

**INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL
FOR THE FORMER YUGOSLAVIA**

Case no. IT-05-88/2-PT

IN THE TRIAL CHAMBER

Before: Judge Carmel Agius, Presiding
Judge O-Gon Kwon
Judge Kimberly Prost

Registrar: Mr John Hocking

Date: 30 September 2009, 1500 hours

THE PROSECUTOR

v.

ZDRAVKO TOLIMIR

PUBLIC

**ZDRAVKO TOLIMIR'S SUBMISSION WITH A PRE-TRIAL BRIEF
PURSUANT TO RULE 65 *ter* (F) AND NOTIFICATION OF THE DEFENCE
OF ALIBI IN RESPECT OF SOME CHARGES**

Prosecution:

Peter McCloskey

Accused:

Zdravko Tolimir

**INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL
FOR THE FORMER YUGOSLAVIA**

THE PROSECUTOR

v.

ZDRAVKO TOLIMIR

Case no. IT-05-88/2-PT

**ZDRAVKO TOLIMIR'S SUBMISSION WITH A PRE-TRIAL BRIEF
PURSUANT TO RULE 65 *ter* (F)**

1. I, Zdravko Tolimir, self-represented accused, hereby submit the Defence Pre-Trial Brief pursuant to Rule 65 *ter* (F) setting out the nature of defence, the matters (factual and legal assertions) with which issue is taken in the Prosecution's Pre-Trial Brief and the reasons why issue is taken with them. This submission also gives notification of the defence of alibi in respect of some charges.
2. With a view to implementing the principle of judicial economy in order to avoid the unnecessary repetition of argumentation, the defence of alibi, as a special "form of defence", will be set out in this Pre-Trial Brief.
3. **The argumentation set out in this Pre-Trial Brief can in no way be treated as exhaustive.** It would take much more time and space than available to set out exhaustive argumentation.
4. Considering that the Prosecution's Pre-Trial Brief contains 55,879 words, in accordance with the principle of equality of arms and as announced at the Status Conference held in June 2009, in this submission leave is sought from the Trial Chamber to exceed the prescribed word limit.
5. In addition, should the need arise, I reserve the right to file a supplementary pre-trial brief in due course.

/signed/

Zdravko Tolimir

Self-represented Accused

DEFENCE PRE-TRIAL BRIEF AND
NOTIFICATION OF THE DEFENCE OF ALIBI

TABLE OF CONTENTS

PART I – THE NATURE OF THE PROSECUTION’S PRE-TRIAL BRIEF AND THE NATURE OF THE DEFENCE CASE	8
INTRODUCTORY REMARKS	9
THE NATURE OF THE PROSECUTION’S PRE-TRIAL BRIEF	11
THE NATURE (BASIC CHARACTERISTICS) OF THE DEFENCE CASE	15
ALIBI	17
PART II	20
CONTEXT	21
BRIEF REVIEW OF THE CONFLICTS IN THE SREBRENICA AREA	27
World War Two	27
THE PERIOD UP TO THE ESTABLISHMENT OF THE “SAFE AREA”	28
THE VRS COUNTEROFFENSIVE AND THE ADOPTION OF SECURITY COUNCIL RESOLUTION 819	34
“IMPLEMENTATION” OF SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS 819 AND 824 AND CONCLUSION OF AN AGREEMENT ON THE DEMILITARISATION OF SREBRENICA	35
OPERATION <i>KRIVAJA 95</i> AND THE CAPTURE OF SREBRENICA	41
THE ALLEGED CRIMES OF THE VRS AND THE MUP /Ministry of the Interior/ AND THE PROPORTIONS OF THE ALLEGED CRIMES COMMITTED FOLLOWING THE CAPTURE OF SREBRENICA	44
PART III	
CHALLENGING SOME OF THE KEY ARGUMENTS OF THE PROSECUTION RELATED TO THE CHARGES AGAINST ZDRAVKO TOLIMIR	52
INTRODUCTORY REMARKS	53
STRATEGIC GOALS, OPERATIONAL DIRECTIVE NO. 4 AND OPERATIONAL DIRECTIVE NO. 7	53
CHALLENGING THE PROSECUTION'S ARGUMENT ON ZDRAVKO TOLIMIR'S RESPONSIBILITY CONCERNING THE EVENTS IN SREBRENICA IN JULY 1995	57
COMMUNICATING THE AGREEMENT OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC ON THE TAKEOVER OF SREBRENICA AND THE NATURE OF THE MILITARY OPERATION OF TAKING OVER SREBRENICA – THE TAKEOVER OF SREBRENICA WAS NOT AN ATTACK DIRECTED	

AGAINST THE CIVILIAN POPULATION	58
RELATIONS WITH UNPROFOR REPRESENTATIVES	62
CHALLENGING THE PROSECUTION ARGUMENT REGARDING ZDRAVKO TOLIMIR'S CONTRIBUTION TO THE ALLEGED FORCIBLE REMOVAL OF THE SREBRENICA POPULATION	67
Meetings at the Hotel Fontana	68
The basic reasons used to refute the Prosecution's argument that the civilian population of Srebrenica was forcibly transferred	73
Convoys of humanitarian aid and convoys supplying UNPROFOR in the enclaves of Srebrenica and Žepa	77
REFUTING THE PROSECUTION'S ARGUMENT ABOUT ZDRAVKO TOLIMIR'S ALLEGED INVOLVEMENT IN THE ALLEGED AND NON- EXISTENT JOINT CRIMINAL ENTERPRISE OF KILLING ABLE- BODIED MEN FROM SREBRENICA	78
ON OTHER PARTICIPANTS IN THE ALLEGED AND NON-EXISTENT JOINT CRIMINAL ENTERPRISE	86
PART IV – ŽEPA	88
ELIMINATION OF THE ŽEPA ENCLAVE AS A LEGAL AND LEGITIMATE MILITARY OPERATION	89
PART V – NOTIFICATION OF THE DEFENCE OF ALIBI AND REQUESTS	97
NOTIFICATION OF THE DEFENCE OF ALIBI	98
REQUESTS	98
CONCLUSION	99

“We must never forget that the record on which we judge these defendants today is the record on which history will judge us tomorrow.” (Robert Jackson)

1. Court proceedings do not and must not recognise either official or unofficial versions (in terms of politics and interests) of events. Of course, one of the parties may support a version advocated by a political or interest group and, unfortunately, this is embodied in the Prosecution's Pre-Trial Brief. The principle of the rule of law, contrary to the principle of the rule of political interests, should recognise only facts established *beyond reasonable doubt* during court proceedings based on law. The aim of the Defence in these proceedings is to establish the relevant facts about historical events and the role of Zdravko Tolimir in them. Unfortunately, the Prosecution does not paint such a picture before the Tribunal, as it will be clearly established in the proceedings, during both the Prosecution case and the Defence case (of course, should the Trial Chamber find, after the Prosecution case, that there is anything for the Defence to respond to).

2. The assertions and wording of both the Indictment and the Pre-Trial Brief are of such a nature that they openly place under protection the official policy of the United States and the Muslim armed groups that operated in the area of Srebrenica and Žepa at the relevant time. Both in the Indictment and its Pre-Trial Brief, the Prosecution chose to give unreserved support to one side to the conflict (the so-called Army of Bosnia and Herzegovina and the government led by Alija Izetbegović), thus denying many facts and painting a completely one-sided and distorted picture.¹² The fact that the Prosecution advocates the version of events supported by the United

¹ This state of affairs comes as no surprise, for example, because no indictment was brought against Naser Orić for crimes committed between 1993 and 1995.

² This is shown not only by facts that are suppressed, presented in a completely one-sided way or denied (with overly general assertions), which will be discussed in the submission below, but also by citing “defeating the Muslim forces militarily” (paragraph 60 (b) of the Indictment) as an element of participation in alleged joint criminal enterprises. Many of those involved, including Yasushi Akashi, explicitly confirmed that the United States was on the side of forces loyal to Alija Izetbegović throughout the conflict in BH.

See for example: Interview with Yasushi Akashi, head of the United Nations Peacekeeping Mission in the former Yugoslavia from 1993 to December 1995. Author: Senad Pecanin, *Dani*, Sarajevo 2007-07-13, in which he explicitly says that “the Americans protected the Bosniaks” and second that “We (the UN) had no information whatsoever from either the Americans or anyone else”. <http://nwbih.com/news.cgi?ref1=1155> (accessed 21 September 2009).

States³ does not oblige and must not force the Chamber to accept this version of events and legal qualifications. As pointed out by Judge O-Gon Kwon:

“The task of determining guilt or innocence must take precedence over other, not strictly judicial, considerations. Ours is first and foremost a criminal court: the successful prosecution of the guilty and the exoneration of the innocent must remain our central concern.”⁴

3. I would like to urge the Chamber to act in accordance with the principles of court proceedings and not to permit the facts to become devoid of all meaning in the clash with political interests, no matter whose interests are concerned. The Trial Chamber is only requested to establish the truth, the facts as they really occurred, and determine their legal qualifications according to the principles and rules of international criminal law.

³ There are many examples. As for new sources, *see*, for example, the statement by Congressmen Christopher Smith, Russ Carnahan and André Carson before the United States Congress from July 2009 in which they supported allegations in respect of Žepa, in addition to those relating to Srebrenica, before this body.

⁴ “The Challenge of an International Criminal Trial as Seen from the Bench”, JCIJ, 2007, p. 14.

**PART I – THE NATURE OF THE PROSECUTION’S PRE-TRIAL
BRIEF AND THE NATURE OF THE DEFENCE CASE**

INTRODUCTORY REMARKS

4. Pursuant to Rule 65 *ter* (F):

“After the submission by the Prosecutor of the items mentioned in paragraph (E), the pre-trial Judge shall order the defence, within a time-limit set by the pre-trial Judge, and not later than three weeks before the Pre-Trial Conference, to file a pre-trial brief addressing the factual and legal issues, and including a written statement setting out:

(i) in general terms, the nature of the accused’s defence;

(ii) the matters with which the accused takes issue in the Prosecutor’s pre-trial brief;

and

(iii) in the case of each such matter, the reason why the accused takes issue with it.”

5. The matters set out in the Prosecution’s Pre-Trial Brief with which issue is taken and the reasons for taking issue, by the nature of things, cannot be set out in the Defence Pre-Trial Brief in full, for several reasons. First, the space and time available for drafting the Pre-Trial Brief do not allow it (it would take at least 600-800 pages of text) and, second, because the evidentiary procedure is uncertain by the nature of things, and because the Accused did not participate in most of the events being discussed and that are alleged in the Indictment and the Prosecution’s Pre-Trial Brief, positions on factual issues raised by the Prosecution will depend to a large extent on the development of the evidentiary procedure.

6. At the commencement of the proceedings there is no obligation to disclose all the elements of the Defence case, rather the nature of defence – that is, the basic characteristics to which the Accused intends to adhere during the trial should be set out in general terms. Although the Rules of Procedure and Evidence provide that the Defence shall file a Pre-Trial Brief “addressing the factual and legal issues”, the already projected volume of the Pre-Trial Brief (even should the planned number of words be exceeded several times over) clearly suggests that all legal issues (and this case there has a large number of them) and all factual issues (in this case there are too many of them) neither have to be nor can they be addressed in the Defence Pre-Trial Brief, which should serve, above all, as a response to the Prosecution’s Pre-Trial Brief, steering the proceedings away from a waste of time and delay and taking them on a course that, in the best possible way, guarantees the implementation of the principle of a fair trial.

7. *The basic principle in establishing the facts that guided the Defence when drafting this Pre-Trial Brief and the principle to which it will adhere during both the Prosecution and Defence case is – ESTABLISHING THE TRUTH.*

8. With regard to the application of international law, I recall paragraph 29 of the Report of the Secretary-General which states: “*It should be pointed out that, in assigning to the International Tribunal the task of prosecuting persons responsible for serious violations of international humanitarian law, the Security Council would not be creating or purporting to 'legislate' that law. **Rather, the International Tribunal would have the task of applying existing international humanitarian law***”.⁵

9. The Statute of the Tribunal is not a criminal code, as it contains only general norms which should guide the Tribunal and which constitute a limiting factor in interpreting and applying the law. International criminal law that the Tribunal (should) apply is an integral part of international law and may not go beyond the boundaries that existed during the time period relevant to the Indictment (1995).

10. *Nullum crimen sine lege* is a fundamental and generally accepted principle of international criminal law. It means that no one may be punished for conduct which, at the time an alleged crime was committed, did not constitute a crime. The principle of *nullum crimen sine lege* refers equally to punishable acts and the basis of responsibility. However, considering that the Statute of the Tribunal is not a complete code, the principle of legality should be given special importance in all cases when there is doubt that a certain rule is a rule of international customary law. The principle of *nullum crimen sine lege* is formulated in the provisions of Article 22 (1) and (2) of the Statute of the Permanent Criminal Court which clearly set out that the “definition of a crime shall be strictly construed and shall not be extended by analogy” and, in case of ambiguity, shall be interpreted in favour of the accused.

11. Special emphasis should be given to the undeniable impression that in presenting its assertions the Prosecution favours without reserve and even pardons the BH Army, and also to the reasoning, in particular regarding the so-called column of Muslims, forcible transfer and the victims of combat operations, that ignores the fact

⁵ International humanitarian law and international criminal law are integral parts of international public law. See: Aleksandar Gajić, “Nekoliko napomena o odnosu međunarodnog krivičnog prava i unutrašnjeg prava” /Some remarks on the relationship between international criminal law and internal law/, in the collected papers entitled *Primena međunarodnog krivičnog prava u unutrašnjim zakonodavstvima* /Application of international criminal law in internal legislation/, 2005, STR.

that international humanitarian law is based on a balance between humanitarian concerns and military needs. In the Prosecution's reasoning regarding the attack on the Srebrenica and Žepa enclaves, it qualifies the contribution to the military defeat of the opposing warring side as a form of participation in an alleged joint criminal enterprise, although the actions that brought about that contribution are legal under public international law. As pointed out by Yoram Dinstein, Professor of International Law at Tel Aviv University and Stockton Professor of International Law at the US Naval War College, in the introduction to his textbook intended for gaining their first knowledge of the law of armed conflict:

“Some people, no doubt animated by the noblest humanitarian impulses, would like to see zero-casualty warfare. War is not a chess game. Almost by definition, it entails human losses, suffering and pain. As long as it is waged, humanitarian considerations cannot be the sole legal arbiters of the conduct of hostilities. The law of international armed conflict can and does forbid some modes of behaviour, with a view to minimizing the losses, the suffering and the pain. But it can do so only when there are realistic alternatives to the military goal of victory in war. Should nothing be theoretically permissible to a belligerent engaged in war, ultimately everything will be permitted in practise – because the rules will be ignored”.⁶

12. With regard to the Prosecution's factual allegations not specifically discussed in this Pre-Trial Brief, it is particularly emphasized that there is no assumption that they have been admitted or that no attempt shall be made to take issue with them. The Prosecution bears the burden of proving all the allegations it makes and that burden cannot be transferred to the accused – *actori incumbit probatio*.

THE NATURE OF THE PROSECUTION'S PRE-TRIAL BRIEF

13. The Prosecution's Pre-Trial Brief does not meet the criteria under Rule 65 *Interl* (E) (i) of the Rules of Procedure and Evidence. Pursuant to this Rule, the Prosecution's Pre-Trial Brief should contain, *inter alia*, a “summary of the evidence which the Prosecutor intends to bring regarding the commission of the alleged crime and the form of responsibility incurred by the accused.”

14. The Prosecution has submitted a list of exhibits which it intends to use during the trial and a *65 ter* summary of testimonies. However, the *65 ter* list of exhibits is several times longer than the evidence listed in the Prosecution's Pre-Trial Brief, so it is not clear at all from the list enclosed, and from the Prosecution's Pre-Trial Brief, for what purpose the Prosecution intends to use the very large number of documents enumerated in the *65 ter* list. Moreover, except for the summary of testimonies, the Prosecution did not submit summaries of the evidence it intends to use during the trial but only submitted a list, which will certainly lead to a delay in the trial and put the Defence in a more unfavourable position than envisaged in the Rules of Procedure and Evidence. If it is prepared, it must provide the Defence with certainty in respect of the evidence the Prosecution intends to adduce and the reasons why it intends to adduce it. All the more so since the same evidence, or the bulk of evidence, can be equally used to prove the Prosecution case and to refute the Prosecution case and support the Defence case.

15. The Prosecution has an obligation to specify the form of responsibility with which the Accused is charged. While it is clear from the text of the Indictment that the Prosecution intends to build its case around the so-called joint criminal enterprise as a form of responsibility, since it cites the alleged participation of the Accused in two joint criminal enterprises and formulates the whole Indictment around that, other forms of responsibility are also listed pursuant to Article 7 (1) without showing any cause either in the Indictment or in the Pre-Trial Brief. This situation seems unacceptable and the Prosecution is required to show cause in its Pre-Trial Brief for its position in respect of each of the grounds of responsibility, that is, to summarise the reasons for citing each form of responsibility set out in Article 7 (1) of the Statute of the Tribunal.

16. In paragraph 385 of its Pre-Trial Brief, the Prosecution states:

“The Accused is charged with all forms of participation enumerated in Article 7 (1), that he committed, planned, instigated, ordered, and otherwise aided and abetted in the planning, preparation, and execution of the crimes charged. Additionally, the Accused is charged with committing these crimes by participating, with known and unknown co-perpetrators, in a Joint Criminal Enterprise”.

⁶ Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*,

17. This allegation from the Indictment should be explained in more detail in the Prosecution's Pre-Trial Brief and the Prosecution was obliged to give reasons for citing each type of responsibility (that is, the factual allegations to support them). While the whole Indictment, except paragraph 66, is formulated around the alleged participation in two JCEs, in the Pre-Trial Brief, in the part discussing the grounds of responsibility under Article 7 (1) of the Statute, JCE is put in the last place, which might cause confusion and quite certainly leads to the unambiguous conclusion that the Accused and the Chamber are not sufficiently informed about the charges being brought by the Prosecution.

18. However, instead of setting out factual assertions and arguments to support its claim of criminal responsibility, the Prosecution leaves it to the Chamber to choose the grounds of responsibility under Article 7 (1). Paragraph 386 of the Prosecution's Pre-Trial Brief states that:

“The Prosecution submits that the Trial Chamber's discretion is not limited by the classification of the mode of liability under Article 7 (1), and that it is appropriate for a Trial Chamber to make findings as to the proper head of responsibility where multiple heads have been charged”.⁷

19. The Prosecution has misinterpreted this undisputed position, that in bringing the Indictment, or filing the Pre-Trial Brief, it leaves the choice of the type of responsibility to the Trial Chamber in advance. The Chamber can make that choice only at the end of the proceedings, after the Prosecution has shown cause for its position in respect of each type of responsibility listed in the Indictment. At the commencement of the proceedings the Prosecution, which is required to “know its case”, both its factual and legal substance, has the obligation in its Pre-Trial Brief to set out facts and show the necessary cause for its position regarding the types of responsibility cited in the Indictment.

20. This state of affairs creates uncertainty and complicates the preparation and execution of defence. The Prosecution was required at least to summarise the reasons for citing any type of responsibility. By citing all the types of responsibility under Article 7 (1) of the Statute, the Prosecution is in fact passing on the role of prosecutor to the Chamber, and is doing so at the commencement of the proceedings,

Cambridge University Press, 7th printing, 2009, pp. 2-3.

⁷ *Krstić* Trial Judgement, para. 602. *The Prosecutor v. Ante Furundžija*, Case no. IT-95-17/1-T, Judgement, 10 December 1998, para. 189; *Kunarac* Trial Judgement, para. 388.

a situation that can by no means be interpreted as something in accordance with the implementation of the principle of an expeditious and fair trial. The proceedings before the Tribunal are of an adversarial nature and the Prosecution is obliged in the Pre-Trial Brief to set out its positions clearly and as completely as possible, which will not leave much room for a so-called “fishing strategy”.

21. Prior to the commencement of the proceedings, the Accused must be sufficiently informed of the nature of the charges brought against him. The responsibility for this notification lies with the Prosecution, which must clearly set out the facts and legal ground on which it has based its charges. Otherwise, the Prosecution could model the case depending on its understanding of the outcome of the evidentiary process, which is unacceptable and, as a rule, leads to a delay in the proceedings. It is not up to the Accused to “guess” around which types of responsibility the Prosecution will build its case during the proceedings or give the Prosecution ideas in that regard, rather it is up to the Prosecution to inform the Accused of the charges in due time.

22. The only relatively clear (albeit completely unfounded) charge is the charge of a joint criminal enterprise, but the charge of ordering any of the crimes charged, instigating the execution of the crimes charged and aiding and abetting in the planning and execution of the alleged crimes is not clear. A fundamental principle of criminal law is that “every person is responsible for his acts and omissions”, in accordance with the principle of individual and personal criminal responsibility; therefore, all the types of responsibility cited (the alleged grounds of the Accused’s responsibility for the crimes charged against him) must be sufficiently clearly set out.

23. **For these reasons, pursuant to Rule 65 *ter* (E), I request that the Trial Chamber order the Prosecution to file a new – final version of its Pre-Trial Brief, in which it clearly sets out its position on the grounds for citing each and every type of responsibility under Article 7 (1) of the Statute.** All the more so considering the complexity and gravity of the charges cited in the Indictment and the Prosecution’s Pre-Trial Brief.

24. To be more specific, it should be noted that a concrete physical act, restraint, order or proposal may have different weights depending on the type of responsibility cited (ordering, instigating, aiding and abetting, joint criminal enterprise, etc.). It is impossible to steer the argumentation in a direction that renders

assertions relevant if the ground for responsibility is only cited, without showing the necessary cause, or reasons why such ground has been cited.

25. For the sake of clarity, it should be pointed out here that the Prosecution only showed cause for its claims about alleged participation in alleged “joint criminal enterprises” and failed to provide arguments in respect of the other types of responsibility cited. The Prosecution was required to do so in respect of each count of the Indictment. Unfortunately, the Prosecution failed to do so.

26. Therefore, my request for the Chamber is to give the Prosecution a choice, that is, order it to:

- 1. amend the Indictment by deleting the parts setting out the charges of alleged responsibility under Article 7 (1) – planning, instigating, ordering, aiding and abetting in the planning, preparation, and execution of crimes; or,**
- 2. file a new Pre-Trial Brief which clearly sets out the grounds for citing the types of responsibility under Article 7 (1) of the Indictment.**

THE NATURE (BASIC CHARACTERISTICS) OF THE DEFENCE CASE

27. The aim of presenting the basic characteristics of defence is not to form the Defence’s definitive position on individual factual and legal issues, but to present those characteristics of defence that will assist the Trial Chamber in its endeavours to implement the principle of expeditious proceedings and a fair trial.

28. With this understanding of the nature of the Accused’s defence, this Pre-Trial Brief will set out the arguments, and the basic factual and legal assertions, that can steer the trial in a direction that guarantees implementation of the principle of a fair trial. This will avoid any waste of time, on the one hand, and identify the areas (factual and legal) that merit special attention during the trial, on the other. There are a great many factual issues that merit special attention in these proceedings.

29. The basic Defence case is that there is no evidence or credible evidence that could be used to draw a conclusion beyond reasonable doubt about the Prosecution’s factual assertions on which it has based its case about Zdravko Tolimir’s criminal responsibility.

30. In particular, no action, act or conduct of ZDRAVKO TOLIMIR, whether viewed in isolation or in a properly established context, can serve as a

basis for establishing criminal responsibility for any crime charged in the Indictment.

*

31. The fundamental principle of defence in this case is establishment of the truth. The precondition to achieving this ideal of all court proceedings is to apply the appropriate standard of proof in criminal proceedings – beyond reasonable doubt.⁸

32. Therefore, with regard to factual issues, the Defence aims to identify and address only those facts that are relevant for rendering a judgement. To succeed in this case, the Prosecution has to prove its relevant factual assertions beyond reasonable doubt. The relevant facts are understood to mean not only those that concern the acts and conduct of the Accused, the acts of carrying out the alleged crimes and the alleged consequences of those crimes, but also those that assist in establishing the context. Different conclusions can be drawn if the same fact is viewed in different contexts. This particularly applies to cases of an indirect nature. That is why establishing the context surrounding the events in the Srebrenica and Žepa enclaves in July 1995 is particularly important for rendering a proper judgement.

33. Citing this indisputable legal tenet and fundamental principle, which is at the same time a fundamental principle of defence in this case, needs to be particularly emphasized because, judging by the Prosecution's Pre-Trial Brief, many factual assertions are derived not from the rules of logic and the profession, but to a large extent from speculative arguments which should have no place in court proceedings conducted according to the principles of the proper administration of justice.

34. Evidence, beyond reasonable doubt, denotes a standard of proof which in essence means a high level of certainty, and that the evidence and arguments presented in court leave no room for drawing other conclusions. As noted by the International Court of Justice, what is required to prove very grave charges is "*proof at a high level of certainty appropriate to the seriousness of the allegation*".⁹

⁸ See, for example, Aleksandar Gajić, "International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia – Human Rights Perspective", in *Human Rights Today – 60 Years of the Universal Declaration* (ed. M. Jovanović and I. Krstić), Eleven International Publishing, (121-136), pp. 133-136.

⁹ Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro*), Judgment, 26. February 2007, para. 210. For more details on this and some remarks on the application of the standard of proof in

35. The standard of proof, beyond reasonable doubt, refers both to the elements of crime and ground of responsibility and to the facts cited by the Prosecution as context.

ALIBI

36. One of the arguments of the Defence is that the Accused was not in a position to commit or aid and abet in the commission of the alleged crimes charged in the Indictment.

37. In the *Limaj et al.* case, the Trial Chamber pointed out, *inter alia*, the following:

“In the present case, one Accused, Haradin Bala, relies in part on an alibi defence. So long as there is a factual foundation in the evidence for that alibi, the Accused bears no onus to establish that alibi; **it is for the Prosecution to 'eliminate any reasonable possibility that the evidence of alibi is true'**. Further, as has been held by another Trial Chamber, a finding that an alibi is false does not in itself 'establish the opposite to what it asserts'. The Prosecution must not only rebut the validity of the alibi but also establish beyond reasonable doubt the guilt of the Accused as alleged in the Indictment”.¹⁰

38. Nonetheless, in no way does the presentation of this “defence” of alibi restrict the Accused from presenting other arguments that concern not only his acts and *mens rea*, but also challenge other factual and legal allegations made by the Prosecution.¹¹ All the more so considering that the bulk of evidence set out by the Prosecution concerns alleged crimes for which an alibi defence is raised (this primarily refers to the many expert reports, summary reports and other documents concerning exhumations, DNA analyses, testimonies about alleged crimes at several sites, alleged opportunistic killings, etc.).

proceedings before the Tribunal, *see* Aleksandar Gajić, “International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia – Human Rights Perspective”.

¹⁰ (Trial Chamber), 30 November 2005, para. 11; *see also* *Delalić* Appeals Judgement, 20 February 2001, para. 581.

¹¹ Therefore, the presentation of this defence can be combined with “other type of defence”. Defence is not a legal term *stricto sensu*, but it obliges the Prosecution, in adducing its evidence and presenting its arguments, to focus first on the issues raised by the notification of alibi as a special “type of defence”.

39. The Indictment cites a very large number of charges, so the defence of alibi is raised in respect of pinpointed charges. Using the defence of alibi in respect of individual charges does not limit the right to take issue with whether a crime with which the Accused is charged was really committed, its alleged gravity, scope and other circumstances, and generally to present evidence and arguments proving a different state of affairs from that presented by the Prosecution.

40. I believe that the Chamber has the discretionary power to order the Prosecution not to adduce the evidence it aims to use to support the assertions about alleged crimes in respect of which the defence of alibi is substantiated, that is, if the evidence presented during any phase of the proceedings shows the alibi to be well-founded. To prove the alibi, it is enough for the Chamber to be convinced, based on evidence and arguments, that the alibi can be reasonably established (the alibi does not have to be established beyond reasonable doubt, but the Prosecution, in order to disprove the alibi, has to prove beyond reasonable doubt that the alibi is unfounded). As pointed out by the Trial Chamber in the *Vasiljević* case:

“When a 'defence' of alibi is raised by an accused person, the accused bears no onus of establishing that alibi. The onus is on the Prosecution to eliminate any reasonable possibility that the evidence of alibi is true”.¹²

41. Steering the trial in this direction would reduce the length of the trial considerably, which is in accordance with the principle of expeditious proceedings. However, in this case, the question of alibi is not primarily a matter of proving, but interpreting the evidence */doke/* presented by the Prosecution, that is, the well-foundedness of inferences made by the Prosecution in support of the argument of criminal responsibility. Therefore, the requirement to present evidence to support the argument of alibi has practically already been met, considering that the same evidence, to be listed below, is invoked by the Prosecution.

42. There is no obstacle preventing the Chamber from deciding on the defence of alibi during the early phases of the proceedings. Pursuant to Rule 98 *bis*, “At the close of the Prosecutor’s case, the Trial Chamber shall, by oral decision and after hearing the oral submissions of the parties, enter a judgement of acquittal on any count if there is no evidence capable of supporting a conviction”. Nonetheless, taking particular account of the interests of justice and the expeditiousness of the trial, the

¹² *The Prosecutor v. Mitar Vasiljević*, Trial Chamber, Judgement, 29 November 2002, para. 15.

Chamber may orient the evidentiary procedure, in line with its duty under Article 20 (1) of the Statute, which states that the “Trial Chambers *shall ensure that a trial is fair and expeditious*”. Therefore, once the Prosecution has presented its arguments and evidence aiming to disprove the alibi, the Chamber may order the Prosecution not to adduce evidence about the charges which, given that the alibi has been accepted, are shown to have no reasonable grounds.

43. In accordance with its duty under Article 20 (1) of the Statute, the Chamber has the discretionary power to order the Prosecution to first address the issues brought by raising an alibi.

44. The evidence on which the Accused relies in raising this defence is mainly the evidence which the Prosecution included in its 65 *ter* list or disclosed elsewhere (for example, through the EDS). Interpreting facts differently and making inferences from the same or similar factual assertions is a method that is also allowed when using the defence of alibi – that is, that the accused neither executed the crime nor had an opportunity to take action to commit, *Ipodupirtel*, aid and abet, instigate or in any other way contribute to the execution of the crime.

PART II

CONTEXT

45. A proper understanding of the context leads to at least partial clarification of the facts that are relevant for consideration of the charges, and their factual and legal (lack of) grounds. From the context already, much will become clear, if appraised properly, truthfully and objectively, and the role of the participants in the events of July 1995 can be at least partially identified and clarified. Their identification and shedding light on their role is key to an understanding the elements that are necessary to render the proper judgement based on the truth. Everything that happened in Srebrenica and Žepa in July 1995, everything that happened after that, was the cumulative effect of a long process, whose beginnings date back even before the so-called Yugoslav crisis.

46. That this is a valid position is perhaps best illustrated by Professor Avramov:

“Every segment of the Yugoslav crisis is brimming with contradictions; they are impossible to decipher if the problems are examined separately or reduced to national frameworks. Placed in a broader context, they acquire a sort of logic of their own.”¹³

47. The Prosecution continuously favours the Muslim side in the conflict, and minimises or denies the crimes committed against the Serbian people, which is a vital element of the context in which the evidence must be appraised in order to establish the truth about Srebrenica and Žepa.

48. During the trial, the basic features of the break-up, how the war began, what the role of certain countries was, above all that of the USA, individual members of the EU and the Organisation of the Islamic Conference, and what their influence was in the process of destroying Yugoslavia and the fate of all three peoples in BH, will be expounded on, both in the course of the presentation of the “Prosecution’s case” and in the course of the presentation of the “Defence case”. However, what most influenced events in BH was the policies of the Muslim leadership headed by Alija Izetbegović, who advocated a deceitful policy whose goals had already been formulated in the Islamic Declaration. Perhaps one of the most important foundations

of the policies of the Muslim leadership in Bosnia and Herzegovina, which is essential for an understanding of all the events linked to Bosnia and Herzegovina, for an understanding of the policies of the Bosnian Muslims, and the reasons that lie at the very root of the armed conflicts in the territory of BH, and even for an understanding of the events surrounding the “safe areas”, is the following concept written by Alija Izetbegović:

“There can be no peace or co-existence between the Islamic and non-Islamic faith, social and political institutions.”

49. In order to achieve the ideal he advocated, there was, according to Izetbegović, only one way: the “way of work, struggle and sacrifice”. (Alija Izetbegović, *The Islamic Declaration*, pp. 18, 22-23, 61)¹⁴

50. Alija Izetbegović’s concept implied the following: “Claiming for itself the right to regulate its own world, Islam clearly rules out any right or certainty of action of any foreign ideology on its turf. Namely, there is no room for the lay principle and the state should be an expression of the moral concepts of religion and supportive of them.”¹⁵

51. The main problem that the VRS /Army of Republika Srpska/ faced from its very founding was precisely the policy of the Bosnian Muslims headed by Alija Izetbegović. Not the Islamic Declaration itself, but the implementation of a brutal and two-faced policy of extermination, along with disregard for agreements that had been reached and intolerance towards anything that did not support the creation of an Islamic state in Europe.

52. In a Directive dated 22 July 1992, General Ratko Mladić notes:

“In spite of all the favourable circumstances for us internationally, in the territory of BH we are faced with a cruel and insensible policy of the so-called Presidency of BH headed by its President Alija Izetbegović. His deranged mind can see only these solutions to the crisis:

“1. To provoke foreign military intervention in BH by all available means,

¹³ Avramov, *Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije* /The Post-Heroic War of the West Against Yugoslavia/, Idi, Verternik, 1997, p. 9.

¹⁴ The text of the Islamic Declaration in the Serbian language can be found on numerous internet sites – http://www.hercegbosna.org/download-hr/Alija_Islamskadeklaracija.pdf (Alija Izetbegović, *The Islamic Declaration*, pp. 18, 22-23, 61). Cited by: Avramov, *Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije*, Veternik, 1997, pp. 216-217. On the eve of the war in Bosnia and Herzegovina, Alija Izetbegović issued a new edition of this book, in which not a single word was changed.

¹⁵ Alija Izetbegović, *Islamska Deklaracija*.

primarily by truce violations, incidents, massacres of the Serbian, and even his own people, and most frequently by lies, and

“2. If this intervention does not happen, which is highly unlikely, then by the methods of Jihad, to die to the last Muslim.

“Consequently, we are faced with the brutal concept of self-destruction of one of the adversaries, which warns us that we must fight a fanatic adversary, who will have no mercy for us and our people.”¹⁶

53. The analysis from 1992 proved to be true countless times during the armed conflicts in the territory of BH. This policy of Alija Izetbegović, who usurped the position of president of the self-proclaimed secessionist BH in 1992, proclaiming a state of war and hindering any kind of rotation in the post of president of the Presidency, lying to both the UN and the West that he wanted a multi-ethnic Bosnia and Herzegovina, proved in practice to be the most brutal form of both political and diplomatic manipulations and method of waging war.

54. The basic aspiration of the Serbian leadership, both military and civilian, in Bosnia and Herzegovina was the preservation of Yugoslavia, and not its destruction along ethnic borders, as the Prosecution asserts. During the war, right up to the signing of the Dayton Agreement, the authorities of Republika Srpska did not recognize the break-up of Yugoslavia from the legal point of view, qualifying the territorial claims and governing methods of the separatist governments as an act of illegal secession.

55. Perhaps the events from the very beginning of the “break-up” of Yugoslavia best indicate the course, practically establishing a pattern, along which the crisis further unfolded. For example, if we do not take into consideration the events linked with the negotiations on the Cutilheiro plan and the Conference on Yugoslavia, where the position of the Serbian side was that it was important for Bosnia and Herzegovina to first be accepted as an independent state by its own citizens, rather than being recognized immediately by other states, while Alija Izetbegović insisted on instantaneous recognition. Cutilheiro’s plan, which tried to bring the positions of the leaders of the three constituent peoples closer together, proposing some sort of cantonal organisation for Bosnia and Herzegovina, which had been initialled by A. Izetbegović, R. Karadžić and Mate Boban, was sabotaged by the USA. Immediately

¹⁶ EDS 0362-9109-0362-9112

after Izetbegović returned from Brussels to Sarajevo, US Ambassador Zimmerman went to Sarajevo in order to persuade Izetbegović to withdraw his signature, which Izetbegović did. With ever increasing support from the USA and a number of Muslim countries, the Muslim side became more and more arrogant, insisting on instantaneous recognition, in spite of the fact that the government headed by A. Izetbegović did not govern over most of the territory of present-day Bosnia and Herzegovina. The conflict also spread because of the activities of the OIC /Organisation of the Islamic Conference/. At the proposal of Iran, the first Mujahidin units were formed for BH in the context of support for the formation of a BH founded on the tenets and principles proclaimed by the Muslim leadership headed by Alija Izetbegović.

56. The policy of the USA towards those who advocate Jihad, including misunderstanding of the methods of how the Islamic fundamentalists fight, is perhaps best described by US professor Walid Phares in his book *Future Jihad: Terrorist Strategies Against America*¹⁷, in which, among other things, he says:

“The Serbs have a special problem: they are dealing with ‘Islamic demands’, or more specifically, ‘Muslim demands’. The statements that are being given by American lawmakers, who assure that assisting the formation of a Muslim State in Europe would send a positive message to the Muslim world and be beneficial for America’s image in the war against terror, insist precisely on this. Such assertions, in addition to being legally unfounded, are also dangerous. There is no ground in contemporary international law for the formation of states for the purpose of satisfying a religious bloc of states. Such strange logic, instead of weakening the Jihadists’ vision of the world, has led to the strengthening of Al-Qaeda and similar organisations.”¹⁸

57. The history of the break-up of the SFRY /Socialist Federative Republic of Yugoslavia/ and the beginning of the armed conflicts in the territory of the former Yugoslavia is significantly marked by the fact that for the third time in the twentieth century, the Serbian people found themselves in a position of being subjected to genocide, and horrific crimes and persecutions of the Serbian population were perpetrated. The persecutions perpetrated by the authorities in Croatia and the authorities and armed groups under the leadership of the Muslim fundamentalist

¹⁷

¹⁸ Wahid Phares, *Budućnost Džihada: terorističke strategije protiv Amerike*, Narodna Knjiga – Alfa, 2008 /original title: *Future Jihad: Terrorist Strategies Against America*/.

leader Alija Izetbegović were of genocidal proportions. In World War One, two thirds of Serbian men did not live to see the end of the war; in World War Two, a massacre of genocidal proportions was committed against Serbs in the territory of Bosnia and Herzegovina and Croatia. The consequence of the events that ensued in the last decade of the twentieth century was that, for the third time in that century, Serbs no longer lived in areas where they had lived for centuries as a result of a policy of ethnic cleansing, accompanied by horrific crimes of genocidal proportions. The objective of the Serbian military and political leadership was never ethnic cleansing, but to protect the population. This is confirmed, among other things, by a statement in the Directive issued by General Ratko Mladić on 22 July 1992, in which he says:

“We have united the Serbian people in BH and oriented them towards the basic goal – a struggle for the physical survival of the Serbs in this territory.”¹⁹

58. Present the entire history of the conflicts and the processes that led to the break-up of Yugoslavia, as well as events in the period from 1990 to 1995, would take up a lot of space; it is perhaps useful in this submission to quote one of the participants in those events, an official from a country which supported the secession of Slovenia, Croatia, and subsequently Bosnia and Herzegovina – Hubert Védrine:

“In keeping with the Reagan doctrine (as the revised Kennan foreign policy doctrine is called), a strategy was developed for eradicating communism, both in the USSR and in Central and Southern Europe. In that period, the accent was placed on bringing these countries down using the existing national and other tensions within them. The SFRY was also marked as a communist relic in the Balkans which needed to be eliminated. Former general secretary of French President Mitterand and later foreign minister in Lionel Jospin’s government, Hubert Vedrine notes that according to this Western concept, ‘the Yugoslav federation was the enemy, as an odious relic of communism, and within it, above all Serbia’. (Hubert Védrine, *Les mondes de François Mitterand*, Fayard, 1996, p. 602). Vedrine himself had to ask why such a position was taken towards Serbia, since the leaders of the other Yugoslav republics were also former communists. Vedrine explains this fact by the Serbs’ aspirations to preserve Yugoslavia and the sympathies that existed in

¹⁹ ERN 0362-9109-0362-9112. In the same document, the following words are an indication of the struggle to establish a regular army in BH, which would operate under a single command: “We have to

the West towards smaller peoples striving for their freedom and exercising their right to self-determination. In addition, Vedrine points out, the Austro-Hungarian segment of Germany and the Vatican's encouragement of Croatian Catholics to the detriment of Orthodox Serbs made a special contribution to this position towards Serbia. As another part of intellectuals who remained completely passive towards the suffering of the Muslims in the Near East decided to relieve their conscience by siding with the Bosnian Muslims, the 'Bosniaks', the Serbs remained isolated and condemned in advance as the guilty party." (Hubert Vedrine, *op.cit.* p. 603)²⁰

59. At the same time that Alija Izetbegović was talking to the West about multi-ethnicity, while the "safe areas" established by the UN were being armed and Muslim armed formations were being recruited, an editorial in his party journal *Ljiljan* (consequently, a journal under his strict control) on 23 February 1994 writes the following:

"There are 500 Serbian orphans in Ugljevik. Mashallah (by the will of God), the Army of BH has sent some fifty thousand Chetniks to *Jehenem* (hell) so far... Only a dead Serb comes close to being human." The same author (Zilhad Ključanin, the editor of *Ljiljan* and later also of the newspaper *Bošnjak* – both under the strict control of the SDS /Serbian Democratic Party/) openly say: "Every Muslim should have a Serb of his own to execute."

60. These few remarks alone say enough about what the VRS faced in its efforts to ensure the survival of the Serbian people in the territory of Bosnia and Herzegovina. The link that the government headed by Alija Izetbegović forged with the part of the Muslim world which advocated Jihad is clearly testified by the support that he had from Iran, Afghanistan, Saudi Arabia, and extremist circles in Egypt and Turkey and other countries. There is a large body of testimonies and evidence to prove this assertion beyond reasonable doubt.²¹

a large extent uncovered and eliminated most war profiteers, corrupt organs of authority and paramilitary formations."

²⁰ Cited from Professor Budimir Košutić, *Pravni sistem Republike Srpske - želje i mogućnosti /The Legal System of Republika Srpska – wishes and possibilities/, in *Izgradnja i funkcionisanje pravnog sistema Republike Srpske /Development and Functioning of the Legal System of Republika Srpska/, Banja Luka, June 1997 (35-46), p. 37.**

²¹ In addition, a British reporter from the territories of the former Yugoslavia for many years, the now late Eve-Ann Prentice testified to having seen Osama Bin Laden in Alija Izetbegović's office. In an interview for *Novosti*, among other things, Eve-Ann Prentice said: "I tried to explain the facts. When I said that I had seen Osama Bin Laden in Izetbegović's office, I was interrupted immediately, both by

BRIEF REVIEW OF THE CONFLICTS IN THE SREBRENICA AREA

61. A detailed account of everything that happened in the Srebrenica enclave exceeds the scope of a pre-trial submission by either the Defence or the Prosecution. Several key details, however, deserve to be singled out and dealt with separately, because the undisputed or easily proven factual assertions presented here represent an element that must be taken into account when considering the question of whether an attack was carried out on the civilian population in Srebrenica during the conduct of Operation *Krivaja 95* and later on in the operation of liberating Srebrenica, the role of the VRS, the role of the Dutch Battalion, of the UNPROFOR command, of Muslim armed groups and of the Muslim government headed by Alija Izetbegović.

World War Two

62. According to the census published in the Kingdom of Yugoslavia in 1931, the Srebrenica district had 35,274 inhabitants, 7,890 of whom lived in the Srebrenica town municipality. The Orthodox and Muslim populations were mixed (as, for that matter, they were nearly throughout BH). In 1931, the Srebrenica district had 17,766 Orthodox inhabitants and 17,332 inhabitants of the Muslim faith.

63. At the outset of World War Two, the majority of Muslims were members of the fascist Ustasha movement. The government of the Independent State of Croatia used the Muslims to achieve their greater-Croatian goals, and in areas where this was practicable, such as the Srebrenica district, it armed the Muslims, who committed horrific massacres against the Serbs. The murders were also of a ritual nature, by throwing people into pits, or occurred in Orthodox churches themselves. One expelled person from Bratunac (Branislav Beatović) testifies:

“In my village, there were about 2,000 Serbs, 100 of whom were killed by the Ustashas, who forced them into the church, where a man by the name of Ismet,

the Judge and by Prosecutor Geoffrey Nice.” *Večernje Novosti*, 13 May 2007, under the headline “Bombs against the Truth”.

the son of *Hodja* Hamet Efendić, skinned them, and then, with his father the *Hodja*, killed them. They killed my cousin Ranko Beatović on the spot by hitting him over the head with a pole. Among those who stood out in persecuting and killing the Serbs was the president of the municipality, Jusuf Verlašević, who slaughtered Serbs...”²²

64. Perhaps the letter from Major Jezdimirović to the Commander of the Croatian Army, Memeć, dated 30 October 1941, best illustrates the situation in Srebrenica at the time. In it, among other things, he says:

“You have killed our helpless people in the most gruesome ways. We have come across the unburied bodies of martyrs and cried. Their legs and arms had been broken, their eyes gouged out with a knife, their tongue, lips, nose and ears cut off, iron rods driven through their heads and nails hammered into their skulls.”²³ The same scenario was revived in the 1992-1995 period.

65. All in all, there testimonies of the massacres abound. The Germans themselves were horrified by the crimes committed by Croats and Muslims who were in the ranks of the Ustasha and the German SS formations. As a consequence of the crimes committed during World War Two, the ethnic picture, not only of Srebrenica and the area around it, but of all of Bosnia and Herzegovina and the area of present-day Croatia was changed.

THE PERIOD UP TO THE ESTABLISHMENT OF THE “SAFE AREA”

66. From the withdrawal of the Yugoslav People’s Army to the formation of the Drina Corps of the VRS on 1 November 1992, the defence of Serbian villages and territories depended solely on the local people themselves, who did not have, were not able to protect themselves from the numerically very strong and well-armed Muslim armed groups, made up almost exclusively of Muslims from that area. Until early 1993, Muslim armed groups carried out combat operations with the objective of expelling the Serbian population, and in such a manner as to ensure that they would

²² Cited by Radovan Pilipović, *Srebrenica i Okolina u Drugom svetsom ratu* /Srebrenica and its Surroundings in World War Two/.

never return to their homes, by implementing ritualistic methods of Jihad while committing massacres.

67. According to the information of the BH Army, or the then 8th OG /Operations Group/:

“In late January and early February 1993, in the zone of responsibility of the 8th OG, a large, connected liberated territory was created, with Srebrenica as its centre, comprising 95% of the Srebrenica municipality area, 90% of the Bratunac municipality area, 60% of the Vlasenica municipality area and 50% of the Zvornik municipality area.”²⁴

68. The consequence of these “military operations” was that in the Srebrenica and Bratunac municipalities alone - which, according to the 1991 census, also had a Serbian population - 81 Serbian villages and hamlets were destroyed, and in the municipalities of Milići, Zvornik and Vlasenica, between 20 and 25. In Srebrenica municipality alone, of the 9,390 local Serbs, only 9% (or 860) remained.

69. The manner in which the Muslims carried out territorial conquests was as follows: After the first echelons, which consisted of well-armed soldiers, so-called civilians would enter a captured Serbian village with the most varied tools and implements for breaking into, looting and destroying houses, shops, health facilities, warehouses. What they could not take, they would destroy on the spot. If some Serb (mostly the elderly, sick or infirm, and sometimes the wounded) happened to have remained in the village, their fate would be as follows: They would be massacred with a cold weapon and various “implements”, while some would be torched together with their houses.

70. In the Spring of 1993, when the Serbs returned to their homes (since the VRS managed to recapture seized territories and overcome the resistance of armed Muslim groups (primarily of the 8th OG), the scope of the damage was evident. Houses and outbuildings (for keeping supplies and domestic animals) were completely destroyed or burned to the ground, and the carbonised remains of local people were found in the burned houses.

71. By 1993, Muslim “soldiers” and “civilians” had killed a huge number

²³ The same article (Original in: VII, Military Archive, ANDH /Archive of the Independent State of Croatia/, K.61, register no. 11/5-1).

²⁴ Command of the 8th OG, Srebrenica, 7 March 1994, Defence of the Republic, Military Secret, Strictly Confidential, To the 2nd Corps Sector for Moral Guidance, Supplement for the Guide to the BH Army Chronicle; Reference: Your document Strictly Confidential No. 04-1-364-2.

of civilians in the Srebrenica municipality area, and more than two-thirds of the victims were killed by a cold weapon. According to available data, the number of registered Serbian casualties in the zone of responsibility of the 8th OG of the BH Army is 3,262, which is not the final number since the fate of several hundred local Serbs is still unknown. According to verifiable information at my disposal, around 27%, or 880 of the casualties were members of the army or police, while the remaining 73%, or 2,382 of the casualties were civilians.²⁵

72. After exhuming the mass graves of Serbian casualties who died during the Muslim attack on Glodansko Brdo and other localities in the neighbouring Zvornik municipality on 6 November 1992 alone, nearly 250 civilians and prisoners from the surrounding Serbian villages were found to have been massacred with a cold weapon. In the period from 16 February to 15 March 1993, seven mass graves were exhumed at the localities of Glodansko Brdo, Kozjak, Trešnjica, Masalića Potok and Široki Put. Many of the exhumed bodies were beyond identification, and headless bodies, bodies with extremities missing, skulls with iron rods driven through them, bodies with the testicles cut off, eyes gouged out, chains around the wrists or ankles and carbonised bodies were found in the pits. Of the total number of casualties, only three had died as a result of injuries from a firearm.²⁶

73. The crime pattern is easy to establish and easy to document. It was characterised by cruelty and the massacring of civilians. Contrary to the well-established rules of the law of war, the first to be attacked were completely undefended places, and this often happened during intensive negotiations on establishing peace and organising co-existence in the territories of BH. Following are the key events that led to the expansion of the Srebrenica enclave to over 900 square kilometres in early 1993:

- 6 May 1992, on St. George's Day, an attack on Blječeva and Giona. Radojko Milošević was burned alive in his house on his patron saint's day. The village of Giona was completely torched.
- 1 June 1992 – Oparci – An attack was carried out by Muslims from the same village who were members of the BH Army. All Serbian houses (22) were torched.
- 10 June 1992 – Rupovo Brdo – completely torched and looted; after its liberation,

²⁵ Information of the Centre for Investigating Crimes Committed against the Serbian People, Belgrade (cited by Ivanićević, p. 19).

carbonised bodies were found in houses.

- 21 June 1992 – Ratkovići – this village is today permanently abandoned because it was completely destroyed and the local people were either burned in their houses or slaughtered.

- 21 June 1992 – Loznička Reka – an attack was carried out on St. Vitus' Day, one of the holiest Serbian holidays and a patron saint's day. The crime was committed by the Green Berets, made up solely of local Muslims. However, the greatest casualties in this village were inflicted by Muslim armed groups on 14 December 1992.

- 30 June 1992 – Bežani – This village had suffered several times in history at the hands of its Muslim neighbours. On 30 June 1992, this was repeated, and 19 local Serbs were killed in the most brutal manner possible. Elderly men and women were massacred and killed, and the village was completely looted by Muslim "civilians, women and children", who entered the village after the attack. All the household furnishings, four tractors, 17 mowers, livestock numbering 118 cows, 18 pairs of oxen, 147 young bulls and cows, 236 sheep and 11 horses were stolen, and 64 houses and 84 outbuildings were torched.

- 5 July 1992 – Zagonji – here also the crimes were committed by members of the BH Army who were local Muslims from the villages of Zagona and Potočari. Fourteen local people were killed and massacred.

- 5 July 1992 – Krnjići – 16 local people were killed and massacred. Muslim civilians from neighbouring villages (including women and children) actively stole livestock and movable property and participated in destroying and setting fire to buildings. The Serbian Orthodox church dedicated to St. Elias from 1921 was completely destroyed.

- 12 July 1992 – St. Peter's Day – Massacres were committed in the villages of Sase, Zalazje, Biljača and Zagoni. Practically all the men from the exclusively Serbian village of Sase were killed defending their houses, the centre of the village was completely devastated and turned into ashes, the monastery's church of the Holy Apostles Peter and Paul was severely damaged, and the church residence was torched. The cemetery was desecrated and to a large extent destroyed. The captured Serbs, wounded and elderly people, were never found. When the Serbs from neighbouring villages tried to help defend the villages of Zalazje and Biljani, an ambush was set up for them and 14 young men were killed. On the same day, another attack was carried

²⁶ This data was established by a team of pathologists headed by Dr Zoran Stanković, a pathologist

out on the village of Zagoni.

- Magašići – 20 and 25 July 1992; Hranča – 25 July. The attack on Magašići was carried out by local Muslims, members of the BH Army. After the attack, “civilians” from neighbouring Muslim villages looted all the property and destroyed and torched the houses. At around 1330 hours on the same day, in the village of Hranča, local people were attacked while working in the fields. Eight civilians were killed, three women among them, movables were looted and immovable property was destroyed.

- Ježestica – 8 August 1992 – the crime in this village near Bratunac was committed by Muslims from the neighbouring village of Jagličići at a time when the local people were doing usual field work. Nine houses were set on fire and nine local people were killed in a very cruel manner. Anđelko Mladanović had to be buried without his head, since his Muslim neighbours from the neighbouring village had cut it off and it was not found.

- On Assumption Day, 28 August 1992, in the village of Milanova Vodenica, a hamlet of Živkovići, four civilians were brutally murdered while walking from their village to Skelani.

- 24 September 1992 – Podravlje was a village with a completely Serbian population and it was the biggest in the Srebrenica area. The Serbs of this village saw great suffering both in World War One and World War Two. It was not spared in 1992 in the war in BH either, when on 24 September, units of the BH Army from Srebrenica killed 32 local people, six of them women. However, the fate of a large number of women and elderly people is unknown and the search for them continues even today. There are indications that they were killed. The victims were killed in the following ways – by having their heads and individual parts of their body cut off, their skulls smashed with a blunt object, their stomachs ripped open or their throats slit.

- Branić – 24 September 1992 – An economic facility was involved (open pit bauxite mine). In the attack, members of the BH Army massacred seven security guards of the facility by running over some of them with a tank and slitting the throats of the others or killing them with a blow to the head with a blunt object.

- Fakovići and Boljevići – 5 October 1992 – The village of Fakovići was attacked by the BH Army at a time when the local people were harvesting corn outside the village. Sixteen local people were killed, four of them women. The Serbian Orthodox church

from the Military Medical Academy in Belgrade.

was desecrated by being looted and demolished, and many local people were captured. On the same day, in the village of Boljevići, eight elderly people were killed while feeding livestock or harvesting crops.

- Kamenica Donja and Kamenica Gornja – 6 November 1992 – On that day, many civilians were captured and massacred. Information indicates that 109-250 victims were tortured and killed in a brutal manner. The mortal remains were in the following state – mutilated bodies, headless bodies, bodies without extremities, nails and rods driven into skulls and chests, charred bodies, testicles cut off – only three persons were killed by a firearm. As mentioned above, Naser Orić was rewarded for this crime with the highest decoration of the BH Army for military merit – the Golden Lily.

- 14 December 1992 – Sikirić, Bjelovac, Loznička Reka – Bačići dam – the crimes in these places were committed by Muslim neighbours who were in the ranks of units of the BH Army. The perpetrators were former school mates and acquaintances and friends of the victims. The pattern of the killings was the same as in the previous cases.

- 7 January 1993 – On Christmas – the most joyful of Orthodox holidays – the civilian populations of the villages of Ježestica, Kravica and Šiljkovići were attacked. The crimes that were committed on that occasion are irrefutable evidence that the Muslims were waging a religious war in an effort to root out the Serbian Orthodox population. In Ježestica, 17 defenders of their homes were killed by Muslims from Jaglići; in Kravica – a purely Serbian village – 15 defenders of their homes were killed; in Šiljkovići – also a Serbian village – 14 defenders were killed. Most of the people managed to flee. All these villages were looted and torched. At the time of these tragedies, for a long time the families of the victims could not reach the bodies of those who had been killed in order to bury them. The bodies were found and buried only after these villages were liberated.

- 16 January 1993 – Skelani – with the capture of this place, the Srebrenica enclave was expanded to 900 square kilometres. Many were unable to flee to Serbia across the bridge over the Drina. All those who found themselves in the way of the BH Army attack were killed. Sixty-one Serbian inhabitants were killed.

74. Taking into consideration the examples of the atrocities committed by the BH Army listed above, can it also be presumed what the situation would have been like had the armed formations, in association with the so-called civilians,

continued further */šiteljnje/* of the Srebrenica enclave in an effort to connect that area with the main body of the territory held by the BH Army. A counteroffensive by the VRS was unavoidable.

75. It is worth mentioning, as proved by the arguments listed above in this Pre-trial Brief, that Naser Orić and another nine of his fellow soldiers were rewarded for these crimes with the highest decoration of the BH Army – the Golden Lily – by the so-called President of BH, Alija Izetbegović. It is worth mentioning that Naser Orić boasted to foreign journalists that he and the units commanded by him had committed crimes by showing them video footage which showed people who were under his command and control cutting off the heads of Serbs.

THE VRS COUNTEROFFENSIVE AND THE ADOPTION OF SECURITY COUNCIL RESOLUTION 819

76. The last successful armed operations by members of the 8th OG of the BH Army, accompanied by massacres of the civilian population, were carried out on the Orthodox Christmas holiday in attacks on Kravica and the neighbouring Serbian villages, and on 16 January 1993 on Skelani. In the combat operations, the VRS succeeded in defeating the BH Army militarily in the area of central Podrinje. As a consequence of the crimes that had been committed, whose perpetrators were both illegal soldiers (because when carrying out the attack, they did not observe the rules of the international law of war) and civilians, fear had set in, but because of the horrific crimes that had been committed in the past period, it was not groundless. Even though Bosnian Muslims had lost most of the territory that they had captured earlier, they did not lose the people who inhabited those territories.

77. From January 1993, however, as soon as the legal and legitimate operations of the VRS against Muslim armed formations had begun, the VRS and Republika Srpska were faced with a new problem – an intensive media campaign in which the most loathsome lies were being circulated about the sufferings of Muslims in the area of Srebrenica, which was followed by new Security Council decisions and an intensive campaign led by the NATO member states, primarily the USA.

78. As a result of the most impudent lies about the sufferings of the Muslims of Srebrenica, on 16 April 1993, the Security Council adopted resolution 819 and proclaimed Srebrenica a “safe area”. In this manner, the total defeat of the BH Army in the area of Srebrenica was prevented. On the same day, the President of Republika Srpska issued an order for the halt of all further VRS activities in the Srebrenica zone, except in legitimate defence. Unfortunately, similar orders to observe the resolution which saved the BH Army from military defeat were never issued by either Alija Izetbegović or any other leader of the BH Army.

“IMPLEMENTATION” OF SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS 819 AND 824 AND CONCLUSION OF AN AGREEMENT ON THE DEMILITARISATION OF SREBRENICA

79. At the request of the USA and certain Western states, it was decided that the Muslims in Srebrenica would not be disarmed. Kofi Annan, the then under-secretary for peace operations, sent a confidential message to Swedish General Wahlgren in which, among other things, he said: “... I see no need for UNPROFOR to participate in house-to-house searches for weapons. You will undoubtedly be made aware by the visiting Security Council delegation of the strong feeling amongst several Member States that UNPROFOR should not participate too actively in ‘disarming the victims’.”²⁷

80. This was but one in a series of acts that contributed to undermining any point in Resolutions 819 and 824, preserving and strengthening the Muslim army, precisely in an area that was presented to the international public as a “demilitarised” and “safe area” by the media and UN organs. Unfortunately, under pressure, this was done by both senior officials and UNPROFOR officers. The enclave of Srebrenica, and the enclave of Žepa, were really only oases for the unobstructed training and arming of the BH Army. The enclaves of Srebrenica and Žepa can be considered safe areas only in the sense of protecting Muslim armed formations, which were recuperating, training and strengthening in that area and carrying out reconnaissance

and sabotage-terrorist actions from that area, violating not only the Security Council resolutions and the demilitarisation agreement, but, first and foremost, the rules of international law on armed conflicts. The Serbian authorities, without success, on countless occasions raised the question of the demilitarisation of Srebrenica and respect of the agreement to establish a demilitarised zone. However, every such attempt was unsuccessful, while at the same time lies were being fabricated about the Serbs committing crimes and violating the regime of the safe area.

81. Yasushi Akashi, the Head of the UN mission in BH, said in an article in the Washington Times of 1 November 1995: “It is a fact that the Bosnian government forces have used the ‘safe areas’ of not only Srebrenica, but Sarajevo, Tuzla, Bihać, Goražde for training, recuperation and re-furbishing their troops.”

82. A report by the Netherlands Institute for War Documentation, a part of which also uncovers the role of the USA in supplying the Muslim forces with weapons and other materiel and technical equipment, says the following about the conduct of armed formations in the Srebrenica enclave:

“The alleged demilitarisation of the enclave was practically a dead letter. The Bosnian Army (BH Army) led a deliberate strategy of limited military attacks in order to tie down a relatively large segment of the Bosnian Serb Army (VRS), with the objective of preventing its move in full force to the main zone of war operations around Sarajevo. This was also done from the Srebrenica enclave. *The forces of the BH Army did not refrain from violating all the rules in clashes with the VRS. They would provoke the Bosnian Serbs to return fire and would then take cover behind the Dutch Battalion units, which thereby risked being caught in the cross-fire.*”

83. Using the cover of UNPROFOR, in the time between the establishment of the safe area regime and its discontinuation, they launched attacks from the zone, not only provocations and sabotage-terrorist actions, but also territorial conquests, so the zone was expanded significantly. This was completely contrary to the agreement, about which more will be said later, which specified that the zone could be expanded only by agreement between the parties.

*

84. In paragraph 18, the Prosecution says that “the enclave... was never

²⁷ Jan Willem Honig & Norbert Both, *Srebrenica: Record of a War Crime*, Radio B-92, Belgrade 1997.

completely demilitarised”, and that “the 28th Division of the BH Army, led by Naser Orić, regularly led raids on the outlying Bosnian Serb villages /.../ to gather food, supplies and weapons and in an organized effort to tie down VRS units from the Sarajevo front.”

85. This is precisely one in a series of arguments by the Prosecution with which, even after the end of the conflicts in the BH territory, it defends Alija Izetbegović’s government and the BH Army. Not only was the zone not “completely demilitarised”, but it was armed, and for this purpose, in addition to the usual channels through Žepa and by air, they also used UNPROFOR convoys and the convoys of humanitarian organisations. Furthermore, the attacks on Serbian villages were not carried out for the purpose of gathering weapons and food, but in order to expand the territory of the enclave with the aim of connecting it with the main body of the territory under the control of the BH Army, and the plunder of food was only a side effect. In the same way as in the previous period, the territorial conquests were accompanied by looting, the torching of property of Serbian civilians and massacres. In addition, the aim of the attacks along the edges of the enclave was to provoke a reaction from the VRS, so that when it returned fire, the VRS would be accused of violating the regime of the so-called safe area, and also to prevent the move of the VRS forces that had to be engaged in the surroundings of the enclave to protect the population and prevent a further expansion of the enclave, not only to the Sarajevo front, but also to other areas. The propaganda in the media, accusing the VRS of violating the safe area regime and claiming that the area was demilitarised, was so powerful that even long after the events of June 1995, the Srebrenica enclave, as well as the Žepa enclave, were termed demilitarised zones.

86. As for the humanitarian situation in the Srebrenica enclave, in addition to humanitarian convoys, food and other supplies reached the enclave through other channels (especially from Žepa), or were obtained by looting. In the Srebrenica enclave, the black market, which was controlled by Naser Orić personally, was booming. Humanitarian convoys, besides frequently being abused for the purpose of smuggling weapons, communications equipment and materiel and technical supplies, ultimately transported food and equipment that were primarily used by the BH Army. Without disputing that a large number of people who were in Srebrenica lived in very

Cited by – Milivoje Ivanišević.

poor conditions, this was not the consequence, as the Prosecution argues, of restrictions on humanitarian convoys (about which more will be said later), but was above all due to the manner of distribution of the humanitarian aid.

87. The people of Srebrenica have themselves testified of quarrels, conflicts and intolerance, especially due to machinations over the distribution of the humanitarian aid that was arriving both by land (in convoys) and by air. Civilians complained mainly because those who already had enough and who had brought the most back from the captured Serbian villages (namely the participants in the massacres and the armed operations) were taking the most. Already in the spring of 1993, around 1,200 people left Srebrenica, which significantly reduced the quantities of food that were needed. Various goods were on sale in market stalls and in the streets, and goods from humanitarian aid predominated among these. This led to constant dissatisfaction among the local people, social unrest, looting, rape and theft. Prostitution was rife, and in some houses the only money was that earned by means of prostitution, and the users of these “services” were UNPROFOR soldiers.

88. There was also unrest of somewhat larger proportions. On one occasion, the former department store in the centre of the town, in which a humanitarian aid depot was located, was looted and then set on fire. Following the usual practice, the Muslim authorities tried to present this torched building as a casualty of Serbian shelling.

89. There are numerous testimonies about people fleeing, as well as attempts to prevent people from fleeing in all possible ways. Those fleeing included both civilians and members of the BH Army, who would be liquidated immediately if they were not loyal to Naser Orić. Also indicative is the testimony of two Muslim girls who fled from the Srebrenica “safe area” to Bratunac (Serbian territory) and reported to the responsible organs of the MUP /Ministry of the Interior/ of Republika Srpska. Both were around 15 years of age, both were in the late stages of pregnancy, and both were victims of rape by Naser’s soldiers.

90. Conditions in the enclave were such that as a result of Naser Orić’s activities, Muslims from the enclave often fled, not only to territory under the control of the BH Army, but also to Serbia (especially in early 1995). Orić himself lived a high life, implementing a dictatorship style of administration, and neither members (officers and soldiers) of the BH Army who would in any way oppose this, nor civilians, were exempt from it. It was poor administration, and not the lack of

humanitarian convoys, that led to the Srebrenica population's bad situation. Judging only by the quantities of food that were looted, and taking into account that agricultural production was going on in the area (since most of the area is rural and suitable for such activity), there could be no question of a humanitarian catastrophe, except in the case of poor administration. Bearing in mind statistical data from 1991 on the number of livestock in individual Serbian villages which were captured by Bosnian Muslims, as well as information from the statements of local people who fled, in 1992 alone, around 7,200 head of cattle, 16,200 sheep and 38,000 adult poultry were stolen from these villages. It is unknown how much grain was looted, but there was certainly enough, not only to feed the local people during winter (1992/1993), but for the next sowing as well. In the spring of 1993, wheat was sown on a significant area in the Srebrenica enclave.²⁸ In the period from 1993 to July 1995, in frequent attacks, that is, sabotage-terrorist actions, the BH Army looted many Serbian villages, taking away large quantities of food and livestock.

91. In view of the quantities of food coming from humanitarian convoys, from looting, obtained from Žepa or through Žepa, as well as other channels, if the distribution of goods had been in the least bit fair, there would have been no hungry people in Srebrenica. The civilian population was not at any moment the victim of actions by the VRS. The civilian population was the victim of a well-organised group, at whose helm stood Naser Orić. The media and other efforts to show that the enclave was demilitarised and that there was a humanitarian catastrophe there did not cease, while the situation of the enclave's civilian population, 80% of whom were refugees from other places, was not the consequence of any activities by the VRS.

92. In support of these arguments, it is sufficient to cite the statement of Ibro Mustafić, one of the founders of the SDA /Party of Democratic Action/ of Srebrenica and former president of the Srebrenica SO /Municipal Assembly/, who said in a statement to the *Junge Welt* (which was carried by *Dnevni Telegraph*) that "a real mafia rules..." in Srebrenica, and: "Not a single dollar of the vast aid that was delivered to Srebrenica reached the civilian population".²⁹ Even clashes between Muslims from Srebrenica were not an uncommon occurrence.

93. The *Washington Post's* report from Srebrenica on 16 February 1994,

²⁸ See: Ivanišević, *Srebrenica Jul 1995 – U traganju za istinom* /Srebrenica, July 1995 – In Search of the Truth/, Belgrade 2007, p.

²⁹ *Dnevni Telegraph*, Belgrade, 21 June 1996.

carried the observations of an eye-witness journalist who, at a time when the USA was providing abundant aid to the Muslim government, which was already planning wider-scale operations, informed the public in the West as follows: “Naser Orić’s war trophies don’t line the wall of his comfortable apartment. They’re on video cassette tape: burned Serb houses and headless Serb men, their bodies crumpled in a pathetic heap”, and then conveys Naser Orić’s words:

“‘We had to use cold weapons that night,’ Orić explains as scenes of dead men sliced by knives roll over his /.../ Sony. Reclining on an overstuffed couch, clothed head to toe in camouflage fatigues, a U.S. Army patch proudly displayed over his heart... the Muslim commander is the toughest guy in this town, that is, Srebrenica, which the UN Security Council has declared a protected ‘safe area’.”

*

94. If these facts, which are not hard to prove, are taken into consideration, the Prosecution’s assertions from, for example, paragraph 21 of the Prosecution’s Pre-trial Brief that “the VRS deliberately restricted humanitarian aid and other relief supplies to the Bosnian Muslim inhabitants of Srebrenica and Žepa as part of the organised effort to make life impossible for the Bosnian Muslims and remove them...” simply has no grounds. Bearing in mind the situation in the enclaves of Srebrenica and Žepa, and bearing in mind that humanitarian aid ended up in the hands of the BH Army, and not with those for whom it was meant – civilians (if it was meant for them at all, since UNPROFOR must have been aware of the situation in Srebrenica), any restriction to humanitarian aid represented a legal measure permitted by the international law of war. As will be shown in more detail in other parts of this submission, the objective of the VRS was never to force the civilian population of Srebrenica to move out, but solely to demilitarise the area and to militarily defeat the forces under the command of Naser Orić and push them out of the area.

OPERATION KRIVAJA 95 AND THE CAPTURE OF SREBRENICA

95. The objective of Operation *Krivaja* was not elimination of the enclave.

On the contrary, the main objective was to reduce the enclave to the boundaries that were initially specified by the Demilitarisation Agreement. The objective of Operation *Krivaja* is presented completely incorrectly by the Prosecution in Paragraph 25 of the Prosecution's Pre-trial Brief. The objective was not to drive out the Muslim army and its withdrawal to the boundaries established by the Demilitarisation Agreement, and not to drive out the civilian population. An order for the capture of Srebrenica does not exist in a single document of the GŠ VRS /Main Staff of the Army of Republika Srpska/ or of the Drina Corps. Such an operation was never even planned. The only reasonable conclusion that can be drawn from these facts, especially the fact that the objective of *Krivaja 95* was not to eliminate the enclave, is that civilians were by no means the target of the attack, but that this was a legal and legitimate military operation. Practically from the establishment of the zone, considering that it was not demilitarised or treated in accordance with the Demilitarisation Agreement and UN Security Council resolutions, the VRS did not have a single reason of a legal nature to refrain from attacking Srebrenica and capturing it militarily.

96. The reasons for formulating Operation *Krivaja 95* were primarily the frequent Muslim attacks on the surrounding Serbian villages and the ambushes that members of the 28th Division organised, which resulted in both civilian casualties and significant military losses. (This is particularly so because, due to the needs on other fronts, young and insufficiently experienced soldiers had to be engaged for defence against attacks from the enclaves). The constant appeals for Srebrenica to be demilitarised and requests to both the UN and other organs and institutions simply yielded no results, while the zone was being presented to the international community as demilitarised. In addition, the Muslims were preparing to launch a wider-scale operation and for a part of the main thrust of the attack to be precisely from the Srebrenica and Žepa zones.

97. In addition, a wider-scale operation was being planned not only by the Muslims, but above all by the USA and NATO. All that was needed was to prepare well beforehand and take another media manipulation action to portray the Serbian side as the aggressor, in spite of the fact that only the Serbian leadership was not of a separatist orientation. The degree of media manipulation and the criminal policy of the political leadership of the Bosnian Muslims headed by Alija Izetbegović, not only towards the Serbs, but also towards the Muslim population, as well as the policy of the USA, is best expressed by the very source of the idea of "sacrificing Srebrenica".

According to Mehuljić, Alija Izetbegović conveyed the following message to his associates already in 1993: “You know what, Clinton has made an offer to me to let the Chetniks enter Srebrenica and kill 5,000 Muslims, and there will be a military intervention.”³⁰ Hakija Mehuljić, a close associate of Alija Izetbegović, says: “All this was very painful. It was immediately clear to me that they were looking for someone to be sacrificed in order to prompt a NATO military intervention.”

98. At the time, there was already a detailed plan developed by the USA for a final confrontation with the VRS. Well-informed and highly-ranked military analysts George Kenney and Michael Dugan, a retired chief of staff of the US Air Force, claim that NATO intervention was planned, and that the plan was developed as early as 1992. According to this plan, one of the phases, the third phase, would be as follows: “destroying Serbian forces in Bosnia and, second, using concentrated forces against Serbia itself” (Since from 1994 and the so-called blockade on the Drina, Serbia’s position with respect to Republika Srpska was completely reserved, the second part of the plan could not be justified politically). These two very reputable military experts said the following in the *Jerusalem Post* of 30 November 1992:

“...The third step is active belligerency, in two phases: first, destroying Serbian forces in Bosnia and, second, using concentrated force against Serbia itself. In phase one, the U.S. uses Awacs aircraft and F-15 fighters to establish visible allied (NATO - author’s note) air supremacy over all the territory of the former Yugoslavia. Next, Serbian heavy artillery and armoured units in Bosnia are prime targets for air strikes. British and French infiltration teams deploy anti-battery radar to locate Serbian artillery positions near areas under siege. From bases in Italy and from one carrier in the Adriatic, U.S. F-15's, F-16's, F-18's and F-111's systematically neutralize the Serbian artillery units with precision-guided bombs and missiles. Using the Joint Surveillance Target Attack Radar System ... or other sophisticated monitoring systems, the U.S. finds Serbian armoured units; fighter aircraft destroy them.”³¹

99. The question may be asked how all this fits in with the events in and

³⁰ Hakija Mehuljić, Interview to the magazine *Valter*, 2002 – cited by J. Blažanović, *BH čaša prevršila /The BH Glass has Spilled Over/*, Banja Luka 2008, p. 153.

³¹ There was even a plan for the following eventuality: “Desperation, however, may drive the Serbs to test the coalition’s resolve by sending new forces into Bosnia..., by renewing the conflict in Croatia, or by starting a diversionary war in Kosovo, or any combination of the above. Such action would prompt phase two: U.S. aircraft and Tomahawk missiles destroy centers of gravity in Serbia.” Cited by Ivanišević, op.cit., p. 35.

around Srebrenica. The answer is simple – Srebrenica was to have served as an excuse to launch military operations of wider proportions against the VRS. This was done, because immediately after Srebrenica, with the assistance of NATO personified in the Rapid Reaction Force, theatres of war were revived throughout Bosnia and Herzegovina – on Ozren, Vozuća, in Sarajevo, Herzegovina, the Bosnian Krajina etc. All the information that was available to the VRS pointed to the probability of offensive operations being launched by the Bosnian Muslims and Croats in the territories of the Republic of Serbian Krajina and Bosnia and Herzegovina, with the whole-hearted support of NATO, personified in the Rapid Reaction Force. As mentioned above, the plan was for the main body of forces to set off precisely from Srebrenica.³² However, on 26 July 1995, following the liberation of Srebrenica, NATO adopted a plan that enabled NATO's Rapid Reaction units to engage in armed operations against the VRS.

100. The fact that the entire "Srebrenica drama" was a great manipulation intended to produce the effect of securing support for further attacks on the VRS is shown by the meeting between Swedish diplomat Karl Bildt and Muhamed Šaćirbej. On the day Srebrenica was captured, Muhamed Šaćirbej was in Strasbourg for a meeting with the EU representative, Carl Bildt. Bildt testifies that when he heard of the fall of Srebrenica, it seemed as if he /Šaćirbej/ had nothing to say: "It seemed that the news had more effect on me and that I was more upset than he was... His peaceful reaction and his calm reasoning are, for me, some of the still mysterious mosaic pieces of the Srebrenica drama." He was particularly upset by Šaćirbej's cold response: "In a way, this event will simplify the situation."³³

101. The Muslim leadership knew for a long time about the possibility of an armed operation by the VRS. Before the start of Operation *Krivaja*, in expectation of an attack on the enclave, another decision was made in Sarajevo – that Naser Orić be withdrawn to Sarajevo (since they needed that kind of officer with a ruthless character for the significant military operations that followed later), and that the civilian population of Srebrenica be "sacrificed". There is firm evidence that Srebrenica was sacrificed on advice from the USA.

³² On 12 May, the US Senate passed an amendment to the US Defence Law which called for the lifting of the embargo on arms imports by the Muslims in BH. (It is worth mentioning that an embargo for Muslim armed groups was never implemented). On 9 June 1994, the US Congressional House of Representatives passed a Law lifting the embargo. On 11 August 1994, Clinton informed Congress that he would request a lifting of the embargo from the Security Council.

102. **How Operation *Krivaja* and later the operation of capturing Srebrenica and eliminating the enclave were conducted is best illustrated by the information that in the period from 6 to 12 July 1995, VRS units passed through 43 Muslim villages, that that in the process there was not a single civilian casualty.** This is the key evidence that the operation was carried out properly in military terms, with full respect of the Geneva conventions and other rules of the law of war, and completed without civilian casualties, even without so-called “collateral damage”. Furthermore, even though the Prosecution wishes to show that UNPROFOR was the target of the attack, UNPROFOR units were also preserved. One UNPROFOR soldier was killed by Muslim armed groups. UNPROFOR responded to this by threatening the VRS that they would use armed force, by joining in the direct operations of the BH Army against the VRS and an assassination attempt on General Ratko Mladić, which Karremans himself confirmed.

103. The other relevant events and arguments of the Prosecution will be discussed in part three of this Pre-trial Brief.

THE ALLEGED CRIMES OF THE VRS AND THE MUP /Ministry of the Interior/ AND THE PROPORTIONS OF THE ALLEGED CRIMES COMMITTED FOLLOWING THE CAPTURE OF SREBRENICA

104. The Prosecution maintains that 7,000 murders were committed in several mass executions. The evidence presented by the Prosecution in the Pre-trial Brief is either nonexistent or not credible. In any case, it will be proved during the trial that there could not have been 7,000 casualties in Srebrenica.

105. The nature of the evidence cited by the Prosecution leaves room for many interpretations. Faced with an over-abundant number of statements by witnesses and expert witnesses who testified in previous trials, it can clearly be concluded that the Prosecution’s arguments about mass executions, the number of casualties and methods of execution are untenable. Bearing in mind that in the relevant time period, Zdravko Tolimir was not at the location in question, or even in its vicinity, nor was he

³³ *Dani* (Sarajevo), 9 July 1999.

kept informed about the events in connection with the column at the relevant time, nor was he in a position to follow these events due to his engagement in the Žepa area, and therefore has no first-hand knowledge obtained through the performance of his duties as an officer of the VRS, in examining the evidence, taking positions and so on, he must rely solely on evidence that is credible and logical.

106. Since the Prosecution corroborates the alleged testimonies about the executions with expert reports, mostly those covered by the Prosecution's Notice, the response to these expert reports was given in the Response to the Prosecution's 94 *bis* Request, and the arguments set out therein will not be repeated herein. In addition, the Prosecution provides insufficient arguments for its allegations about mass executions, exhumations and so on. Consequently, it is not evident from the Pre-trial Brief, bearing in mind the amount of material that was disclosed, which evidence the Prosecution intends to use in order to prove the argument about the alleged 7,000 casualties. This "numbers game" which is accompanied by voluminous reports that require dozens of hours to read and analyse, and which has been disputed in many articles in prestigious periodicals and books written by persons of undisputed credibility is, unfortunately, still the Prosecution's main argument, which is, unfortunately, being presented sweepingly, without clear and specific evidence.

107. The Prosecution does not explain in its Pre-trial Brief, or in the Indictment, on what premises it bases its argument about 7,000 people being killed.

108. In order to guide the proceedings in a direction leading to a fair and expeditious trial (aware that considerable time and resources will be required for the presentation of evidence), I am presenting the following arguments, which cannot in any sense be considered exhaustive. Presenting arguments that refute the theory about the alleged killing of 7,000 men between the ages of 16 and 65, even before all the arguments of the Prosecution are heard, covers, among other things, the following.

109. The Prosecution takes as the basis the list of missing persons from Srebrenica of the International Commission for Missing Persons, which is in many of its elements very disputable, both in terms of the collection of the data and later amendments. The following illogical and inconsistent examples are listed here in order to show the absolute implausibility of the Prosecution's arguments. It is not up to the Defence to prove the number of people who were killed by finding evidence to refute the Prosecution's argument, but it is up to the Prosecution to proffer evidence with which it proves, in a manner that does not leave room for reasonable doubt, its

argument about the alleged 7,000 people killed in mass executions that were allegedly committed in July 1995. The charge is so serious that to prove it, evidence that does not leave the least bit of room for any reasonable doubt is required. The Prosecution did not present such evidence either in the 65 *ter* list of exhibits or in its Pre-trial Brief.

110. Several of the following considerations must be taken into account in particular.

111. First, the Prosecution's argument is not clear concerning the number of Muslim casualties in combat operations during the breakthrough towards Tuzla. There is credible evidence of fierce combat operations in the zone of responsibility of the Zvornik Brigade, with significant numbers of casualties on both sides. The movement of the column, its composition, events in the column, clashes between the members of the column and the VRS comprise a significant element that must be debated during the trial.

112. Second, clashes between Muslim armed groups resulted in the death of a large number of Muslims who were in the "column", as well as a number of killed in internal clashes between Muslims. To cite only one example, in the Report based on the debriefing on Srebrenica, paragraph 3.58 speaks of internal clashes between Muslims:

"On Monday 10 July, the commander of OP-M received orders from the C-Company commander to coordinate with the BIH. That evening, fighting broke out among the BIH soldiers resulting in dead and wounded. At around noon on Tuesday 11 July, a number of shells struck the area near the armoured vehicle. The abandoned OP was also shelled. Chaos prevailed among the BIH. Internal fighting broke out once again. That evening, the OP crew were permitted to leave because they were willing to take the wife and children of a local BIH leader with them. When the two BIH soldiers with the anti-tank weapons attempted to prevent their departure, they were shot in the head by the BIH leader. This led once again to fighting between the BIH soldiers."³⁴

113. Third, there are numerous testimonies about suicides committed in the column, about self-wounding and murders committed with hand grenades and other weapons in the column itself.

³⁴ ERN: 00349951-52

114. Fourth, of the total of 2,442 identified persons who were buried in Potočari (Memorial Centre) in the period from 31 March 2003 to 11 July 2006, the names of 914, or 37.42%, are disputed because the names are of people who were on the final voter registration list for the elections held in BH in 1996.

115. Namely, the first burial of mortal remains took place on 31 March 2003 and included the names of 600 people who had allegedly been identified by DNA analysis. The names of 271 people (i.e. 45%) who had allegedly been killed in connection with Srebrenica found themselves on the final voter registration list. The second burial took place on 11 July 2003 and included the names of 282 people who had allegedly been identified by DNA analysis. Of this number, 85 people (30%) were on the voter registration list. The third burial took place on 20 September 2003 and included the names of 107 people who had allegedly been identified by DNA analysis, and of this number, 31 people (or a total of 29%) were on the voter registration list. The fourth burial took place on 11 July 2004 and included the names of 338 people allegedly identified by DNA analysis, of which 140 (41%) were on the voter registration list. The fifth burial took place on 11 July 2005 and included the names of 610 people whose identity had allegedly been identified by DNA analysis, of which 251 people (41%) were on the voter registration list. The sixth burial took place on 11 July 2006 and included the names of 505 people allegedly identified by DNA analysis, and of this number, 135 people were on the voter registration list (i.e. 27%).

116. Fifth, a number of the people who are registered as “victims of the Srebrenica massacre” died either before the events in Srebrenica or in 1996. The Registers of Deaths kept by the Bosnian Muslim authorities conceal data about a large number of people whose death had nothing to do with the events in Srebrenica. To make matters worse, all these persons are buried in the Potočari Memorial Centre. Such manner of conduct is in itself a crime.

117. Sixth, by reviewing the military documentation of the BH Army, a large number of persons who appear as victims of executions actually died or were killed before 1995. They were, unfortunately, exhumed and buried in the Potočari Memorial Centre. According to the information available to us, there are approximately 60 members of the 280th and 281st Eastern Bosnia Light Brigades who died or were killed (certainly not in connection with the events in Srebrenica) before July 1995.

118. Seventh, the number of inhabitants of the Srebrenica enclave on 6 July 1995 has been the subject of constant manipulation. The Prosecution in paragraph 16 of the Pre-trial Brief, citing the Report of the Secretary-General – The Fall of Srebrenica – which is completely unreliable in this part, that in March 1993, the number of refugees in Srebrenica was an enormous 50,000-60,000 people. However, reliable data shows that on 11 January 1994, in other words, a year and a half before the fall of Srebrenica, there were 37,255 inhabitants in Srebrenica. This comes from the document of the Interim Presidency of the Srebrenica enclave, number 01-06/94 of 11 January 1994, informing the Bureau of Statistics that:

“The Srebrenica Safe Area has: - local inhabitants living in their homes – 9,791; local inhabitants of Srebrenica dislocated from other areas of the pre-war municipality of Srebrenica – 10,756; inhabitants from other territories of other municipalities – 16,708.”

The data given in this document, as is evident, is not approximate, but precise. The same document testifies to the manipulations with numbers, into which even the UN were drawn. It says the following:

“We are sending you the requested data for statistics purposes, and you should not give this to international organisations, because for them, we are calculating with the number of 45,000 inhabitants.”

119. A year later, on 11 January 1995, the Civilian Protection Staff of the Srebrenica enclave, in document number 04-45/96 of 11 January 1995, noted that the Srebrenica enclave had **36,501** inhabitants, of whom 16,639 women and 19,412 men, and of this number, 11,455 were between the ages of 18 and 60. Consequently, fit for military service.

120. In the period from January to July 1995, significant departures from the Srebrenica enclave were registered, either to cross over to Žepa or to flee from the enclave to other areas, including the areas of Serbia, Republika Srpska, or areas under the control of the BH Army. One BH Army document (ARBH /Army of the Republic of BH/, Command of the 28th Division, Strictly Confidential No. 01-132/95) of 21 June 1995, which bears the signature of Ramiz Bećirović, says, among other things:

“The problem of members of the Army of the Republic of BH and civilians leaving the Srebrenica and Žepa safe areas in the direction of Tuzla, Kladanj and Serbia has been present since the first days of demilitarisation of this area.

During this entire period, the military and civilian authorities in Srebrenica have taken a number of measures to prevent such departures, yet all of these measures have not yielded significant practical results. For all those who complain of a lack of food and, for that reason, intend to leave these areas, we have found possibilities for providing assistance in this regard. However, in the summer months it is as if some unknown wave flows through the people, suddenly creating a euphoria that the best solution is to leave for Tuzla. This literally causes waves throughout the entire area, and the majority of people are then ready to leave.”³⁵

121. It does not take a lot of mathematics to establish the number of Bosnian Muslims whose fate may be the subject of investigation – whether they died in combat operations, in internal clashes between Muslims, whether they committed suicide or died in any other way, or are still alive. The goal of this analysis is not to establish a precise number, but to challenge the Prosecution’s argument as being completely unreasonable, in a manner that leaves no room for reasonable grounds to doubt that the Prosecution’s argument is groundless.

122. According to report number 02/1-727/68 of 27 July 1995, in which the command of the 2nd Corps of the BH Army informs the BH Army Main Staff that a total of **29,336** inhabitants left the Srebrenica enclave, which was not the final number, since, according to this document, it did not include the number of those who were being “treated in hospitals and military medical institutions”, and, bearing in mind the route along which they were breaking through towards Tuzla, the combat operations that they were taking part in, and the distance that they had travelled, it can be presumed that the number of those admitted for treatment before 4 August was quite high. This number also did not include the 700 members of the BH Army who headed from Srebrenica towards Žepa.³⁶ Consequently, the number of those who left Srebrenica was not final, considering that the “withdrawal” continued for months after the liberation of Srebrenica.

123. On the other hand, in the Report Based on Debriefing on Srebrenica, which can be considered reliable, paragraph 5.38 says that according

³⁵ In the case Popović *et al*, exhibit no. 5D15-620.

³⁶ With the liberation of Žepa, 200 of them headed back towards Srebrenica, and 500 went to the territory of the Republic of Serbia, together with the remainders of the 2895th lbr /Light Brigade/ of the BH Army.

to the UN's information, 35,632 refugees had reached Tuzla by 4 August 1995.³⁷

124. **Consequently, if we take that on 6 July, the Srebrenica enclave had the same number of inhabitants as on 11 January 1995 – 36,501 (which is impossible because of the waves of departures from Srebrenica), and we take from that number the 35,632 who arrived in Tuzla alone, according to the UN's information cited in the Report Based on Debriefing on Srebrenica, we get the number of 869 persons whose fate “was not clear” on that 4 August 1995, that is, which can serve as the grounds for further investigation.**

125. In addition, of the total number of those who were staying in Srebrenica in January 1995, it is necessary to deduct the number of civilians who left Srebrenica in the period from 11 January to 6 July 1995, which was not registered, the number of soldiers of the 28th Division of the BH Army who deserted and abandoned Srebrenica and were not registered, the number of those who left Srebrenica in some other way or the number of those who left Srebrenica together with Naser Orić, those who died in the first half of 1995 in combat operations with the VRS and in internal clashes, the number of those who headed towards Žepa, the number of those who were killed while breaking through towards Tuzla, and the number of those who were exchanged as prisoners-of-war from Srebrenica in November and December 1995, etc., etc.

126. Numerous BH Army documents show that the problem of desertion and abandonment of Srebrenica in the first half of 1995 was an acute problem for the BH Army. For example, the Command of the 2nd Corps of the BH Army, in Order 02/1-658/1 of 19 June 1995, orders the Command of the 28th Division of the KOV /Ground Forces/ and the 285th Ibr: “Explain to all soldiers and officers... the harm that would be caused by leaving the territory, including a diminished defence power, crime, desertion, the dangers they are facing on the move and that the Chetniks are doing this deliberately – letting them pass, so that the free territory is eliminated”.

127. These considerations alone bring into question any grounds for the Prosecution's assertions that form the central part of the Indictment and the alleged reason for the charges. There are numerous indications that the Prosecution's evidence is, to say the least, questionable: testimonies about events in the column, the

³⁷ Report Based on Debriefing on Srebrenica, Assen, 4 October 1995, p. 62 – ERN 00349976. “It appears from UN sources that 35,632 refugees had reached Tuzla by 4 August 1995.”

first reports about the situation in Srebrenica, the media propaganda that preceded the capture of Srebrenica, the false and never verified statements of people from Srebrenica which were given as part of the media campaign to demonise the Serbs, in which even children were manipulated, etc., etc. The danger of manipulation with the statements of Muslim witnesses was recognized even by the Prosecution in the case of *Rasim Delić*, when it said that the Trial Chamber must exercise the “utmost caution” when considering the testimonies of witnesses who are former members of the BH Army. It claims that their version of events... may represent a form of “historical revisionism” since these witnesses could have a motive for denying anything that might bring into question the “sincerity of the objective (of the BH Army) to preserve a secular and multi-ethnic Bosnia”. Unfortunately, in the case of Srebrenica, the Prosecution is not demonstrating even the least bit of caution.

PART III
CHALLENGING SOME OF THE KEY ARGUMENTS OF THE PROSECUTION
RELATED TO THE CHARGES AGAINST ZDRAVKO TOLIMIR

INTRODUCTORY REMARKS

128. Since the presentation of all the relevant facts that will be examined during the proceedings is not reserved for the Defence Pre-Trial Brief, and it is not possible to present them, I will focus in this part on challenging those that seem to be key and on which the Indictment is founded.

***STRATEGIC GOALS, OPERATIONAL DIRECTIVE NO. 4 AND
OPERATIONAL DIRECTIVE NO. 7***

129. The Prosecution based its Indictment to a great extent on the alleged Decision on Strategic Objectives.

130. In paragraph 11 of the Pre-Trial Brief, the Prosecution states:

"On 12 May 1992, Momčilo Krajišnik, President of the RS National Assembly issued the following '*Decision on Strategic Objectives of the Serbian People in Bosnia and Herzegovina*', which was published in the Official Gazette of the Republika Srpska on 26 November 1993:

The strategic objectives or priorities of the Serbian people in Bosnia and Herzegovina are to:

1. Establish State borders separating the Serbian people from the other two ethnic communities.
2. Set up a corridor between Semberija and Krajina.
3. Establish a corridor in the Drina river valley, that is, eliminate the Drina as a border separating Serbian States.
4. Establish a border on the Una and Neretva rivers.
5. Divide the city of Sarajevo into Serbian and Bosnian Muslim parts and establish effective State authorities in both parts.
6. Ensure access to the sea for Republika Srpska."

131. The inappropriate interpretation of the strategic goals, as carried out by the Prosecution, was interpreted by the Trial Chamber in the *Krajišnik* case in the following way:

"An anachronistic reading of the May goals is not only inadvisable, it misses the point," indicating that they lacked content and usefulness.³⁸

132. First, these strategic objectives were published in the *Official Gazette* by mistake since, as is evident from the minutes of the Assembly session at which they were discussed, they were not adopted by the Assembly and the separate problem of borders was raised at the same session. In other words, the "Decision on Strategic Objectives" is not a legally valid document as it was not adopted at the Assembly and was published in the *Official Gazette* by mistake. However, even if this document were considered as representing official policy, which would hardly be feasible, there is nothing in it that would indicate that the objectives "reflected the policy to remove the Bosnian Muslim population from the Drina Valley region".

133. Second, this document is irrelevant when examining the events that occurred in 1995, firstly because the wording of this document reflects the general ideas of the political leadership in 1992. It was already clear in 1994, in the so-called blockade of the Drina, caused by the enormous pressures on the Republic of Serbia, that the Drina would remain the border between the Serbian states. The actual objective promoted in Republika Srpska to set up a single state or, rather, to preserve Yugoslavia in one or another form, is not unlawful; on the contrary, it is legal and legitimate in all its aspects.

134. Third, the objectives in it are completely in accordance with international law and support legitimate aspirations. Firstly, delineating the state from the other to national communities cannot be interpreted in any way as implementing ethnic cleansing policies. Delineating state is not the same as setting up an ethnically pure national state.³⁹ It was never the aim of any part of the Serbian military or political leadership to set up an ethnically pure state. Delineating a state means creating states in each of which the sovereignty belongs to one primary ethnic group and not creating an ethnically pure state. This goal was practically fulfilled by the formation of Republika Srpska itself (or rather, the Bosnia and Herzegovina Republika Srpska).

³⁸ *The Prosecutor v. Krajišnik*, Trial Chamber, Judgement, para. 995.

³⁹ Contrary to the PTB /Pre-Trial Brief/, para. 12, "Strategic Objectives 1 and 3 reflected the policy to remove the Bosnian Muslim population from the Drina Valley region. These objectives were largely completed with the removal of the Bosnian Muslim population from the Srebrenica and Žepa enclaves in July 1995. Only the Goražde enclave survived intact until the end of the war."

135. Fourth, although never adopted by the Assembly, this document shows, among other things, that in 1992, and in 1993-1995, the Drina River was, and remains to this day, the border between the Serbian states. Numerous political, military political and other factors contributed to the fact that this legitimate aspiration of not only the political leadership but also of all the people of Republika Srpska was not achieved.

136. One of the basic traits of the policies that were implemented at the level of Republika Srpska at the time of the discussion, and which was also noted in the Declaration on the promulgation of Republika Srpska, was that there was a special provision to resolve all matters peacefully. This excludes in every way the possibility that the goal was to create an ethnically pure state. This is perhaps best illustrated by the words of General Ratko Mladić who was present and took part in the discussion on strategic objectives. As a candidate for the position of top-ranking officer in the Army of Republika Srpska and Chief of the VRS GŠ, Ratko Mladić was decisive and clear: "**... we do not want a war against the Muslims as a people, or against the Croats as a people, but against those who steered and pitted these peoples against us.**"⁴⁰

137. As for the implementation of the objectives, Ratko Mladić emphasised the following: "And everyone has an estimate of his own, I have seen some demands, some goals and some reckless opinions here, yesterday in Herzegovina, while I was in Nevesinje, I have said it openly, and I must repeat it here today, the goals that I have heard here and the demands, please, even if we had an army like the Chinese, it is doubtful we would be able to fulfil them."⁴¹

138. General Ratko Mladić clearly stated that killing or expulsion of the Muslim population was not a goal: "... we cannot cleanse nor can we have a sieve to sift so that only Serbs would stay, or that the Serbs would fall through and the rest leave. Well that is, that will not, I do not know how Mr. KRAJIŠNIK and Mr. KARADŽIĆ would explain this to the world. People, that would be genocide. **We have to call upon any man who has bowed his forehead to the ground to embrace these areas and the territory of the state we plan to make. He too has his place**

⁴⁰ ERN 00847742.

⁴¹ ERN 00847743.

with us and next to us." In his speech, he especially mentioned that "we must abide by the laws of war".⁴²

139. Soon after the session, General Ratko Mladić was appointed Commander of the GŠ of the newly formed army. Throughout the war in the area of Bosnia and Herzegovina, units that were commanded by Ratko Mladić, whose subordinate officer was ZDRAVKO TOLIMIR, had the basic task of saving the Serbian people from destruction. The main objective of the Army of Republika Srpska was to fight for the Serbs' physical survival. The Directive issued by General Ratko Mladić on 22 July 1992 clearly confirms that this was the main and basic objective: **"We united the Serbian people in BH and oriented them towards the basic goal – to fight for the physical survival of the Serbs in this territory."**⁴³ Achieving this goal came under the following postulate, to which the VRS kept from its formation to the end of the war: **"... we do not want a war against the Muslims as a people, or against the Croats as a people, but against those who steered and pitted these peoples against us."**⁴⁴ This was the actual basic strategic objective to which the VRS kept throughout the armed conflict.

140. Directive no. 4 from 1992 and Operational Directive no. 7 issued by Radovan Karadžić on 8 March 1995 are irrelevant when examining the charges against Zdravko Tolimir, since the first one refers to events from 1992, as explained above, while the part of Operational Directive no. 7 to which the Prosecution refers is clumsily worded and is unusable and unfounded. Specific orders that followed in 1995, during the *Krivaja 95* Operation and the taking over of Srebrenica and later Žepa, clearly demonstrate that there was no intention to expel the Muslim population from the Srebrenica and Žepa enclaves.

141. In other words, these two documents are completely irrelevant when considering the matter of Zdravko Tolimir's criminal responsibility, as will be shown later.

⁴² ERN 00849950.

⁴³ ERN 0362-9109-036209112. As an indicator of the fight to establish a regular army in BH that would operate under one command, the same document states, "We have exposed and eliminated most of the war profiteers, corrupt organs of authority and paramilitaries."

⁴⁴ ERN 00847742.

***CHALLENGING THE PROSECUTION'S ARGUMENT ON ZDRAVKO
TOLIMIR'S RESPONSIBILITY CONCERNING THE EVENTS IN
SREBRENICA IN JULY 1995***

142. The fact that throughout the entire Operation *Krivaja 95* and, later, in the liberation of Srebrenica civilians were not killed clearly shows that the target of the attack on the Srebrenica enclave was not the civilian population, and there is no reason to believe that the goal of these actions was to cause terror among the civilian population.

143. Both the reasons for seizing the Srebrenica enclave and the events that followed cannot serve to support the Prosecution's argument that the attack on the enclave was part of an ethnic cleansing campaign. In particular, there is not a single shred of evidence or credible proof that would serve as the basis to claim that some sort of joint criminal enterprise existed.

144. Due to a lack of space, and in order to focus on key matters that will be raised during the trial, the focus of this presentation shall be on challenging the Prosecution's allegations regarding Zdravko Tolimir's alleged involvement in two nonexistent joint criminal enterprises.

145. The opposite to the Prosecution's argument in its Pre-Trial Brief that "[t]he evidence submitted at trial will establish beyond a reasonable doubt that Zdravko TOLIMIR is individually criminally responsible, under Article 7(1) of the Statute, for the crimes described above in Section III" will be shown clearly during the trial. It will also be demonstrated in this Pre-Trial Brief that there are no grounds for Zdravko Tolimir's criminal responsibility.

146. First, in Paragraph 205, the Prosecution alleges that "[d]uring the war, TOLIMIR was a close associate of the senior RS and VRS leadership and a frequent attendee of the Bosnian Serb Assembly Sessions." Closely cooperating with the VRS leadership was Zdravko Tolimir's duty, as Assistant Commander for Intelligence and Security Affairs of the VRS Main Staff, and as part of this cooperation, he performed tasks that fell within his remit. The defence of one's own people is the top duty of an

army officer and, as such, Zdravko Tolimir performed it with dedication and responsibly, which is also clear from his impeccable military record.

147. However, the Prosecution's argument that Zdravko Tolimir was frequently present is problematic. The Prosecution mentions in a footnote two sessions that were attended by Zdravko Tolimir. The content and nature of what Zdravko Tolimir said were such that they cannot be used to draw any sort of conclusions about his alleged criminal intent or anything that would shift to Zdravko Tolimir the burden of either criminal or moral responsibility.

148. Contrary to the Prosecution's argument, Zdravko Tolimir's intention was never to forcibly transfer any population from any territory.

COMMUNICATING THE AGREEMENT OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC ON THE TAKEOVER OF SREBRENICA AND THE NATURE OF THE MILITARY OPERATION OF TAKING OVER SREBRENICA – THE TAKEOVER OF SREBRENICA WAS NOT AN ATTACK DIRECTED AGAINST THE CIVILIAN POPULATION

149. In paragraph 60 of the Indictment charges Zdravko Tolimir with having participated in a joint criminal enterprise by contributing to the military defeat of the Muslim forces as follows: he communicated with the Forward Command Post of the Drina Corps and the President of the RS Radovan Karadžić about combat operations around Srebrenica and the decision to take over Srebrenica.

150. Zdravko Tolimir's actions, which are said to have contributed to the defeat of the Muslim military forces do not fulfil, completely conformed to the rules of international war and international humanitarian law, in the completely legal military operation of taking over Srebrenica.

151. On 9 July 1995 General Zdravko Tolimir communicated the agreement of the President of Republika to continue combat in Srebrenica and instructed General Gvero and General Krstić to issue relevant orders. The document communicating this agreement to take over Srebrenica clearly speaks of the intention that existed with regard to Srebrenica. This is not a document that was meant to be published publicly, it was a document marked "strictly confidential". Therefore, there can be no

speculation about the content of this document having been issued for purposes other than to be strictly respected when carrying out further combat operations and when dealing with UNPROFOR and the civilian population. The document specifically states: "The President of Republika Srpska has been informed of successful combat operations around Srebrenica by units of the Drina Corps and that they have achieved results which enable them to occupy the very town of Srebrenica."

152. Another paragraph clearly states the goal of taking over Srebrenica and it has absolutely nothing to do with an attack on the civilian population. This document says the following:

"The President of the Republic is satisfied with the results of combat operations around Srebrenica and has agreed with the continuation of operations *for the takeover of Srebrenica, disarming of Muslim terrorist gangs and complete demilitarisation of the Srebrenica enclave.*"

153. Therefore the objective of the VRS with which the President of RS Radovan Karadžić agreed was:

- the takeover of Srebrenica in order to disarm Muslim terrorist gangs and complete demilitarisation. Therefore, demilitarisation or, rather, the disarming of Muslim armed groups was the main objective of taking over the enclave of Srebrenica.

154. This same document communicates an order and words it in a way that does not leave any room for any speculation or interpretation of the sort practised by the Prosecution.

" The President of Republika Srpska ordered that in the follow-up combat operations full protection be ensured to UNPROFOR members and the Muslim civilian population and that they be guaranteed safety in the event of their cross-over to the territory of Republika Srpska."

155. Therefore, the order is clear and completely contradicts the Prosecution's argument that the object of the attack on the enclave was ethnic cleansing of the territory. If the attack had been directed against the civilian population, or if the intention was to expel the civilian population from Srebrenica, the provision about protecting the civilian population would have been omitted.

156. Zdravko Tolimir *worded* the following paragraph *as an order*:

" In accordance with the order of the President of Republika Srpska, you must issue an order to all combat units participating in combat operations around Srebrenica to offer maximum protection and safety to all UNPROFOR members and the civilian Muslim population. You must order subordinate units to refrain from destroying civilian targets unless forced to do so because of strong enemy resistance. Ban the torching of residential buildings and treat the civilian population and war prisoners in accordance with the Geneva Conventions of 12 August 1949."

157. There is no doubt that this is an order (or rather that an order is being communicated) to carry out a military operation that would keep in every respect to the Geneva Conventions. On the same day (9 July 1995), Zdravko Tolimir sent a document marked "urgent" to General Krstić at the Command of the Drina Corps (received at 2025 hours) which says, among other things: "Send a battlefield situation report every hour so that I can communicate with UNPROFOR which will enable you to continue to work according to plan. *Pay particular attention to protecting members of UNPROFOR and the civilian population.*"⁴⁵

158. In addition, on 12 July 1995, Zdravko Tolimir issued a document that follows up from the quoted document, which provides specific proposals, as will be seen below, and measures for the further implementation of the Geneva Conventions. In this document Tolimir states:

" The Muslims wish to portray Srebrenica as a demilitarised zone with nothing but a civilian population in it. That is why they ordered all armed men fit for military service to illegally pull out from the area, cross RS territory, and reach the Muslim controlled area so that they could accuse the VRS /Army of the Republic of Srpska/ of an unprovoked attack on civilians in a safe haven. Although it is very important to arrest as many members of the shattered Muslim units as possible, or liquidate them if they resist, it is equally important to note down the names of all men fit for military service who are being evacuated from the UNPROFOR base in Potočari."

159. This is a document dated 12 July (Intelligence Report), which contains the clearly defined intention of the Muslim leadership of Srebrenica and which was

⁴⁵ ERN 04258626.

proved to be completely correct. This document is another in a series of evidence that the civilian population was not the target of attack.

160. However, in paragraph 208 of the Pre-Trial Brief, the Prosecution says that "at the time this communication was sent, TOLIMIR was unaware of the plan, which had been developed by General Mladić, General Krstić and others on the night of 11/12 July 1995, to murder all the able-bodied Bosnian Muslim men and boys." With regard to these claims, the Prosecution does not present any evidence. Contrary to the Prosecution's assertions, the order of the President of Republika Srpska Radovan Karadžić of 11 July 1995 in which he issued the following ORDERS, among others, to the Ministry of the Interior:

"1. The formation of a Public Security Station for Serb Srebrenica after the Republic Srpska control has been established in the municipality of Serb Srebrenica.

3. Pay special attention to protecting public order and maintaining peace; protecting the *population* and its property; /.../"

which clearly show that the intention was not to kill or expel civilians from Srebrenica, nor to kill men fit for military service.

At the time, there was not a single ethnic Serb in Srebrenica, therefore this order can only be interpreted as protection of the property, personal and legal safety of the Muslim civilian population. The following paragraph of this order clearly shows this:

"4. All citizens who participated in combat activities against the Serb Army will be treated as prisoners of war and in accordance with the Law and international conventions. Others will be free to choose their place of residence or place of emigration."

(Order of the President of Republika Srpska, strictly confidential no. 01-1351/95 of 11 July 1995, ERN 0084-5439-0084-5440).⁴⁶

161. On 12 July 1995 the order was communicated in its entirety to, among others, the Zvornik Public Security Centre.⁴⁷ Already on 11 and 12 July 1995, Ratko Mladić and a few VRS officers met up at the Hotel Fontana with, among others, representatives of UNPROFOR and of the Muslim civilian population, which we will

⁴⁶ Order of the President of Republika Srpska, strictly confidential no. 01-1351/95 of 11 July 1995, ERN 0084-5439-0084-5440).

⁴⁷ ERN 1134170.

come back to later, especially emphasising that neither civilians nor UNPROFOR were the target of attack and that they had complete freedom to choose their place of residence.

RELATIONS WITH UNPROFOR REPRESENTATIVES

162. In paragraph 244 of the Pre-Trial Brief and paragraph 60 (C) of the Indictment, the Prosecution claims that "TOLIMIR was involved in preventing and controlling outside international protection of the enclaves, including air strikes and international monitoring. TOLIMIR also assisted in disabling UNPROFOR in the attack on Srebrenica through his communications with UNPROFOR, specifically by lying to UNPROFOR and coordinating lies with subordinate units."

163. This assertion by the Prosecution is completely unfounded. It is completely unfounded that Tolimir contributed to disabling UNPROFOR, which was already disabled and under grave threats from the BH Army. UNPROFOR's position during the takeover of Srebrenica was not enviable, but not because of any action by Zdravko Tolimir or the VRS, but because of the activities of Muslim armed groups and the efforts of the UNPROFOR Command to support the Muslims despite the fact that, as officers, they fully realised that the takeover of the enclave was a legitimate military goal. However, at least several documents show that Tolimir did not peddle lies to UNPROFOR but had a decent and open relationship with UNPROFOR; among these documents is part of the Report on Srebrenica produced by the Netherlands Institute of War Documentation:

" Fifteen minutes later Janvier also learnt in a telephone conversation with VRS General Tolimir that the VRS had granted a free withdrawal to both the UN personnel and the population. Janvier summarily dismissed the proposed withdrawal of the UN[16] and dismissed both options (withdrawal of Dutchbat and the population). On Sarajevo's instruction Karremans also dismissed the withdrawal of both groups. Lieutenant-Colonel De Ruiter in Sarajevo notified the Royal Netherlands Army Crisis staff that the ultimatum would not be observed. Ramiz Bećirović also advised Karremans not to accept the ultimatum after Dutchbat had forwarded it to him, the War President, Osman Suljić, and other members of the Opstina. Instead, Dutchbat replied to the VRS to withdraw beyond the 'Morillon Line' and to refrain from

executing any further attacks. The withdrawal was to be effective as of 06.00 hours the following day, failing which Close Air Support would follow.

"On the evening of 10 July several further phone calls were made between Janvier and VRS General Tolimir. The ABiH listened in on three of the conversations. The transcripts are important, as no record of the conversations were available in the archives of the Force Commander. The transcripts show no record of any discussions regarding a 'free' withdrawal. The conversations were initiated by Janvier, who had wanted to talk to Mladić about the VRS attacks on Dutchbat; however, the VRS general was in the field at the time. Janvier was referred to General Tolimir, who denied any knowledge of VRS attacks on the UN. He added that he did not believe it, as the VRS had consistently endeavoured to avoid that kind of situation. He promised to verify Janvier's statements, but refused to pay heed to Janvier's warning to stop the attacks and to withdraw. Janvier could call back after 20 to 30 minutes after Tolimir had issued orders to establish a connection between the VRS and Dutchbat.

"In the subsequent conversation Tolimir reported that Dutchbat had refused to establish a radio communications with a VRS radio station. He had also established that one of the OPs had fired at the VRS after it had been instructed to do so via an ABiH radio network. In Tolimir's view this meant that Dutchbat had transferred its command to the ABiH. Janvier reacted with disbelief and queried the veracity of the assertion that the UN had fired at the VRS. Tolimir confirmed it, but stated that he had nevertheless ordered the VRS to refrain from firing at the UN positions. According to Tolimir the local VRS commander had stated that Dutchbat had been put under pressure to fire at the VRS.

"In the second conversation Tolimir also stated that the VRS had agreed to withdraw to the positions taken on 9 July; however, that could only happen after termination of the current skirmishes. Tolimir reminded Janvier that 'people were dying there', whereupon Janvier stated that he was fully aware of that. Janvier then added that, unless the VRS withdrew, things could get much worse for them and that this was Tolimir's own choice. Tolimir said that he would do everything in his power to prevent a clash between the VRS and UNPROFOR. He asked Janvier to do his utmost and use his influence to prevent UNPROFOR from firing on the VRS. Janvier added that he did not want the VRS to confiscate Dutchbat's weapons. If it were to happen, the UN troops would be obliged to defend themselves as real soldiers. Tolimir

promised to instruct the VRS to refrain from confiscating Dutchbat weapons; however he needed some time to get the information to the trenches. Tolimir pointed out that the Bosnian Muslims were spreading a lot of unfounded rumours. Tolimir said that he had tried for two days to prevent casualties and losses, and that the VRS had thus far succeeded in that. Tolimir again wanted to check the situation and told Janvier to call him again in one hour.[20]

In the follow-up conversation (only Tolimir's side of the conversation had been recorded), Janvier was again told that he could not speak to Mladić and that this could only be arranged on 11 July between 10 and 11 hours. Tolimir re-emphasised that the VRS had adopted the appropriate attitude towards UNPROFOR and the population. He assumed that Janvier was familiar with the fact that the ABiH were conducting attacks from the demilitarised zone in order to connect it to Žepa. The details of those actions had already been passed on to General Nicolai in Sarajevo, and Tolimir assumed that Janvier had been updated on that account. Tolimir further reprimanded the ABiH for using UNPROFOR weapons.

"Tolimir also confirmed that the Dutchbat personnel had not been captured or taken hostage in Republika Srpska territory, but had voluntarily approached the VRS to avoid being caught in the crossfire. The Dutchbat soldiers had openly stated that the ABiH had threatened them with death if they were to withdraw from the OPs. Janvier had to understand that the ABiH were exploiting the situation in order to exacerbate the fighting. The ABiH had confiscated all heavy weaponry left behind by Dutchbat. Concerning a withdrawal on the part of the VRS, Tolimir on this occasion only stated that it would be difficult until such time as the war objectives had been fulfilled, and that it was particularly hard while the ABiH were launching attacks from all over the enclave. According to Tolimir the VRS were doing everything in their power to stabilise the situation.

"... Janvier neither set hard conditions for withdrawal nor threatened with the use of air power. They also did not discuss the fate of the population. Nicolai adopted a firmer line in his conversations with Tolimir. Janvier's conversations were aimed at preventing the VRS from firing on UNPROFOR. That did however beg the question as how that related to Janvier's orders with respect to the blocking positions, namely to invite fire from the VRS. Although that entailed the risk of a firefight with the VRS, Janvier considered it an effective means of justifying the use of air power.

The VRS did fire incidental shots at Dutchbat, but the fire appeared to be aimed more at the ABiH occupying positions in the vicinity of Dutchbat than at Dutchbat itself. To emphasise his point, Tolimir again reminded Janvier that Dutchbat had found safety with the VRS, while the ABiH had threatened them with death."

164. There was no submission of lies, and despite being openly on the side of the BH Army, and asking for the bombing of VRS positions, UNPROFOR was never the target of VRS attacks. The situation in the field while combat operations were being conducted around Srebrenica clearly shows that UNPROFOR was not the subject of attacks, as do the orders issued at the time. On 8 July 1995, Milanko Živanović signed the following order, which was urgently sent to General Krstić and for information to General Zdravko Tolimir, personally:

"The Main Staff has ordered you not to attack UNPROFOR, but to prevent any surprises and stop the Muslims in their intention to join up Srebrenica and Žepa."/ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰

165. General Tolimir on 9 July 1995 sent a letter marked "urgent" to General Krstić which says:

"General NICOLAI, the UNPROFOR Command Chief of Staff, has delivered a message with the following content: 'I am calling because of the great concern about the Srebrenica enclave. Your forces have penetrated into the demilitarised zone⁵¹ by more than four kilometres.

'Your units are one kilometre away from the town of Srebrenica. We consider this to be an attack on a safe area, and this will compel us to defend the safe area with all the means at our disposal. This is in neither your interest or in ours. I request an explanation of such behaviour and demand that your forces withdraw four kilometres to the south. Since we have succeeded in preventing the BH (forces) from taking heavy weapons from the collection centre we are compelled to defend the protected zone.' General JANVIER (has) left the following message for General TOLIMIR: 'Please withdraw your forces from Srebrenica tomorrow by 0800 hours.'

⁴⁸ /missing footnote/

⁴⁹ /missing footnote/

⁵⁰ ERN 00917867.

⁵¹ So, General Nikolai calls this a demilitarised zone contrary to any logic and the situation in the field with which he must have been familiar.

I replied to the UNPROFOR Commander that I was checking the information about the situation in Srebrenica, and that their forces were safe.

I anticipate talking to them in 40 minutes.

Send a battlefield situation report every hour so that I can communicate with UNPROFOR which will enable you to continue to work according to plan.

Pay particular attention to protecting members of UNPROFOR and the civilian population."

166. General Tolimir gave Nikolai a clear reason for the military operation to liberate Srebrenica and he did not lie to UNPROFOR at any point. Instead, he acted in a way that protected members of UNPROFOR, providing protection for them from Muslim armed groups that had attacked members of UNPROFOR several times during the military operation. In particular, Tolimir did not lie to UNPROFOR when he said:

Your soldiers openly stated that Muslims had threatened them with liquidation if they withdrew from observation positions. Today General Nikolai asked me to communicate to your soldiers that they should return to your base in Potočari ... I passed on General Nikolai's message, but your soldiers have expressed fear of Muslim reprisals and that they did not want to return at the moment to Potočari in this situation ... In that sense, we have ensured that they have suitable conditions and safety on our territory. I do not have anything else to say to General Janvier, but I would like him to realise that the Muslims want to take advantage of this situation to escalate things ... You are probably aware that at some checkpoints your soldiers left their weapons, which were taken by Muslims, and that they came to us with only their personal weapons.

167. Therefore, there were no coordinated lies with subordinate units, there was no disabling of the already disabled UNPROFOR. In situations when UNPROFOR opened fire at the VRS, it was a legitimate target of attack, however, it never came to that. General Krstić issued an order to subordinate units not to attack UNPROFOR, regardless of what it did.

168. The tone of paragraph 244 of the Pre-Trial Brief and the corresponding paragraph in the Indictment is all the more unreasonable in that it charges a VRS

officer with preventing attacks by UNPROFOR and NATO aircraft on positions of the army whose officer he is, moreover a general. Any conduct that would have facilitated attacks on VRS positions either from the air or from the land would be an act of treason, an unconscientious and unprofessional performance of his duties. Therefore, this is another in a series of reasons why the charges set out in paragraph 244 of the Pre-Trial Brief are unfounded. In particular, Zdravko Tolimir's conduct cannot by any means be considered as having contributed to any sort of joint criminal enterprise. On the contrary, his actions were clearly aimed at protecting UNPROFOR and the civilian population and on ensuring that combat operations were conducted in such a way as to defeat the BH Army militarily while fully protecting the civilian population and UNPROFOR.

***CHALLENGING THE PROSECUTION ARGUMENT REGARDING
ZDRAVKO TOLIMIR'S CONTRIBUTION TO THE ALLEGED FORCIBLE
REMOVAL OF THE SREBRENICA POPULATION***

169. The Prosecution claims that ZDRAVKO TOLIMIR assisted in and facilitated the forcible removal and deportation of the Muslim population from Srebrenica as alleged in paragraphs 47 to 50 of the Indictments. Paragraphs 47 to 50 of the Indictment do not even mention the name of ZDRAVKO TOLIMIR. In the Pre-Trial Brief there is no mention of acts that could be considered as contributing to the carrying out or to implementing the summary execution plan of Muslims from Srebrenica.

170. Unlike the Indictment, in which the Prosecution asserts with regard to Srebrenica that TOLIMIR "gave orders related to and coordinated the forcible transfer of men, including civilians, from the Srebrenica and Žepa enclaves; "[...] he helped to coordinate the detention of prisoners from Srebrenica;" in paragraph 225 of the Pre-Trial Brief, the Prosecution only asserts that "A number of TOLIMIR's direct subordinates, and subordinates along professional lines, were key players in the forcible removal of the Bosnian Muslim population from

Srebrenica" providing as the only example that certain VRS officers attended meetings at the Hotel Fontana.

171. First, the Prosecution offers arbitrary and unsupported claims about Zdravko Tolimir's alleged involvement in the alleged operation of the forcible transfer of the population of Srebrenica. At the time in question Zdravko Tolimir was not in Srebrenica, he did not control or coordinate transport, removal or anything else to do with the population of Srebrenica, nor did he have an opportunity to do such a thing, since, as the Prosecution itself stresses, he was charged by General Ratko Mladić to perform his duties related to Žepa.

172. The Prosecution does not cite any order issued by Zdravko Tolimir that refers to the forcible transfer of the Srebrenica population or any of the men from Žepa. Later there will be more about Tolimir's correspondence that concerns the columns of Muslim that were making their way towards Tuzla.

173. Third, Zdravko Tolimir was not at the Hotel Fontana at any of the three meetings. The fact that members of the VRS Intelligence and Security organs attended the meeting cannot be in any way treated as Zdravko Tolimir's involvement in the alleged and non-existent joint criminal enterprise of forcibly transferring the population.

174. Four, the meetings at the Hotel Fontana by no means represent meetings whose subject-matter, remarks, actions, gestures or anything else could serve as grounds to believe that they involved any sort of joint criminal enterprise. The meeting at the Hotel Fontana were filmed on camera and are clear evidence that cannot be altered in later interpretations.

Meetings at the Hotel Fontana

175. First, at the first meeting Colonel Karremans admitted that UNPROFOR fired at VRS units and that they called on NATO to fire on VRS positions. Karremans also thanked Mladić on the decent treatment of UNPROFOR soldiers who were housed as prisoners in rooms at the Hotel Fontana.

176. Mladić's conversation with Karremans was more than frank. Part of the discussion is worthy of note and each of its parts can easily be proved:

"Mladić: You assisted them (*the BH Army - author's note*) more than you needed to.

Colonel Karremans: Yeah. I'm there to assist the civilian population, not the military side.

Mladić: Yes, yes, you are all here to help the Muslims and the Croats. And you've isolated us Serbs, especially that guy of yours, Van den Broek. He's one of those people who destroyed a dream and a state both for us and the Muslims. Sir, we were a happy country and happy peoples. And we had a good life both in Srebrenica and here ... until Muslims began listening to what Van den Broek, Zimmerman, Kohl and similar western Mafia were telling them. I was in front of the municipality building in Srebrenica ... machine-gun fire was opened from one of your posts [...] and I took this with me to show to you. Your forces targeted me personally.

Colonel Karremans: I don't /know/ about that, I'm sorry. If that is the case, I would like to apologise for that as a human being and as a military ... because normally we don't shoot at generals.

177. However, the fact that General Mladić asked to meet as soon as possible also with civilian representatives and therefore asked Colonel Karremans to bring in civilian representatives and, if possible, BH Army representatives speaks clearly about the intentions. As for relations with UNPROFOR and the position of the civilian population, General Ratko Mladić wanted total cooperation and he told Karremans to pass on to General Nicolai the following (in order to avoid words being interpreted, as is the Prosecution's wont when it is considering the meeting at the Hotel Fontana, the entire quote is cited):

"But if you insist on telling him something, tell him this: UNPROFOR forces ... despite operations by NATO air forces and combat activities by your forces against mine ... UN forces are not the objective of my operations. Each of your officers and soldiers, just like yourself, has just one life. And I don't believe you want to lose it here. That's why I'm asking you to co-operate fully. Neither is the Muslim population the objective of my operations. I want to help you. Although you don't deserve it. Neither as a human being nor as an officer. But I will do it for the sake of those children within the UNPROFOR ranks. Because I don't want their mothers to get them back in coffins. I also want to help that civilian Muslim population because they are not responsible for what has happened. That's why I would like to ask you the following: Can

you bring the representatives of the civilian population here and/, if so,/ when can you do that? I would work out an arrangement with them... You can ... /either/ all leave ... all stay ... or all die here. I don't want you to die. If the Muslim military ... in Srebrenica wants to talk, you can also bring one of their representatives. Mr. Zulfo TURSUNOVIĆ should also come, if possible. Or the person who in your opinion has the greatest authority among them. I know that Naser ORIĆ /is/ not around. Tell them who I expect at the meeting. We can work out an agreement ... for all this to stop ... and for the issues of the civilian population, your soldiers and the Muslim military to be resolved in a peaceful way. You have my guarantees ... Both for the organisation of such a meeting ... and for the people you will be bringing with you. Can you do this tonight?"

178. To ask for a meeting with the representatives of the civilian population and with the highest authority in order to resolve the situation is not and cannot be seen as a crime or as alleged involvement in a JCE.

179. The second and third meetings at the Hotel Fontana do not give rise to any interpretation of any criminal intent to expel the civilian population. Whenever it is mentioned it is referred to as the innocent civilian population. In order to avoid discussions and for the purpose of clarity and to avoid misrepresenting the second meeting at the Hotel Fontana, set out by the Prosecution in paragraphs 149-150, Ratko Mladić's words need to be cited in full:

" [...] number one, you need to lay down your weapons and I guarantee that all those who lay down their weapons will live. I give you my word, as a man and a General, that I will use my influence to help the innocent Muslim population which is not the target of the combat operations carried out by the VRS. Nor are international humanitarian organisations and UNPROFOR forces the targets of our operations. Although NATO forces, as well as UNPROFOR forces, fired today at UNPROFOR request not only at the positions of the VRS, but also at the civilian population. In order to make a decision as a man and a Commander, I need to have a clear position of the representatives of your people on whether you want to survive ... stay or vanish. I am prepared to receive here tomorrow at 1000 hrs a delegation of officials from the Muslim side with whom I can discuss the salvation of your

people from the enclave, the former enclave of Srebrenica. I shall order a cessation of operations until 1000 hrs tomorrow. If your ... fighters, your fighters who lay down their arms we shall treat in accordance with international conventions and we guarantee that everybody will live, even those who committed crimes against our people. Have I made myself clear? Nesib, the future of your people is in your hands, not only in this territory."

180. The words, "Nesib, the future of your people is in your hands," was not a threat but simply a matter of highlighting the responsibility of the Muslim representative in finding a solution to the situation, while repeating the request to bring in the people who were able to decide. (There will be more about Nesib Mandžić's role later.) The situation at the meeting cannot be described as menacing, as the Prosecution does in paragraph 149. The Prosecution's assertion that "at the beginning of the meeting, they opened a window so that Mandžić and the Dutch soldiers could hear the screams of a pig being slaughtered," is completely wrong and pretentious and is intended to emphasise some sort of symbolic execution, even though the footage shows General Mladić's disapproving facial expression because of what was happening outside the room where the meeting was being held. The rhetoric he used was only aimed at stressing the seriousness of the subject of the meeting and clearly drawing the attention of the Muslim representatives to the responsibility they bore in finding a solution to the situation.

181. The third, perhaps key, meeting at the Hotel Fontana started at 1000 hours on 12 July. The Prosecution lists those who were present in paragraph 151 of the Pre-Trial Brief. The Prosecution continuously takes General Mladić's words out of context. However, the only proper interpretation of what he said at the meeting is that he wanted to solve the situation in the most painless way: for the weapons to be surrendered and the civilian population to choose where they wanted to live. There was no menacing atmosphere. The key words uttered by General Mladić at this meeting are clear and leave no room for any other interpretation than what was said:

" You are in the position to know ... You can, if everything is ready... The rest of your army can disarm and surrender their weapons to my officers in the presence of UNPROFOR officers. **You can choose to stay or you can choose to leave.** Just express your wish. If you wish to leave, you can go anywhere

you like. When the weapons have been surrendered every individual will go where they say they want to go. The only thing is to provide the needed gasoline, and I'll provide the vehicles. You can't provide the gasoline. You can pay for it if you have the means. If you can't pay for it, UNPROFOR should bring four or five tanker trucks to fill up trucks because there are a lot of people there and that should be ... solved. **It is your choice to leave - and I don't want to influence this - I don't mind anyhow. I have nothing against the innocent and guiltless.** You can choose ... If you want to go east, across Serbia or to it, I don't mind. If you want to go west, you can say where you want to go."

182. However, it seems that once again, even after General Mladić did everything to stabilise the situation in Srebrenica, to end military actions, to enable the civilian population to choose whether to stay in Srebrenica or to leave Srebrenica in an organised way, without influencing or obliging them at any point, all the while insisting that every individual's wish be respected, nonetheless, it seems that some of the participants of the meeting or, rather, their role, was problematic. Despite weapons not being surrendered, the transportation of all civilian who wanted to leave Srebrenica was organised.

183. None of these meetings can be used in support of the argument that Muslims were expelled. Quite the contrary, it is clear proof of General Mladić's good intention to resolve the situation that resulted from the takeover of Srebrenica in the most painless fashion, repeatedly saying that the civilians did not bother him, that all those who wanted to stay could stay and that those who wanted to leave Srebrenica could do so in an organised way. The condition that weapons were surrendered was legal and legitimate.

184. In addition, General Mladić made the responsibility borne by representatives of the Muslim authorities is quite clear. Nesib Mandžić was not simply a passer-by as he claimed; he was a member of the SDS, the Head of the secondary school in Srebrenica (people in those sorts of positions in smaller towns in BH had a high degree of authority and the people listened to them, and they were normally high-ranking representatives of the local leading politicians), and later he was even

President of Srebrenica Municipality. His position as accidental passer-by is unacceptable, first because it is impossible for an accidentally chosen person to be attending such a meeting, especially since there were very few people in the enclave at the time who could negotiate in the way in which Mandžić did, and because the authorities in Sarajevo usually played games (giving or withholding authorisations or rejecting or failing to endorse agreements in order to either buy time or achieve some other goal – for example, a desired media effect). Therefore, the argument that Mandžić was not a proper representative of the Muslim authorities cannot be accepted (the matter of his authority and instructions are a different matter), and it is certain that he could have used his influence to help resolve the situation in the best possible way. In addition, Ibrahim Mustafić's testimony that Nesib Mandžić was a minion of the authorities clearly indicates that he was not what he claimed to be at the talks in Fontana.⁵² Nesib Mandžić's appearances after the events in Srebrenica clearly speak of his role as an SDS man in Srebrenica in July 1995.

185. In paragraph 151, the Prosecution portrays Nesib Mandžić and Čamila Omanović as representatives of the Bosnian Muslim refugees, although it has no grounds to do so, since they were both Srebrenica inhabitants; on the other hand, they were not simply representatives of the refugees from Srebrenica (or of internally displaced people) but also of the Srebrenica inhabitants who did not have the status of refugees at the time.

The basic reasons used to refute the Prosecution's argument that the civilian population of Srebrenica was forcibly transferred

186. The removal of the civilian population from Srebrenica is not an act of forcible transfer or deportation of the population as the Prosecution alleges in the

⁵² The newspaper *Dani* reported in its "Bosnian Barometer" section of 2 July 1999 the following: "'The ruling oligarchy is keen on washing its hands of the Srebrenica tragedy. That is why they are doing their utmost to appoint their minions to the most responsible positions. A classic example of this is Nesib Mandžić, President of the Srebrenica Municipal Assembly ...' With these words Ibrahim Mustafić, President of the Administrative Board of the Association of Mothers and Sisters of Srebrenica and Podrinje, set off another unnecessary verbal clash within the unfortunate expelled community of Srebrenica. Linking an attempt by the BH authorities to clear their conscience with his own intolerance of Mandžić who, according to him, got into a UN personnel carrier in Srebrenica in 1995 and 'fled to Zagreb like a dog', Mustafić provoked an equally intolerant reply from Mandžić: 'If it has come to this, I would like to ask what the price of Ibrahim's departure was and his entire nine-month stay in the Serbian prison in Pale,' the new President of the Srebrenica Municipal Assembly

Indictment and its Pre-Trial Brief. When assessing whether this involved forcible transfer or whether the civilian population of Srebrenica was really given the choice of whether to stay or leave Srebrenica, attention must be paid to the following:

187. 1) The decision to organise a military column and to organise the movement of civilians from the place where they lived to Potočari was adopted at the level of the military and civilian authorities in Srebrenica. This decision by the Muslims was supported by UNPROFOR which assisted the Srebrenica political and military authorities in this matter.⁵³ There are numerous accounts that the decision to move out all the Srebrenica inhabitants and for members of the BH Army to break through was adopted /.../ implemented at the level of the military and civilian authorities in Srebrenica, by order or approval of the Muslim authorities in Sarajevo.

188. 2) From the time a "safe area" was set up, the civilian population in Srebrenica strived to leave Srebrenica. According to a letter from the BH Army confidential number 01-132/95 of 21 June 1995, signed by Ramiz Bećirović:

" The problem of members of the Army of the Republic of BH and civilians leaving the Srebrenica and Žepa safe areas /.../ has been present since the first days of demilitarisation of this area. During this entire period, the military and civilian authorities in Srebrenica have taken a number of measures to prevent such departures, yet all of these measures have not yielded significant practical results."

According to the same letter:

" For all those who complain of a lack of food and, for that reason, intend to leave these areas, we have found possibilities for providing assistance in this regard. However, in the summer months it is as if some unknown wave flows through the people, suddenly creating a euphoria that the best solution is to leave for Tuzla. This literally causes waves throughout the entire area, and the majority of people are then ready to leave. Such has been the case in recent days."

189. 2) In the course of the meeting at the Hotel Fontana, General Ratko Mladić clearly stated that the civilians did not bother him and that they could choose

retorted, blaming 'Mustafić's sick mind' for this exchange in the newspapers."
<http://www.bhdani.com/arhiva/109/bar.htm#bar3> (last visited at 0839 hours on 19 September 2009).

freely whether they wanted to stay in Srebrenica or leave Srebrenica and go in any direction, and that the will of each civilian would be individually respected.

190. 3) The organisation of transport for Muslims from Srebrenica to Kladanj was a measure to assist the Muslim population that wanted to leave Srebrenica. This organisation was supported by the Dutch Government and UNPROFOR.

191. 4) The separation of able-bodied men in order to check if any among them had committed war crimes during the war and their capture, with the status of prisoner of war, was a legal and legitimate activity. Separating some of the able-bodied men from the mass in Potočari cannot be considered an element of an act of persecution, since by gathering in Potočari, those who had gathered there had clearly expressed their wish to leave Srebrenica. The separation was carried out, therefore, after people had chosen to leave Srebrenica, and cannot therefore be considered an act of forcible transfer, nor can it be seen as having influenced the decision of whether to stay in Srebrenica or to leave Srebrenica.

192. 5) No less significant is the position of Muslim civilians in the area of Srebrenica when evaluating whether this was an act of forcible transfer or, rather, whether the civilian population of Srebrenica was really given the choice of staying in Srebrenica or leaving Srebrenica. Firstly, a large number of civilians, as well as members of the BH Army, wanted to leave Srebrenica not because of any VRS operations, but because of the conditions in Srebrenica which had been imposed by the then military and political leadership of the Srebrenica Muslims, headed by Naser Orić. Humanitarian aid did not serve to satisfy the basic needs of the civilian population, but to enrich the local bigwigs (with Naser Orić at their helm) and for the needs of the BH Army (whose presence in the enclave was illegal). The system of administration meant absolute obedience to Orić and to those who were *de jure* or *de facto* subordinate to him; or otherwise, face immediate loss of life. There were frequent cases of the local population being terrorised by members of the 28th Division and other armed groups.

193. 6) There are reasonable grounds to suppose that a large number of Muslims, whether civilians or members of the 28th Division, other armed groups or former soldiers, were obliged to leave Srebrenica, not because of the VRS's operations

⁵³ For example, Behrudin Muninović says that members of UNPROFOR called on the women, children

but because of the crimes that they committed or their involvement in their commission between 1992 and 1995. Children and women were frequently involved in the commission of these crimes, especially in torching Serbian houses, destroying property and looting. If those who participated in these incidents wanted to leave a specific area before or after the authorities of the opposing warring side set up control in the area in which they lived, this cannot be seen as not leaving them a real choice of where they live.

194. 7) In addition, we should not forget that the local population was forced to obey the Muslim political and military authorities. If either the civilians or members of the armed formation did not obey, the commanders or leaders of the armed groups were authorised to carry out summary executions. In this way, they instilled fear in their own population and ensured absolute obedience. It was very clear to the inhabitants of Srebrenica that if they stayed in the area against the orders of the Muslim civilian or military authorities, if the Muslims were to recapture the area or if any type of Muslim authorities were set up, they would be the target of revenge or, rather, their conduct would most probably be considered an act of treason (because they recognised the authority of Republika Srpska) and carried the death sentence, which would have been carried out without a court judgement.

195. 8) In addition, it should also be remembered that the able-bodied men were as a rule either permanent or occasional members of the BH Army, they either had a work obligation or were conscripted, depending on the duty roster compiled by the Bosnian Muslim military and civilian authorities. The majority of these people were ordered to break out of Srebrenica towards Tuzla, Kladanj and Žepa and leave behind their families, the elderly, women and children. The VRS offered the civilians the choice of staying in Srebrenica or being transported in an organised way to an area under the control of the BH Army, but they chose to go in the same direction as the male members of their families who had taken active part in hostilities. In communities such as Srebrenica, living under the rule of one of the conflicting sides (even very peacefully and in prosperity), while members of their families were taking part in combat operations or contributing in other ways to operations against the other warring side would have been considered an act of treason. This reason, as one of the

and elderly to go towards their base in Potočari and advised able-bodied men to fend for themselves.

key reasons for leaving Srebrenica, cannot be seen as a reason that did not allow the Muslim civilian population to really choose where they wanted to live. Abandoning a territory under the control of the other warring side because the civilian population may not want to live under the rule of the organs of authority of the other warring side, is not a reason to give up on the military capture of a specific territory, especially if there are clear military reasons for it.

196. 9) That Muslim civilians were more afraid of their own authorities (who, as is well known, were corrupt, religious fundamentalists and cruel towards their own population) is illustrated by the fact that a considerable number of Muslim civilians chose not to go to the territory under the control of the BH Army and Alija Izetbegović, but to go to Serbia (which was, by the way, demonised in the Muslim media and their propaganda as much as the VRS and Republika Srpska itself).

Convoys of humanitarian aid and convoys supplying UNPROFOR in the enclaves of Srebrenica and Žepa

197. The Prosecution states that the restriction of humanitarian aid and UNPROFOR's logistics supplies was aimed at creating conditions for the elimination of the enclave and the persecution of the civilian population (paragraphs 218 to 221).

198. The problems regarding UNPROFOR supplies and the problems linked to humanitarian convoys were never as simple as the Prosecution sets out, especially not in the first half of 1995. In addition, humanitarian convoys were frequently used not for the transport of food, medication and goods necessary for survival but in order to supply weapons and materiel and technical equipment to members of the BH Army. When checking humanitarian aid convoys, things that were not on the accompanying list were often found - the convoys frequently carried a considerable quantity of weapons and ammunition hidden in flour, in the false bottom of the transport vehicle, etc. This included anti-tank weapons, communications equipment and other materiel and technical equipment whose only use could have been military. There was already word above about the humanitarian problems in the Srebrenica enclave and their causes, therefore there will not be any unnecessary repetition here. In any case, the resolution to the matter of convoys, their approval or rejection, did

not aim of making or make "life impossible for the Bosnian Muslims and remove them from the enclaves".

199. Without going into an analysis of the facts, since the documentation on convoys is immense and is still the subject of investigation by the Defence, the restriction on supplying UNPROFOR with weapons could not be considered in any way an act that contributed to the forcible removal of the population. The quantity of weapons seized by Muslim armed groups from UNPROFOR during the operation to capture Srebrenica and Žepa alone was sufficient not only for their self-defence but also to conduct combat operations successfully.

200. In addition, the situation with the convoys cannot be considered separately from the military and political situation at the time, one that was significantly characterised by the arming of members of the BH Army, Croatian armed groups, constant threats of NATO strikes against VRS positions, etc.

201. In addition, and perhaps most importantly, convoys passed through on a system of permits. An explanation was always given when a convoy was denied permission, and the only reason for the denial would have been if the convoy contained something that was not agreed at the Joint Committee composed of representatives of the warring sides and of UNPROFOR.

**REFUTING THE PROSECUTION'S ARGUMENT ABOUT ZDRAVKO
TOLIMIR'S ALLEGED INVOLVEMENT IN THE ALLEGED AND NON-
EXISTENT JOINT CRIMINAL ENTERPRISE OF KILLING ABLE-BODIED
MEN FROM SREBRENICA**

202. The Prosecution's assertions that Tolimir was a participant in the alleged and non-existent joint criminal enterprise of killing able-bodied men from Srebrenica are based on a speculative and completely unreasonable assessment of a few of his communications sent to Corps commanders and OB /intelligence and security/ departments, and the Prosecution's unreasonable conclusion regarding the 65th ZMTP and 10th Sabotage Detachment.

203. The Prosecution's assertions that Tolimir closely monitored the movement of the column in paragraph 208 of the Pre-Trial Brief is exaggerated,

overly generalised and incorrect. First, as seen in the content of the communication to which the Prosecution refers, on 12 July 1995 it was not possible to monitor closely the checks, especially not from the place where he was located. Despite this, in order to dismiss any doubts and to show the Prosecution's complete lack of argumentation, the fact of monitoring the column, proposing measures to capture members of the column and taking measures to find where the members of the column were located is a legal activity. It should also be mentioned that the column had a completely military nature and could therefore have been a legitimate target of attack and its members, if captured, would have had the status of prisoner of war.

204. The document to which the Prosecution refers states that intercepted communication or, rather, the activation of a radio network, was uncovered in the Buljina area, therefore in the *posju* /word unknown/ of the Bratunac Brigade and Milić Brigade, and the information being communicated is in the nature of reports. Electronic reconnaissance units also advised that the focus of their work should be on monitoring radio communications on frequency 164 800.

205. The documents clearly shows that there was no intention to kill illegally members of the column is in the part that reads:

" The OBP organs of the Brigade Commands will instruct the commanders of the units positioned along the line of withdrawal of elements of the routed 28th Muslim Division from Srebrenica to undertake all measures to /?prevent the withdrawal/ and to capture the enemy soldiers.

Special attention should be paid to monitoring the gaps on our forward defence line /as printed/ and possible escape routes along illegal corridors, as well as to possible sudden attacks on residential areas, rear b/r /combat disposition/ elements and defence elements."

206. This shows clearly that Tolimir did not know at the time where the column was and that he suggested that measures be taken along possible, therefore estimated, routes of the column.

207. He then goes on to say in the document:

"The Muslims wish to portray Srebrenica as a demilitarised zone with nothing but a civilian population in it. That is why they ordered all armed men fit for military service to illegally pull out from the area, cross RS territory, and reach

the Muslim-controlled area so that they could accuse the VRS of an unprovoked attack on civilians in a safe haven.

Although it is very important to arrest as many members of the shattered Muslim units as possible, or liquidate them if they resist, it is equally important to note down the names of all men fit for military service who are being evacuated from the UNPROFOR base in Potočari."

208. This document has already been commented upon in another part of this submission. At this point it is important to point out that it is precisely this communication by Zdravko Tolimir that clearly speaks about the fact that there was no plan to kill captured Muslims, since it clearly shows that they were supposed to be captured, not only to be exchanged, but in order to frustrate the Muslims attempt to show that the zone was demilitarised and that only civilians were in it, an image that was widespread among the international community. It is precisely for this reason that Tolimir does not even mention liquidation in this part, but says that it is important to capture as many members of the column as possible, since in that way all the media propaganda that was spread at the time would have failed. No special mention is needed that capturing members of the column was a legal and legitimate military goal. Therefore Tolimir proposed that: "The OBP organs of the Brigade Commands will instruct the commanders of the units positioned along the line of withdrawal of elements of the routed 28th Muslim Division from Srebrenica to undertake all measures to /?prevent the withdrawal/ and to capture the enemy soldiers."

209. It was reasonable to assume that the column was composed entirely of enemy soldiers.

210. This communication clearly indicated that there was no parallel chain of command, as the Prosecution asserts, and specifically states that "OBP (intelligence and security) organs of the Brigade Commands will instruct the commanders of the units ..." on the appropriate measures. Not in any of his communications did Zdravko Tolimir violate the rule that reports and recommendations be sent to unit commanders, who would then adopt appropriate decisions; and after considering the recommendations of the intelligence and security organs, they were free to accept or not accept them or to use different measures.

*

211. In the Pre-Trial Brief the Prosecution also wrongly interprets the communication to which it devotes paragraphs 209 and 210. This concerns Drina Corps Command Intelligence Report 17/896 of 12 July 1995. This document clearly shows that Tolimir was not in a position to monitor closely and duly the development of the events taking place in Potočari and Srebrenica, since on 12 July 1995. In this letter Tolimir writes about the situation in Potočari, which was already well known both to General Mladić and to other VRS officers, since the meeting at the Hotel Fontana had already been held, and Drina Corps officers, among them members of the security organ, had attended the meeting and had been made familiar with the situation in Potočari, while General Mladić and other VRS officer had already visited Potočari and were aware of the sort of people who were gathered in Potočari.

212. This document - intelligence report - was passing on information that had been received from a person called Iznudin Bekić, and repeated his estimate that Zulfo Tursunović's group numbered around 500 armed Muslims, including "children and unmarried women fit for military service".

213. Tolimir concluded that "[o]n the basis of this interview, it can be concluded that the civilians – mainly women, children, old people and the wounded – have set off in an organised fashion to the UNPROFOR base in Potočari, while the armed formations of able-bodied men have left to break through illegally to reach Tuzla, most probably via Ravni Buljin (Purkovića – Kušleta – and further via Udrč – Kozjak – Kamenica – Crni Vrh – Nežuk)."

214. If Tolimir had been able to monitor closely the situation in Potočari and concerning the column, the content of his communication would have been quite different.

215. It is not possible to draw any conclusion about the so-called close monitoring of the column from this document, both in the parts that have been cited and in the parts that have not been cited here, nor that there was any intention with regard to killing captured Muslims or the persecution of civilians. On the contrary, the goal is clearly defined and is also mentioned by the Prosecution in its Pre-Trial Brief:

"prevent armed Bosnian Muslims from illegally reaching Tuzla and Kladanj, such as setting up ambushes along the routes they use in order to arrest them

and prevent possible surprises against civilians and our combat units along those routes."

216. The Prosecution's further speculations in paragraphs 211 to 217 are such that no reasonable person could accept them. A summarised response, which cannot be considered exhaustive, but can be seen as a sufficient challenge to all of the Prosecution's conjectures about the alleged JCE and Zdravko Tolimir's contribution to the JCE, can be given as follows:

217. In paragraph 215, the Prosecution provides the following illogical argument:

218. "On 13 July 1995, at around 22:30 hours, **TOLIMIR** sent another communication, to the attention of General Gvero personally, regarding the accommodation of prisoners from Srebrenica.⁵⁴ **TOLIMIR** suggested that if Gvero was unable to find adequate accommodation for all prisoners of war from Srebrenica, space for 800 prisoners had been arranged in the area of the 1st Podrinje Light Infantry Brigade. **TOLIMIR** also stated that 'it would be best if this is a new group which has not been in contact with the other r/zs /prisoners of war/.⁵⁵ In this document, **TOLIMIR** proposed the use of 800 of the many thousands of Muslim prisoners captured on 13 July, for agricultural work. Significantly, **TOLIMIR** insisted that the 800 chosen for agricultural work had not been in contact with the many hundreds of other prisoners. The only reasonable inference from this proposal is that **TOLIMIR** did not want the 800 prisoners chosen for work to be able to report on the existence of hundreds of other prisoners who would soon be executed and thus give away the murder operation."

219. In his communication, which was handed over at around 2230 hours, therefore when the Prosecution presents its unfounded allegation that there existed and that Tolimir was familiar with the killing plan, Tolimir insisted on **adequate accommodation for prisoners of war from Srebrenica**. In this communication he says: "If you are unable to find adequate accommodation for all r/zs from Srebrenica,

⁵⁴ Communication by Major General TOLIMIR from the Command of the 1st Plpbr 04-520-51/95 of 13 July 1995 (ERN 0293-5555-0293-5556 (BCS); ERN 0308-3803-0308-3804 (English)).

⁵⁵ *Id.*

we hereby inform you that space with /unknown word/ has been arranged for 80 prisoners of war in the 1st plpbr in Sjemeć."

220. If a plan to kill the prisoners of war had existed, I would not have insisted on **adequate accommodation for the prisoners of war**. Second, if there had been a killing plan or if Tolimir had been involved or had wanted to contribute in such a way, he would not have used the conditional "*if you are unable to find adequate accommodation ...*". Third, he would not have asked, "If you are unable to find adequate accommodation for ALL prisoners of war from Srebrenica". Therefore, Tolimir was interested in ADEQUATE ACCOMMODATION FOR ALL PRISONERS OF WAR FROM SREBRENICA. Adequate accommodation could only have meant the type that is laid down in the Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War of 12 August 1949.

221. Adequate accommodation, about which Tolimir writes in his communication, can only be understood as the type that includes, in particular: 1. evacuation to camps situated far enough from the combat zone for them to be out of danger (Article 19 of the Convention); 2. and is in accordance with Chapter II of the Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War.

222. The fact that Tolimir emphasises the fact that prisoners of war would be employed on precisely defined work, "agricultural work, maintaining the horse, pig and sheep farm" shows his intention to ensure adequate conditions in accordance with the rules of the Geneva Convention regulating the accommodation of prisoners of war – i.e. that they allow for the "habits and customs of the prisoners, and in accordance with Part III, Chapter VII, which states that, "[t]he Detaining Power may utilize the labour of prisoners of war who are physically fit, taking into account their age, sex, rank and physical aptitude, and with a view particularly to maintaining them in a good state of physical and mental health."

223. With regard to the provision that "it would be best if this is a new group which has not been in contact with the other r/zs /prisoners of war/", the Prosecution draws a completely unreasonable conclusion that "**TOLIMIR** did not want the 80(0) prisoners chosen for work to be able to report on the existence of hundreds of other prisoners who would soon be executed and thus give away the murder operation." It is clear that this conclusion is unreasonable. First, Tolimir did not insist on it, but simply said that it would be best if it was a new group. If there had been a plan to kill

the prisoners of war, only the ones who had not been in contact with the other prisoners would have been needed. Second, this does not involve any sort of conspiracy or implementation of a public plan, but allowing contact between various groups of prisoners of war /which/ is done in all armies, including the VRS, as military intelligence and security; for example, protecting data about the strength, level of training and morale of soldiers, the situation with materiel and technical equipment, the appearance and location of military facilities, infrastructure facilities, security measures of these facilities, the axis of movement of units with which the prisoners of war had been in contact, etc. This does not involve the use of any special measure in relation to the prisoners of war from Srebrenica, but concerns standard intelligence and security measures of the armed forces, which are used whenever possible. A person does not need to be especially trained to gather such information, practically any person, even those who are less observant, can be a source of this sort of information. This must be especially emphasised, since a professional will talk to every prisoner of war after being exchanged in order to gather information.

224. It is not possible to hide the fact that there is a huge number of prisoners of war, since each army keeps precise records of its soldiers, and notices if even one soldier goes missing, let alone tens or hundreds. In addition, during this period intense NATO reconnaissance was recorded and such a large number of prisoners of war on the move could not go unnoticed. This is another reason why the Prosecution's reasoning is not logical.

225. Although it does not contain information that can be considered to go to the Prosecution's (completely unfounded) argument about Zdravko Tolimir's involvement in a joint criminal enterprise, the form of the document to which the Prosecution refers in paragraph 211 of its Brief does not match the content of VRS documents. In other words, the document is not authentic. First, the document was not registered under the appropriate number, which had to be done for all documents of this nature, and it was not signed. Second, it was sent to the Commander of the VRS Main Staff for information and to the Assistant Commander for moral guidance, religious and legal affairs, for information, while it was sent to the Commander of the Military Police Battalion as a 65th ZMP order, together with the order to check whether what had been "proposed" had also been "ordered" or rather approved, immediately after the order had been received????!! If the author of the document had

been passing on Zdravko Tolimir's proposal, the proposal would then have been addressed to the Commander of the VRS Main Staff, General Mladić, in the form of a proposal and if the Commander accepted the proposal, he would have issued the appropriate orders. Third, contrary to any logic, the person who received the "order" was not only supposed to check if it had been "approved" but also to receive additional instructions about it, and in the wording of the order, these instructions are mentioned first, and whether the order was approved only comes second.⁵⁶

226. As can be seen from a document dated the same day, Zdravko Tolimir did not have any information that would have allowed him to provide specific proposals on accommodating prisoners of war, since he was engaged on duties concerning Žepa. Perhaps most importantly, on that day at 1200 hours, Tolimir was negotiating with representatives of UNPROFOR and the Bosnian Muslims from Žepa, so it seems impossible that such a proposal would have been given. First, this proposal would have to have been given before the negotiations that began at around 1200 hours and the document would have to have been delivered by that time at the latest. However, as it says on the document, it was only received at 1400 hours.

227. Therefore, there are clear reasons that show without a doubt that the document is not authentic.

228. However, in addition to its lack of authenticity, it does not contain information that provides any reasons to further discuss whether there was an intention to kill the prisoners of war. First, it is not logical to capture a person in order to then kill him. Second, it is not possible to hide a large number of captured Muslims, it is only possible to keep their location hidden which, in the circumstances at the time, was a sensible step in order to avoid any potential air strikes (bombing) or information being gathered that could have been used for informative and propaganda purposes. Third, accommodating such a large number of prisoners in suitable facilities is a measure that ensures that only a small number of men need to be engaged on guarding the prisoners of war.

229. In addition, the Prosecution's argument in paragraph 213 is without any grounds that Tolimir's: "proposal to General Mladić to 'place them somewhere indoors

⁵⁶ The wording of the document is as follows: "Once the Commander of the Military Police Battalion receives this order he shall contact General Miletić and receive from him additional orders and verify if the proposal has been approved by the Commander of the GŠVRS."

or in the area protected from sighting from the ground or the air' was designed to prevent the UNPROFOR forces on the ground and the NATO forces, who were the only force to have unhindered daylight access to air travel, from knowing of the existence of the prisoners. The only logical reason to prevent the international forces from knowing about the prisoners was to facilitate the murder of those prisoners without anyone knowing about it." It is not possible to hide such a large number of prisoners, especially because of the continuous intelligence activities of NATO, which was especially active at the time. However, when they are housed in adequate facilities, there is no reliable way to determine their location seems uncertain, thus creating an obstacle to NATO air strikes that were expected during that time.

230. It is only from this, very cursory review, that it can be ascertained that neither was Zdravko Tolimir a participant in, nor did he contribute in any way to, a joint criminal enterprise of killing able-bodied men from Srebrenica.

231. The Prosecution has not presented any evidence that could serve as grounds to infer that he was involved in the arrest and detention of thousands of Bosnian Muslims captured after the fall of Srebrenica, nor that he had taken part in any way in their alleged killing, burial and reburial.

232. In view of the fact that in the period during which the Prosecution asserts that Zdravko Tolimir was informed about the (actually non-existent) killing plan, he was in a location where he could not monitor any VRS unit, and it cannot be concluded from any of his communications that he monitored, had professional supervision or anything else over the 65th Protection Regiment or the 10th Sabotage Detachment and that, as soon as the civilians were evacuated from the Žepa enclave, he transferred to the Krajina area in order to perform his duties related to the Croatian armed forces' offensive operations, with regard to the charges of inhumane conduct toward civilians and prisoners of war from Srebrenica, and the alleged operations of burial and reburial, the alibi defence will be used.

ON OTHER PARTICIPANTS IN THE ALLEGED AND NON-EXISTENT JOINT CRIMINAL ENTERPRISE

233. In view of the arguments presented above, I do not find it necessary to explain separately in the Pre-Trial Brief the other VRS officers' position, conduct and

what they did or did not do with regard to the events in Srebrenica in July 1995.

Therefore, I hereby state that I challenge the Prosecution's argument about the existence of any sort of joint criminal enterprise.

PART IV – ŽEPA

234. In its Pre-Trial Brief, paragraphs 177-198, the Prosecution misrepresents the facts in connection with the events in Žepa in July 1995 and draws the wrong conclusions. The Prosecution's argument about the forcible removal of Bosnian Muslims from Žepa has no foundation, and to support its argument the Prosecution does not present evidence or credible evidence suitable for adopting conclusions beyond reasonable doubt about the responsibility of either Zdravko Tolimir or any other officer of the VRS for the events in Žepa in July 1995. This submission takes issue with the whole version of events and qualifications set out by the Prosecution in connection with the events in Žepa in July 1995.

ELIMINATION OF THE ŽEPA ENCLAVE AS A LEGAL AND LEGITIMATE MILITARY OPERATION

235. The history of the crimes of forces loyal to the government of Alija Izetbegović in the Žepa area shares the same fate as the history of the crimes the Bosnian Muslims committed in Srebrenica against the Serbian population. One instance of cruelty and ruthlessness took place on 4 July 1992 during the delivery of food to the garrison in Žepa (radio relay facility on Zli Vrh), when a convoy under the command of Major Dragan Šuka ran into an ambush set up by the local "Green Berets" and "Patriotic League" on the road to Žepa. Forty-five members of the JNA were killed and 31 were wounded. In this regard, on 20 May 1994, an indictment was brought in the JNA garrison in Žepa against 14 members of the "Green Berets" and "Patriotic League" in Žepa, including Avdo Palić, Ramo Čardaković and Hurem Sahić, "for killing many wounded and captured members of the VRS".

236. In September 1992, armed groups of the BH Army from Srebrenica linked up with those from Žepa. Armed operations of the BH Army from Žepa resulted in ethnic cleansing of that area. Soon after the Muslims committed a massacre in Kravica on 7 January 1993, the VRS launched a counter-offensive separating the Muslim forces in Srebrenica from the Muslim armed groups in Žepa, by which Žepa became an isolated enclave, separated by a narrow corridor under the control of the VRS.

237. Under pressure from the United States, on 6 May 1993, in Resolution 824 the UN Security Council declared Žepa and its surroundings (as well as

Srebrenica) a “safe area”, which meant that there could be no combat operations in this area and that no military or paramilitary units were allowed in this area. Moreover, the Resolution demanded “free and unimpeded access” for UNPROFOR and humanitarian organisations. In Resolution 836 (1993) of 4 June 1993, the Security Council extended the mandate of UNPROFOR.

238. On 8 May 1993, General Mladić and General Halilović signed an agreement in the presence of the Commander of UN forces, General Morillon, on the demilitarisation of Srebrenica and Žepa. The demilitarised areas would also include the area within the lines of conflict existing at the time.

239. However, the demilitarisation of Žepa, which was supposed to be completed by 1700 hours on 12 May 1993, as set down in the Agreement, was never carried out, and UNPROFOR tolerated it. Contrary to the resolutions of the Security Council and the Agreement on demilitarisation, the 285th Brigade of the BH Army under the command of Colonel Avdo Palić was continuously present in the Žepa enclave. This brigade was part of the 28th Division in Srebrenica commanded by Naser Orić.

240. Using the advantage of inaccessible terrain and the presence of UNPROFOR, Muslim armed groups often carried out sabotage and terrorist actions. UNPROFOR continuously tolerated the military activities of Muslim armed groups. Information from the BH Army clearly reveals that the enclave was never demilitarised and that the BH Army in that area knowingly and wilfully violated and abused the “safe area” regime: between the start of the war and 21 November 1994, 108 soldiers of the 285th Brigade were killed and 126 were wounded. That was why the actions of the BH Army in Žepa, in the same way as in Srebrenica, triggered the application of Article 60 (7) of Protocol I additional to the Geneva Conventions, which sets down that, “If one of the Parties to the conflict commits a material breach of the provisions of paragraphs 3 or 6, the other Party shall be released from its obligations under the agreement conferring upon the zone the status of demilitarized zone”.

241. The main military supply channel to the 285th Brigade was by air or by using, that is, abusing humanitarian aid convoys. By the time the safe area fell in July 1995, BH Army helicopters had delivered more than 17 tonnes of different cargoes to

Žepa. The weapons and ammunition that were delivered were intended for the BH Army in Srebrenica and Žepa.

242. As of 1994, the strategy of the BH Army in connection with the Srebrenica and Žepa enclaves focused on linking these enclaves. The concept of that operation is given in the document entitled “Basic Plan for the Execution of Tasks”, signed by Naser Orić, the Commander of the 8th Operations Group, on 15 November 1994. The document contains a plan to make a corridor between the enclaves in coordinated attacks by the 281st, 282nd, 283rd, 284th and 285th Brigades. Setting out the whole chronology of events concerning Žepa is beyond the scope of the Pre-Trial Brief. However, several events, recorded in BH Army documents, clearly show that launching a military operation to liberate Žepa was militarily necessary and, from a legal point of view, completely legal.

243. On 15 June 1995, the BH Army began a large-scale offensive operation to raise the blockade of Sarajevo. To help the attacking forces in the Sarajevo area, pressure on the VRS was shifted to other fronts. On 20 June 1995, Ramiz Bećirović, the Chief of Staff of the 28th Division, sent an order to all brigades of the 28th Division to launch sabotage operations from Žepa. To that end, a sabotage and reconnaissance group under the command of Major Zulfo Tursunović was to cross the territory under the control of the VRS from Srebrenica to Žepa and, using Žepa as a springboard, attack the VRS in the area between Mekota and Mrkalji. The logistical support was to be provided by the 285th Brigade.

244. The 285th Brigade immediately started to implement the order. According to Palić’s report, nine sabotage and reconnaissance groups from Žepa went in behind the VRS between 20 and 28 June 1995. These groups killed about 40, wounded dozens and captured one soldier of the VRS, in addition to important documents and many weapons. More precisely, on 22/23 June 1995, a BH sabotage group destroyed one VRS vehicle and killed four soldiers. On 23 June, another group killed two soldiers in the Bijela Stena area. According to another report by Colonel Palić, the majority of sabotage operations between 20 and 28 June 1995 took place in the zone of responsibility of the 285th Brigade.

245. On 5 July 1995, General M. Živanović issued an order to the 1st and 5th Podrinje Light Infantry Brigades, instructing them to “complete all preparations and /.../ begin combat activities in the early hours of 6 July 1995 in the direction of the

Žepa enclave". According to a reliable report, on 6 July the Commander of UNPROFOR in Žepa, Colonel Dudnik, warned the Assistant Commander of the 285th Brigade for Security, Salih Hasanović, that the VRS was preparing to launch strong attacks on Srebrenica and Žepa. Hasanović passed on the information about the attack to the Command of the 2nd Corps of BH in Tuzla and the Command of the 28th Division in Srebrenica.

246. From the start of the attack on Žepa to the definitive defeat of the BH Army in Žepa, the armed operation of the VRS was conducted fully in accordance with the rules of international law of armed conflict. The events in connection with the carrying out of combat operations in Žepa are not difficult to establish from documents of both the VRS and the BH Army and UN. The attack on the Žepa enclave was not directed against the civilian population, nor were there casualties amongst the civilian population in Žepa. The picture painted by the Prosecution is completely wrong.

247. Since setting out the chronology of events in Žepa would take up too much space, and that it requires more time for investigation than available, the remainder of this Pre-Trial Brief will focus on refuting the basic arguments of the charges brought by the Prosecution against Zdravko Tolimir in connection with his alleged participation in the attack on the enclave and removal of the civilian population from Žepa. What is set out is sufficient to show that the Prosecution's argument about any joint criminal enterprise is completely unfounded.

*

248. The negotiations on demilitarisation of Žepa were initiated and organised as early as 8 July 1995 by the Secretary-General of the United Nations through his special envoy, Mr Yasushi Akashi, and personnel in charge of civil affairs, who were in Geneva that day. The organisation of that project was spearheaded by Hasan Muratović, on behalf of the Government of the Federation of Bosnia and Herzegovina, Nikola Koljević, who was in charge of civil affairs and liaison with UNPROFOR Civil Affairs in Republika Srpska, and Slobodan Milošević, on behalf of Serbia, who accepted the proposal by the Muslims for Muslim soldiers to cross into Serbia with weapons, which was implemented. However, the Muslim civilian population refused to stay in the "demilitarised safe area" without armed soldiers and demanded an agreement to allow them to cross from Žepa via Republika

Srpska to the territory under Muslim control; they were allowed to do so under an agreement whose implementation was supervised by UNPROFOR Civil Affairs, the International Red Cross and a battalion from the Rapid Reaction Force consisting of French officers and soldiers deployed in the Žepa area. On behalf of the VRS, Zdravko Tolimir was entrusted with implementing the agreement and evacuating the Muslim civilian population to the Kladanj sector. The evacuation was carried out without any casualties amongst Muslim soldiers and civilians.

249. As a representative of the VRS GŠ, and on the orders of Commander Ratko Mladić, Zdravko Tolimir was in Žepa as of 12 July 1995. The operation to liberate Žepa was conducted fully in accordance with rules of the international law of war and international humanitarian law, without civilian casualties, giving necessary assistance to UNPROFOR and trying to finish combat operations as quickly as possible by making armed units from Žepa surrender their weapons and, after registering with the ICRC and UNPROFOR, acquire the status of prisoners of war and be exchanged as soon as possible. It is not clear at all why the Prosecution has listed this act as contributing to an alleged joint criminal enterprise in conducting a legal military operation accompanied by an attempt to hold intensive negotiations with the other side with a view to protecting the civilian population and finishing the military campaign promptly and without casualties on any side.

250. First, the Prosecution submits that the “VRS sought to force the population to leave the enclave under threat of military attack”. This assertion made by the Prosecution is unfounded. The threat of military attack was directed only against members of the BH Army and never against the civilian population.

251. Second, the VRS makes the false assertion that Tolimir offered the Bosnian Muslim representatives from Žepa two alternatives: “the entire population could be evacuated in the same manner as Srebrenica, or the Bosnian Serbs would take military action”. Contrary to this assertion made by the Prosecution, several reliable sources show a different state of affairs.

252. In his report entitled “Situation in the Žepa enclave” of 13 July 1995, in which he informs the VRS GŠ, the Command of the Drina Corps – Intelligence Department and General Krstić, the following is stated: “At 1200 hours on 13 July 1995 we contacted Hamdija Torlak, President of the Žepa Executive Committee, and Mujo Omanović, a member of the Žepa War Presidency, regarding the

demilitarisation of the enclave and free movement for the civilians in accordance with the Geneva Conventions of 12 August 1949... We guaranteed the evacuation of the civilian population and able-bodied men who surrendered their weapons, *as well as the safety of the civilian population who decide to accept the RS authority and stay in its territory*".

253. This is confirmed by a UN source, that is, in a document with the ERN 596669-0596670 (*mediation Ukr, pour que Zepa tombe sans combats*), where paragraph 8 states that the "Command of the Rogatica Brigade accompanied by General Tolimir and local Bosnian authorities met at Ukr CP 2 at 1200 hours today. The Serbs asked the Bosnians in the Žepa pocket to drop their weapons, after which the civilian population may either leave or stay".

254. The original reads as follows:

"8. The CO of the Rogatica brigade accompanied by Gen Tolimir and local Bosnian authorities met at Ukr CP 2 at 12h00 today. The Serbs asked the Bosnians in the Zepa pocket to drop their weapons, after which the civilian population may either leave or stay. The Bosnian authorities were due to meet immediately after in the village to discuss their options. The Serbs gave them until 15h30 to decide. At 18h30 an answer was still awaited. The Bosnians indicated they needed until 12h00 tomorrow".

255. Torlak and Omanović were conducting the negotiations and setting conditions to buy time, because Sarajevo had promised them NATO support and that the situation would be resolved. At the same time, on the BH Army side **the greatest attention to Žepa was paid by the Section for Moral Guidance of the BH Army which was working on instructions for psychological operations concerning Žepa. The BH strategy was to keep BH Army units out of Žepa, Srebrenica and Goražde, blame the VRS for carrying out military operations against unarmed civilians and not admit any talks about evacuation. The chief of this section, Fikret Muslimović, sent his proposals for "interviews with foreign journalists" to draw the attention of the international public.**

256. At none of the meetings did the VRS depart from its position to guarantee the safety of the civilian population and members of the BH Army who

surrendered their weapons. The Muslim leadership from Žepa was faced with the demands from Sarajevo that they not surrender their weapons under any circumstances, and during combat operations they captured representatives of UNPROFOR and took all their weapons.

257. At a meeting on 24 July 1995, General Tolimir, General Mladić and Rajko Kusić met with Hamdija Torlak and signed an agreement with him which included, *inter alia*, the demilitarisation of Žepa and evacuation of the civilian population, who had expressed their wish to leave Žepa. Zdravko Tolimir (entrusted on behalf of the VRS GŠ) took part in the implementation of the agreement, which was carried out without any casualty or incident from the Serbian side.

258. Participating in the implementation of an agreement on the evacuation of the civilian population, who had been clearly and unequivocally informed that their safety and choice of residence were guaranteed, can in no way be treated as forcible transfer of the population. In addition, even during the negotiations, the Muslim representatives complained that very few families were considering the possibility of staying in the territory of Žepa.⁵⁷

259. In paragraph 233 of its Pre-Trial Brief, the Prosecution interprets the communication sent by Zdravko Tolimir to General Miletić on 21 July 1995 completely wrongly and out of any real context. The communication reads as follows:

Muslims are organizing defence along Brezova Ravan and Purtići axis. They use bullet-proof vests and combat equipment from UNPROFOR. They are evacuating population from Žepa and surrounding villages towards Zlovrh, Stublić and Sjenač. They are shooting at the UNPROFOR base in order to provoke NATO's action during the Ministers' Conference that is being held with the members of Contact Group (21 July). They are expecting new negotiations with UNPROFOR mediation in order to evade our combat activities and conditions of their surrender. I suggest that representatives of

⁵⁷ Civilians were constantly looking for a chance to leave Žepa and go to Tuzla, Kladanj or Serbia, but the local authorities and the authorities in Sarajevo never allowed refugees and inhabitants of Žepa to leave this area voluntarily. On the other hand, a large number of refugees from Srebrenica wanted to move to Žepa. The situation was such that Avdo Palić estimated that he would need to arrest 300-400 people a day to prevent "illegal arrivals". At one point the chief of police in Žepa asked UNPROFOR for help in stopping the flood of people from Srebrenica to Žepa, because about 100 people crossed over from the enclave every week.

UNPROFOR and international organizations not be allowed to come into the area of combat activities for mediation during negotiations. We believe that we would be in a more advantageous position for direct negotiations after we inflict losses on enemy's manpower. We request the means for crushing enemy's defence in the areas of Brezova Ravan and Purtići. The most convenient means for their destruction would be usage of chemical weapons or aerosol grenades and bombs. Using these means we would accelerate the surrender of Muslims and fall of Žepa. We will continue with combat activities using weapons for direct targeting in order to penetrate the above-mentioned axes. We believe that we could force Muslims to surrender sooner if we would destroy groups of Muslims refugees fleeing from the direction of Stublić, Radava and Brloška Planina.

260. The Prosecution cites this act in paragraph 60 (b) of the Indictment as furthering the alleged joint criminal enterprise by defeating the Muslim forces militarily. First, defeating the Muslim forces militarily was not an act directed against the civilian population and as such cannot be interpreted as a basis for participation in any joint criminal enterprise. Second, the fact that there were no civilians in the area where the use of chemical weapons was proposed, and that no /columns of/ refugees had been formed by the civilian population in that area, clearly shows that this act did not refer to an attack on the civilian population at all. The proposal referred only to members of armed groups. Third, this proposal was never put into practice, so it is pointless to talk about participation in a joint criminal enterprise by citing a proposal that was not adopted. Fourth, the proposal referred to the chemical weapons used for prevention of public disorder (choking agents, fuel air bombs, smoke bombs...) which render the enemy personnel temporarily disabled and facilitate their surrender without causing casualties. Fifth, considering the way in which the Muslim armed forces carried out actions in the area where the use of chemical weapons was proposed, the use of these weapons was allowed and certainly does not constitute a grave violation of the rules of the international law of war.

PART V – NOTIFICATION OF THE DEFENCE OF ALIBI AND REQUESTS

NOTIFICATION OF THE DEFENCE OF ALIBI

261. Considering the allegations made in paragraphs 35-43, and considering that in the time period in which, as the Prosecution submits, Zdravko Tolimir was allegedly informed of a (really nonexistent) plan of killings (from 13 July 1995) – until November 1995, he was at such locations and carried out such duties that made it impossible for him to monitor, professionally supervise, control or exercise any influence over VRS units engaged in Srebrenica and along the axes of movement of columns of Muslims, and he was certainly not in a position to exercise professional supervision or anything else over the 65th Protection Regiment or the 10th Sabotage Detachment, since he did not have, could not have and was not given an opportunity to exercise control, supervision or anything else over MUP units, and that immediately after civilians were evacuated from Žepa he went to Krajina to carry out his duties concerning defence from offensive operations of the Croatian armed forces, so the defence of alibi is offered in respect of the charges for the alleged killings, inhumane acts against civilians and prisoners in connection with Srebrenica and the alleged operation of burial and reburial. In other words, not only did ZDRAVKO TOLIMIR not commit a crime, he also did not have an opportunity to take action to commit, *ipodupirtel*, abet, instigate or in any other way contribute to the execution of the crime.

262. The defence of alibi is offered in respect of the charges of the alleged killings referred to in paragraphs 21.1-21.16 of the Amended Indictment, the opportunistic killings referred to in paragraphs 22, 22.1-22.4 and the charges of the burial and reburial referred to in paragraph 23 of the Amended Indictment.

263. Offering the defence of alibi should in no way be interpreted as a waiver of the right to take issue with any factual or legal assertions made by the Prosecution in future proceedings.

REQUESTS

264. For the reasons set out in paragraphs 12-24, I request that the Chamber, under Rule **65 ter (E)**, **order the Prosecution to:**

- 1. amend the Indictment by deleting the parts setting out the charges of alleged responsibility under Article 7 (1) – planning, instigating, ordering, aiding and abetting in the planning, preparation, and execution of crimes; or,**
- 2. file a new Pre-Trial Brief, or Supplementary Pre-Trial Brief, which will clearly set out the reasons for citing the modes of responsibility under Article 7 (1) of the Indictment.**

265. I also propose that the Chamber

- order the Prosecution to make other amendments to the Pre-Trial Brief to bring it in line with Rule 65 *ter* (E) of the Rules of Procedure and Evidence.**

266. Considering that the Prosecution has announced the possibility of filing a motion to amend the Indictment, I reserve the right, should the Indictment be amended, to submit amendments to this Pre-Trial Brief or its new version. I reserve the right, after the Prosecution has filed a final version of its Pre-Trial Brief, to present views on some legal issues raised in this case in a Supplementary Pre-Trial Brief.

CONCLUSION

267. On the basis of the evidence set out and arguments put forward by the Prosecution in its Pre-Trial Brief, it cannot be concluded that Zdravko Tolimir is criminally responsible on any count of the Indictment. The forthcoming trial will clearly show, and a very small part of it has been shown in this Pre-Trial Brief, that the only reasonable judgment that the Chamber can render is – acquittal.

With faith in God

Word count: 27,436 /original/

/signed/

ZDRAVKO TOLIMIR

Self-represented Accused

**МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ ТРИБУНАЛ
ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ**

Предмет бр. ИТ-05-88/2-ПТ

ПРЕД ПРЕТРЕСНИМ ВИЈЕЋЕМ

У саставу: судија Кармел Агијус, председавајући
судија О-Гон Квон
судија Кимберли Прост

Секретар: г. Џок Хокинг

Датум: 30. септембар 2009: *15:00*

ТУЖИЛАЦ

против

ЗДРАВКА ТОЛИМИРА

ЈАВНО

**ПОДНЕСАК ЗДРАВКА ТОЛИМИРА СА ПРЕТПРЕТРЕСНИМ ПОДНЕСКОМ
У СКЛАДУ С ПРАВИЛОМ 65тер(Ф) И ОБАВЕШТЕЊЕМ О ОДБРАНИ
АЛИБИЈЕМ У ПОГЛЕДУ ИЗВЕСНИХ ОПТУЖБИ**

Тужилаштво:

Питер Меклоски

Оптужени:

Здравко ТОЛИМИР

Оригинал Српски

**МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД
ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ****ТУЖИЛАЦ
против
ЗДРАВКА ТОЛИМИРА****Предмет бр. ИТ-05-88/2-ПТ****ПОДНЕСАК ЗДРАВКА ТОЛИМИРА СА ПРЕТПРЕТРЕСНИМ ПОДНЕСКОМ У
СКЛАДУ С ПРАВИЛОМ 65ter(Ф)**

1. Ја, Здравко Толимир, оптужени који се сам брани, овим подносим претпретресни поднесак одбране у складу са правилом 65 тер (Ф), у коме се наводи природа одбране, износе која се питања (чињеничне и правне тврдње) које су изнесене у претпретресном поднеску тужилаштва оспоравају и разлози њиховог оспоравања. Овим поднеском, такође се износи и обавештење о одбрани алибијем у погледу извесних оптужби.
2. Ради остваривања начела процене економије, како не би долазило до непотребног понављања аргументације, одбрана алибијем, као посебна «врста одбране» биће изнесена у овом претпретресном поднеску.
3. **Аргументација која се износи у овом претпретресном поднеску ни на који начин се не може третирати као исцрпна.** Ради изношења исцрпне аргументације било би потребно много више и времена и простора него што стоји на располагању.
4. С обзиром да претпретресни поднесак тужилаштва садржи 55.879 речи, у складу са начелом једнакости оружја, и како је најављено на статусној конференцији одржаној јуна 2009. године, овим поднеском од Претресног већа се тражи дозвола да се прекорачи прописани број речи.
5. Такође, задржавам право да у примереном временском периоду, уколико за тим буде постојала потреба, поднесем допуну претпретресног поднеска.

ЗДРАВКО ТОЛИМИР,
Оптужени који се сам брани

**ПРЕТПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ И
ОБАВЕШТЕЊЕ О ОДБРАНИ АЛИБИЈЕМ**

САДРЖАЈ

I DEO – ПРИРОДА ПРЕТПРЕТРЕСНОГ ПОДНЕСКА ТУЖИЛАШТВА И ПРИРОДА ОДБРАНЕ	8
ПРЕТХОДНЕ НАПОМЕНЕ	9
ПРИРОДА ПРЕТПРЕТРЕСНОГ ПОДНЕСКА ТУЖИЛАШТВА	11
ПРИРОДА (ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ) ОДБРАНЕ	15
АЛИБИ	17
II DEO	20
KONTEKST	21
КРАТАК ОСВРТ НА СУКОБЕ НА ПОДРУЧЈУ СРЕБРЕНИЦЕ	26
Други светски рат	27
ПЕРИОД ДО УСПОСТАВЉАЊА „ЗАШТИЋЕНЕ ЗОНЕ“	28
КОНТРАОФАНЗИВА ВРС-А И УСВАЈАЊЕ РЕЗОЛУЦИЈА 819 САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ.	33
„СПРОВОЂЕЊЕ“ РЕЗОЛУЦИЈА САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ 819 И 824 И ЗАКЉУЧЕЊЕ СПОРАЗУМА О ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЈИ СРЕБРЕНИЦЕ.	34
ОПЕРАЦИЈА КРИВАЈА 95 И ЗАУЗИМАЊЕ СРЕБРЕНИЦЕ	39
НАВОДНИ ЗЛОЧИНИ ВРС-а и МУП-а И РАЗМЕРЕ НАВОДНИХ ЗЛОЧИНА ПОЧИЊЕНИХ НАКОН ЗАУЗИМАЊА СРЕБРЕНИЦЕ	42
ДЕО III	49
ОСПОРАВАЊЕ НЕКИХ ОД КЉУЧНИХ ТЕЗА ТУЖИЛАШТВА ВЕЗАНИХ ЗА ОПТУЖБЕ ПРОТИВ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА	49
PRETHODNA NAPOMENA	50
СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ОП. ДИРЕКТИВА БР 4 И ОП. ДИРЕКТИВА БР. 7	50
ОСПОРАВАЊЕ ТЕЗА ТУЖИЛАШТВА О ОДГОВОРНОСТИ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА У ВЕЗИ СА ДОГАЂАЈИМА У СРЕБРЕНИЦИ ЈУЛА 1995	54
ПРОСЛЕЂИВАЊЕ САГЛАСНОСТИ ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ О ЗАУЗИМАЊУ СРЕБРЕНИЦЕ И ПРИРОДА ВОЈНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ЗАУЗИМАЊА СРЕБРЕНИЦЕ - ЗАУЗИМАЊЕ СРЕБРЕНИЦЕ НИЈЕ БИО НАПАД УСМЕРЕН ПРОТИВ ЦИВЛНОГ СТАНОВНИШТВА.	55
ОДНОСИ СА ПРЕДСТАВНИЦИМА УНПРОФОРА	58
ОСПОРАВАЊЕ ТЕЗЕ ТУЖИЛАШТВА О ДОПРИНОСУ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА НАВОДНОМ ПРИСЛИНОМ ПРЕСЕЛЕЊУ СТАНОВНИШТВА СРЕБРЕНИЦЕ	63
Састанци у хотелу Фонтана	64
Основна аргументација којом се оповргава теза тужилаштва да је у Сребреници извршено принудно премештање цивилног становништва	69
Конвоји хуманитарне помоћи и конвоји за снабдевање УНПРОФОР-а у енклавама Сребреница и Жепа.	72

ОПОВРГАВАЊЕ ТЕЗА ТУЖИЛАШТВА О НАВОДНОМ УЧЕШЋУ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА У НАВОДНОМ И НЕПОСТОЈЕЋЕМ УДРУЖЕНОМ ЗЛОЧИНАЧКОМ ПОДУХВАТУ УБИЈАЊА ВОЈНОСПОСОБНИХ МУШКАРАЦА СРЕБРЕНИЦЕ	73
О ДРУГИМ УЧЕСНИЦИМА НАВОДНОГ И НЕПОСТОЈЕЋЕГ УДРЖЕНОГ ЗЛОЧИИНАЧКОГ ПОДУХВАТА	81
IV ДЕО - ЖЕПА	82
ЕЛИМИНИСАЊЕ ЕНКЛАВЕ ЖЕПА КАО ЛЕГАЛНА И ЛЕГИТИМНА ВОЈНА ОПЕРАЦИЈА	83
V ДЕО- ОБАВЕШТЕЊЕ О ИЗНОШЕЊУ ОДБРАНЕ АЛИБИЈЕМ И ЗАХТЕВИ	91
ОБАВЕШТЕЊЕ О ОДБРАНИ АЛИБИЈЕМ	92
ЗАХТЕВИ	92
ЗАКЉУЧАК	93

„Никада не смемо заборавити да ће записник, на основу ког ћемо овим оптуженима судити данас бити и записник на основу којег ће историја нама судити сутра“ (Роберт Цексон)

1. Судски поступак не познаје и не сме да познаје ни официјелну ни неофицијелну верзију (у политичком и интересном смислу) догађаја. Наравно једна од страна може да заступа верзију коју заговара нека политичка или интересна групација и она је, нажалост, отелотворена у Претпретресном поднеску тужилаштва. Начело владавине права, супротно начелу владавине политичких интереса, треба да познаје само чињенице које се, током на праву заснованог судског поступка поступка, утврде *ван разумне сумње*. Циљ одбране у овом поступку је да се утврде релевантне чињенице о историјским догађајима и улози Здравка Толимира у њима. Нажалост, тужилаштво такву слику не предочава Суду, што ће се јасно утврдити у току поступка, како током извођења тужиоачевог случаја, тако и у току извођења случаја одбране (наравно, уколико након извођења доказа Тужилаштва Претресно веће стане на становиште да одбрана има на шта да одговори).

2. Тврдње и формулације и Оптужнице и Претпретресног поднеска су такве природе да отворено стављају у заштиту званичне политике САД и муслиманских оружаних групација које су деловале на подручју Сребренице и Жепе у релевантном временском периоду. Тужилаштво се определило како у Оптужници тако и у свом Претпретресном поднеску за безрезервну подршку једне стране у сукобу (тзв. Армије Босне и Херцеговине и владе на чијем челу је био Алија Изетбеговић), негирајући на тај начин велики број чињеница и приказујући слику ствари потпуно једнострано и на потпуно искривљен начин.¹² Чињеница да тужилаштво заступа верзију догађаја коју

¹ Овакво стање ствари не зачуђава, на пример, због тога што против Насера Орића за злочине извршене у периоду 1993-1995 није ни подигнута оптужница.

² То се, између осталог, види из тога што се не само чињенице прећуткују или потпуно једнострано приказују, или пак негирају (сувише општоим тврдњама) о чему ће речи бити касније у поднеску, већ и на основу тога што се „војно поражавање муслиманских снага“ (параграф 60 (б) Оптужнице) наводи као елемент учешћа у наводним удруженим злочиначким подухватима. Бројни актери, међу којима и Јасуши Акаши, изричито су потврдили да су САД све време сукоба на подручју БиХ биле на страни снага лојалних Алији Изетбеговићу.

Види на пример: Интервју с Јасусхи Акасхи-ем, шефом Мировне мисије Уједињених нација у бившој Југославији од 1993. до децембра 1995. године Аутор: Сенад Пецанин, Дани, Сарајево 2007-07-13, у коме изричито каже да су «Американци штитили Бошњаке», а на другом месту да «Ми (УН) нисмо имали никаквих информација ни од Американаца, нити од било кога другог.» <http://nwbih.com/news.cgi?ref1=1155> (приступљено 21 септ 2009)

подржавају САД³, не обавезује Веће нити сме да га приморава да такву верзију догађаја и правне квалификације усвоји. Како је истакао судија О-Гон Квон

„Утврђивање кривице или невиности је задатак који мора да има предност над другим, не стриктно правним, обзирима. Наш је први и главни обзир као кривичног суда: успешно гоњење кривих и ослобађање невиних мора, да остане наш примарни обзир.“⁴

3. Апел који желим да упутим Већу је да поступа у складу са начелима судског поступка, и да не дозволи да чињенице изгубе сваки смисао у сукобу са политичким интересима, ма чији то интереси били. Једино што се од Претресног већа тражи је да утврди истину, чињенице онакве какве су се заиста збиле и да изврши њихову правну квалификацију сходно начелима и правилима међународног кривичног права.

³ Примери су бројни. Од новијих извора види на пример излагање конгресмена Кристофера Смита, Русс Царнахан-а и Андре Карсона пред америчким Конгресом од Јула 2009. године, којим је пред овим телом заступали оптужбе везане за Жепу, поред оних које се тичу Сребренице.

⁴ У оригиналу стоји: „The task of determining guilt or innocence must take precedence over other, not strictly judicial, considerations. Ours is first and foremost a criminal court: the successful prosecution of the guilty and the exoneration of the innocent must remain our central concern“ The Challenge of an International Criminal Trial as Seen from the Bench, ЈИЦЈ“, 2007, стр.14

**I ДЕО – ПРИРОДА ПРЕТПРЕТРЕСНОГ ПОДНЕСКА
ТУЖИЛАШТВА И ПРИРОДА ОДБРАНЕ**

ПРЕТХОДНЕ НАПОМЕНЕ

4. Сходно правилу 65тер (Ф):

„Након што тужилац достави документе поменуте у ставу (Е), претпретресни судија ће наложити одбрани да, у року који одреди претпретресни судија, а најкасније три седмице пре претпретресне конференције, доставити претпретресни поднесак у коме ће обрадити чињенична и правна питања и који ће садржати писмену изјаву у којој се наводи следеће:

- (i) у општим цртама природа одбране оптуженог;
- (ii) питања изнесена у претпретресном поднеску тужиоца која оптужени оспорава;
- (iii) за свако од тих питања разлог због ког га оптужени оспорава.“

5. Питања изнесена у претпретресном поднеску тужилаштва која се оспоравају као и разлози оспоравања, по природи ствари не могу у потпуности да буду изнесена у претпретресном поднеску одбране, из више разлога,. Прво, што расположиви простор и време који стоји на располагању за израду претпретресног поднеска то не дозвољава (за то би било потребно барем 600-800 страна текста), а друго из разлога што је доказни поступак по природи ствари неизвестан, и што оптужени није био учесник већине догађаја који се разматрају и о којима се износе тврдње у Оптужници и Претпретресном поднеску тужилаштва, те од развоја доказног поступка ће у доброј мери зависити и становиште о чињеничним питањима која покреће тужилаштво.

6. Не постоји обавеза да се на почетку поступка обелодане сви елементи одбране, већ да само, у општим цртама, изнесе природа одбране- односно њене основне одлике којих оптужени намерава да се придржава у току суђења. Иако је Правилником о поступку и доказима предвиђено да ће одбране у претпретресном поднеску „обрадити чињенична и правна питања,“ већ пројектовани обим претпретресног поднеска (чак и у случају да се предвиђени број речи вишеструко прекорачи) јасно сугерише да сва правна питања (а у овом случају их је веома много) и сва чињенична питања (којих је у овом случају и превише) нити морају нити могу да буду обрађена претпретресним поднеском одбране, и да он пре свега треба да послужи као одговор на претпретресни поднесак тужилаштва, којим се поступак усмерава у правцу који неће доводити до расипања времена и одуговлачења, већ ће га усмерити у правцу који, на најбољи могући начин, гарантује остваривање начела правичног суђења.

7. Основно начело у вези са утврђивањем чињеница којим се руководи одбрана, како при изради овог претпретресног поднеска, тако и начело кога ће се придржавати како током извођења доказа како тужилаштва тако и одбране јесте – **УТВРЂИВАЊЕ ИСТИНЕ.**

8. У погледу примене међународног права, подсећам на параграф 29. Извештаја Генералног секретара у коме се каже „Потребно је истаћи да додељујући Међународном суду задатак кривичног гоњења особа одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права Савет безбедности не ствара и нема намеру да ствара легислативу за међународно хуманитарно право. **Задатак међународног суда био би да примењује постојеће међународно хуманитарно право.**“⁵

9. Статут Трибунала није кривични кодекс, већ садржи само опште норме којима Трибунал треба да се руководи и које су организирајући фактор приликом тумачења и примене права. Међународно кривично право које Трибунал /треба да/ примењује је интегрални део међународног права и не може да излази ван граница које су постојале у временском периоду на који се односу Оптужница /1995. година/.

10. *Nullum crimen sine lege* је основно и општеприхваћено начело међународног кривичног права. Оно означава да нико не може бити кажњен за неко понашање ако оно у време када је наводно дело учињено није било предвиђено као кривично дело. Начело *nullum crimen sine lege* се једнако односи на кажњива дела и основ одговорности. Међутим, будући да Статут Трибунала није комплетан кодекс, начело законитости треба дати посебан значај, у свим случајевима када постоји сумња да је одређено правило међународног обичајног права. У одредби члана 22 (1) и (2) Статута Сталног кривичног суда формулисано је начело *nullum crimen sine lege*, и она јасно наводи „одређење злочина ће се уско тумачити и неће бити проширивана путем аналогије“ те да ће се у случају двосмислености, тумачити на начин који иде у прилог оптуженом.

11. Посебно треба нагласити да се стиче необорив утисак, не само да тужилаштво безрезервно фаворијује па и амнестира АБиХ у изношењу својх тврдњи, већ на начин резонавања, посебно када је реч о тзв. колони муслимана, принудном пресељењу и жртвама борбених дејстава занемарује да међународно хуманитарно право почива на балансу између хуманитарних обзира и војне потребе. Тужилаштво, у

⁵ Међународно хуманитарно право и међународно кривично право су интегрални делови међународног јавног права. Види: Александар Гајић: Неколико напомена о односиу међународног кривичног права и унутрашњег права, у зборнику радова *Примена међународног кривичног права у унутрашњим законодавствима*, 2005, СТР.

свом резонувању о нападу на енклаве Сребреница и Жепа допринос војничком поражавању супротствљене ратујуће стране сврстава у обилк учешћа у наводном удруженом злочиначчком подухвату, иако су радње којима се тај допринос остварује легалне са становишта међународног јавног права. Како истиче Yoram Dinstein, професор Међународног права на универзитету у Tel Avivu и Stockom професор међународног права на Ратном колеџу Америчке морнарице, у уводнику свог уџбеника намењеног онима који треба да стекну своја прва знања о праву оружаних сукоба:

„Неки би људи, вођени, без сумње, најплеменитијим хуманитарним импулсима, желели да виде рат са нула жртава. Рат није шаховска игра. Готово по дефиницији, он подразумева људске губитке, патњу и бол. Докле год се води, хуманитарна разматрања не могу бити једини правни арбитри у вођењу непријатељстава. Међународно право оружаних сукоба забрањују неке облике понашања, са циљем да се минимализују губици, патња и бол. Али, то се може учинити само тамо где постоје реалне алтернативе за постизање војног циља - победе у рату. Када теоретски ништа не би било дозвољено за ратујуће стране укључене у сукоб, онда би у крајњој линији све било дозвољено у пракси / јер би правила била игнорисана.“⁶

12. Посебно се наглашава да у погледу чињеничних тврдњи тужилаштва које нису посебно разматране у овом претпретресном поднеску не постоји претпоставка да се прихватају или да се одустаје од њиховог оспоравња. На тужилаштву је терет доказивања свих тврдњи које износи, и тај терет не може прећи на оптуженог –*actori incumbit probatio*.

ПРИРОДА ПРЕТПРЕТРЕСНОГ ПОДНЕСКА ТУЖИЛАШТВА

13. Претпретресни поднесак Тужилаштва не испуњава услове предвиђене правилем 65(Е)(и) Правилника о поступку и доказима. Сходно овом правилу, претпретресни поднесак тужилаштва треба да садржи између осталог „сажетак доказа

⁶ Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, Cambridge University Press, 7th printing, 2009, стр. 2-3.

које оптужба намерава да изведе у вези са почињењем кривичног дела за које се оптужени терети и облик одговорности коме подлеже.“

14. Тужилаштво је доставило списак доказа које намерава да користи на суђењу, и 65 тер сажетак сведочења. Међутим, 65тер списак доказа је вишеструко дужи од доказа који су поменути у Претпретресном поднеску тужилаштва, тако да се из приложеног списка, као и из претпретресног поднеска, уопште не види ради чега тужилаштво намерава да користи веома обимну докуменацију која се налазе на 65тер листи. Поред тога, сем сажетка сведочења, тужилаштво није доставило сажетке доказа које намерава да користи у току суђења, већ само њихов попис, што неизоставно доводи до одуговлачења суђења, и стављање одбране у неповољнији положај него је пројектован Правилником о поступку и доказима, а који ако се припреми, одбрани мора да обезбеди извесност у погледу доказа које тужилаштво намерава да изводи и ради чега намерава да их изводи. Ово поготово што исти докази, или главнина доказа, једнако могу да се користе како за доказивање тезе тужилаштва тако и за оповргавање тезе тужилаштва и подупирање тезе одбране.

15. Обавеза тужилаштва је да специфицира облик одговорности који оптуженом ставља на терет. Док је из текста оптужнице јасно да тужилаштво намерава да се руководи тзв. удруженим злочиначким подухватом као обликом одговорности будући да истиче наводно учешће оптуженог у два удружена злочиначка подухвата и на тај начин формулише целокупну Оптужницу, дотле се истичу и остали облици одговорности према члану 7(1) без навођења било каквог образложења, било у оптужници било у претпретресном поднеску. Таква ситуација се чини неприхватљивом и тужилаштво је дужно да у свом претпретресном поднеску образложи своје гледиште у погледу сваког од основа одговорности, односно да сажето изнесе разлоге истицања сваког од облика одговорности предвиђених чланом 7(1) Статута Трибунала.

16. У параграфу 385 Претпретресног поднеска тужилаштво наводи:

„Оптужени се терети за све облике учешћа наведене у члану 7(1), то јест да је починио, планирао, подстицао, наредио и на други начин помагао и подржавао планирање, припрему и извршење злочина за које је окривљен. Поред тога, оптужени се терети да је те злочине починио путем учешћа у удруженом злочиначком подухвату заједно с познатим и непознатим саизвршиоцима.”

17. Овај навод оптужнице би морао да буде детаљније образложен у Претпретресном поднеску тужилаштва, и тужилаштво је било дужно да за сваки вид одговорности наведе због чега га истиче (односно којим чињеничним тврдњама га

подупире). Док је целокупна оптужница, сем параграфа 66 формулисана у контексту наводног учешћа у наводна два УЗП-а, дотле се у претпретресном поднеску, у делу који разматра питања основа одговорности према члану 7(1) Статута, УЗП ставља на последње место, што може да проузрокује забуну, а сасвим сигурно, доведе до недвосмисленог закључка о недовољној информисаности оптуженог и већа о оптужбама које износи тужилаштво.

18. Међутим, уместо истицања чињеничних тврдњи и аргументације којима подупире своју тезу о кривичној одговорности, Тужилаштво одабир евентуалног основа одговорности према члану 7(1) препушта Већу. Наиме у параграфу 386 Претпретресног поднеска тужилаштва наводи се:

«Тужилаштво тврди да дискрециона овлаштења Претресног вијећа нису ограничена тиме што је вид одговорности класификован по члану 7(1), те да је примерено да претресно веће изнесе закључке у вези с тим који је вид одговорности одговарајући у ситуацијама у којима се оптужени терети вишеструким видовима одговорности.⁷»

19. Тужилаштво погрешно тумачи ово неспорно становиште, да приликом оптужења, или подношења претпретресног поднеска унапред препушта Претресном изабир вида одговорности. Веће такав избор може да врши само на крају поступка, пошто је тужилаштво образложило своју позицију по питању сваког од видова одговорности које истиче у Оптужници, а на самом почетку поступка, тужилаштво, које је дужно да „зна свој случај,“ како његов чињенични тако и правни супстрат, има обавезу да у свом претпретресном поднеску изнесе чињенице и да потребна образложења своје позиције по питању видова одговорности који истиче у оптужници.

20. Овакво стање ствари ствара неизвесност и усложњава припрему и извођење одбране. Наиме, тужилаштво је било дужно да барем сажето наведе разлоге истицања било ког вида одговорности. У супротном, тужилаштво у ствари истицањем свих видова одговорности према члану 7(1) Статута на Веће пребацује улогу тужиоца, и то на самом почетку поступка, што је ситуација која ни у ком случају не може да се тумачи као нешто што би било у складу са остваривањем начела експедитивног и правичног суђења. Поступак пред Трибуналом је адверсаријалне природе и Тужилаштво је дужно да у претпретресном поднеску изнесе своја гледишта на јасан и,

⁷ Првостепена пресуда у предмету *Крстић*, пара. 602; *Тужилац против Анте Фурунције*, предмет бр. ИТ-95-17/1-Т, Пресуда, 10. децембар 1998., пар. 189; Првостепена пресуда у предмету *Кунарац*, пара. 388.

у што је могуће већој мери потпунији начин, који неће оставити превише простора за спровођење тзв. „риболовне стратегије“ (fishing strategy).

21. Оптужени пре почетка суђења мора да буде довољно обавештен о природи оптужби које се износе против њега. Ово обавештење је на тужилаштву, које мора јасно да нагласи на којим чињеницама и на ком правном основу и заснива своје оптужбе. У супротном тужилаштво може свој случај да моделира у зависности од свог схватања исхода процеса доказивања што је недопустиво, и што по правилу води одуговлачењу поступка. Није на оптуженом да „погађа“ којим видовима одговорности ће се тужилаштво руководити у току поступка, или да тужилаштву даје идеје у том смислу, већ је на тужилаштву да о оптужбама правовремено обавести оптуженог.

22. Једина релативно јасна оптужба (иако потпуно неоснована) је оптужба за удружени злочиначки подухват, али није јасна оптужба за наређивање ма ког дела које се ставља на терет, затим подстицање на извршење дела за која се терети, подржавање планирања припреме и извршења наводног злочина. Темељно начело кривичног права је да је „свака особа одговорна за своја дела и пропусте,“ сходно начелу индивидуалне и личне кривичне одговорности, стога се сви истакнути видови одговорности (наводни основ одговорности оптуженог за злочине који му се стављају на терет) морају навести са довољним степеном јасности.

23. **Из ових разлога, од Претресног већа тражим да, у складу са правилом 65тер(Е) наложи тужилаштву да поднесе нову - коначну верзију свог претпретресног поднеска, у коме ће јасно изнети своја становиште о разлозима истицања сваког појединог вида одговорности према члану 7(1) Статута.** Ово поготово с обзиром на сложеност и тежину оптужби које је износе у Оптужници и Претпретресном поднеску тужилаштва.

24. Ради појашњења, ваља истаћи да конкретни физички акт, уздржавање, наредба или предлог, може да има различиту тежину с обзиром на истакнути вид одговорности (наређивање, подстицање, помагање и подржавање, удружени злочиначки подухват итд.). Усмеравање аргументације у правцу који тврдње чини релевантним је онемогућено уколико се основ одговорности само наводи без потребног образложења, односно истицања разлога због којих се такав основ наводи.

25. Ради јасности, потребно је указати на овом месту да је тужилаштво једино образложило своје тезе о наводном учешћу у наводним „удруженим злочиначким подухватима“, а да није изнело аргументацију у погледу других видова одговорности

које истиче. Тужилаштво је било дужно да то учини у погледу сваке од тачака оптужнице. Нажалост, тужилаштво то није учинило.

26. Стога, мој зтахтев већу је да пред Тужилаштво стави избор, односно да му наложи да:

- 1. да промени оптужницу брисањем делова у којима се износе оптужбе о наводној одговорности по основу члана 7(1) планирање, потицање, наређивање, помагање и подржавање планирања, припреме и извршења злочина; или,**
- 2. да поднесе нови претпретресни поднесак у коме на јасан начин износи разлоге позивања на видове одговорности предвиђене чланом 7(1) Оптужнице.**

ПРИРОДА (ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ) ОДБРАНЕ

27. Изношење основних карактеристика одбране нема за циљ да формира дефинитиван став одбране о појединим чињеничним и правним питањима, већ да изнесе оне карактеристике одбране које ће помоћи Претресном већу у настојању да се оствари начело ефикасности поступка и правичности суђења.

28. Овако схваћен појам природе одбране оптуженог, у овом претпретресном поднеску изнеће се она аргументација, и изнети основне чињеничне и правне тврдње, које суђење могу да усмере у правцу који гарантује остваривање начела правичног суђења и с једне стране, избегне расипање времена, а са друге стране, да се идентификују она подручја (чињенична и правна) којима током суђења треба поклонити посебну пажњу. У овом оступку веома је велики број чињеничних питања којима током поступка треба поклонити нарочитиу пажњу.

29. Основна теза одбране је да не постоје докази или кредибилни докази који би могли да послуже да се ван разумне сумње изведе закључак о чињеничним тврдњама тужилаштва на којима заснива своју тезу о кривичној одговорности Здравка Толимира.

30. Посебно, ни једна радња, поступак или држање ЗДРАВКА ТОЛИМИРА било да се посматра изоловано било у правилно установљеном контексту, не може да послужи као основ за установљавање кривичне одговорности за било који злочин за који се терети Оптужницом.

*

31. Темељни принцип одбране у овом предмету је утврђивање истине. Предуслов за остваривање овог идеала сваког судског поступка је примена одговарајућег стандарда доказивања у кривичним поступцима - ван разумне сумње.⁸

32. Стога, у погледу чињеничних питања, одбрана тежи да идентификује и да се бави само оним чињеницама које су релевантне за доношење пресуде. Да би тужилаштво успело у свом случају, оно мора да своје релевантне чињеничне тврдње докаже ван разумне сумње. При томе, под релевантним чињеницама се не подразумевају само оне које се тичу држања и поступака оптуженог, радњи извршења наводних кривичних дела и наводних последица тих дела, већ и оне које доприносе установљавању контекста. Из исте чињенице, уколико се посматра у различитим контекстима могу да се извуку различити закључци. Ово је нарочито случај у предметима који су по посредне природе. Стога је утврђивање контекста догађа везаних за догађаје у енклавама Сребреница и Жепа током јула 1995 године од нарочитог значаја за доношење исправне пресуде.

33. Истицање овог, неспорног правног начела и темељног принципа, који је једновремено и темељни принцип одбране у овом случају, потребно је посебно нагласити будући да, судећи по Претпретресном поднеску тужилаштва, мноштво чињеничних тврдњи изведи не на основу правила логике и струке, већ у доброј мери на шпекулативној аргументацији којој у судском поступку који се води сходно начелима здравог правосуђа (*proper administration of justice*) не би требало да буде места.

34. Доказ, ван разумне сумње, означава стандард доказивања који у својој бити значи – високи степен извесности, те да се на основу доказа и аргументације која је изнета на суђењу не оставља простора извођењу других закључака. Како је истакао

⁸ Види на пример: Александар Гајић, *International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia- Human Rights Perspective*, u *Human Rights Today-60 Years of the Universal Declaration* (ed. M. Jovanovic and I. Krstic), Eleven International Publishing, (121-136), p. 133-136.

Међународни суд правде, за доказивање оптужби изузетне тежине захтева се „ доказ високог степена извесности који је примерен озбиљности оптужби“⁹

35. Стандард доказивања, ван разумне сумње, односи се како на елементе кривичног дела и основа одговорности, тако и на чињенице које тужилаштво наводи као контекст.

АЛИБИ

36. Једна од теза одбране је да оптужени није био у позицији да изврши или допринесе извршењу појединих наводних злочина за који се терети у оптужници.

37. У предмету *Лимај и остали* Претресно веће је, између осталог истакло:

„У овом предмету, један Оптужени, Харадин Бала, делом се ослања на одбрану алибијем. Све док постоји чињенични основ у доказу за тај алиби, Оптужени нема никакву обавезу да доказује алиби; **на Тужиоцу је да ‘одбаци сваку основану могућност да је доказ алибија истинит’**. Даље, као што заступа друго Претресно веће, налаз да је алиби лажан сам по себи ‘не доказује супротно од онога што тај алиби тврди’. Тужилац мора не само да оповргне ваљаност алибија већ и да утврди кривицу Оптуженог ван основане сумње, као што је наведено у Оптужници.“¹⁰

38. Међутим, изношење ове „одбране“ алибијем се ни на који начин оптужени не ограничава у изношењу других аргумената који се тичу не само његових радњи и *mens rea*, већ и оспоравање других чињеничних и правних навода тужилаштва.¹¹ Ово посебно с обзиром да тужилаштво износи количински највећи број доказа о наводним злочинима у погледу којих се истиче одбрана путем алибија (ово се пре свега односи на велики број експертских извештаја, сажетака извештаја и друге

⁹ (*proof at a high level of certainty appropriate to the seriousness of the allegation*). Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, 26. February 2007, para.210. Више о овоме као и извесне напомене примени стандарда доказивања у поступцима пред Трибуналом види Александар Гајић, *International Criminal tribunal For the Former Yugoslavia – Human Right Perspective*

¹⁰ (Trial Chamber), November 30, 2005, para. 11, види и Delalic, Presuda, Žalbena веће, 20February, 2001, para. 581

¹¹ Стога, изношење ове одбране се може комбиновати са „другим врстама одбране“. Одбране није правни појам *stricto sensu*, али обавезује тужилаштво да се приликом извођења својих доказа и приликом изношења своје аргументације прво усмери на питања која се покрећу истицањем алибија као посебне „врсте одбране“

документације у вези са ексхумација,а ДНК анализама, сведочења о наводним злочинима на више локалитата, наводим ситуационо условљеним убиствима итд.).

39. У оптужници се износи веома велики број оптужби, стога, одбрана алибијем се износи у погледу тачно одређених оптужби. Изношење одбране алибијем у погледу појединих оптужби не ограничава право да се оспорава да ли је дело које се оптуженом ставља на терет заиста учињено, његову наводну тежину, размаре и друге околности, као и уопште да износи доказе и аргументацију којом се доказује другачија слика ствари од оне коју презентира тужилаштво.

40. Сматрам да веће има дискреционо овлашћење да наложи тужилаштву да не изводи оне доказе путем којих настоји да поткрепи тврдње о наводним злочинима у погледу којих је одбрана алибијем заснована, односно уколико се из доказа изнетих у било којој фази поступка алиби покаже основаним. За доказивање алибија довољно је да се путем доказа и аргументације код Већа свори уверење да се алиби може разумно установити (при томе се не тражи да се алиби установи ван разумне сумње, већ да Тужилаштво, како био оспорило алиби, докаже ван разумне сумње да је алиби без основа). Како као је Претресно веће истакло у предмету *Vaseljevic*,:

„када оптужени истакне одбрану алибијем, оптужени не сноси терет установљавања тог алибија. Терет је на тужилаштву да елиминише сваку разумну могућност да су докази о алибију истинити“ (у оригиналу “When a ‘defence’ of alibi is raised by an accused person, the accused bears no onus of establishing that alibi. The onus is on the Prosecution to eliminate any reasonable possibility that the evidence of alibi is true.”)¹²

41. Усмеравањем суђења у овом правцу знатно би се скратило суђење, што је у складу са начолом експедитивности поступка. Међутим, у овом случају, питање алибија није пре свега ствар доказивања, већ тумачења доказа доке износи тужилаштво, односно заснованости инференција које тужилаштво истиче у прилог тезе о кривичној одговорности. Стога, обавеза изношења доказа ради поткрепљивања тезе о алибију је практично већ испуњена, будући да се на исте доказе, који ће доле бити наведени, позива и тужилаштво.

42. Не постоји никаква препрека која стоји пред Већем да о одбрани алибијем одлучује у ранијима фазама поступка. Наиме, према правилу 98бис, „По завршетку извођења доказа оптужбе, Претресно веће ће усменом одлуком, након што саслуша аргументе страна, донети ослобађајућу пресуду по било којој од тачака оптужнице уколико нема доказа који могу бити основа за осуду.“ Међутим, будући да веће,

¹² Тужилац против Митра Васељевића, Претресно веће, Пресуда, 29 Новембар 2002, пара. 15

водећи нарочито рачуна о интересима правде и експедитивности суђења, може да усмерава процес доказивања, у склопу његове дужности из члана 20 (1) Статута према коме „Претресна већа морају осигурати да суђење буде правично и експедитивно.“ Стога, оног момента када тужилаштво изнесе своју аргументацију и доказе којима настоји да побија алиби, веће може да наложи тужилаштву да не изводи доказе о оним оптужбама за које се, услед прихватања алибија, покаже да су неосноване.

43. Следствено својој дужности из члана 20(1) Стаута, Веће има дискреционо овлашћење да наложи тужилаштву да се прво позабави питањима која се покрећу истицањем алибија.

44. Докази на које се оптужени ослања приликом истицања ове одбране су првенствено докази које је и тужилаштво уврстило у своју 65тер листу или их је обелоданило на други начин (на пример, путем ЕДС-а). Другачија интерпретација чињеница и извођење инференција (inferences) из истих или сличних чињеничних тврдњи је такође допуштен начин изношења одбране алибијем- односно да оптужени не само да није извршио злочин, него да није био ни у прилици да предузима радње којима се злочин извршава, подупирте, подржава, подстиче или на било који начин доприноси његовом извршењу.

II DEO

KONTEKST

45. Правилно разумевање контекста доводи до барем делимичног осветљавања чињеница релевантних за разматрања оптужби, њихове чињеничне и правне /не/основаности. Већ из контекста, уколико се правилно, истинито и објективно сагледа много тога ће постати јасно, и може се барем делимично идентификовати и осветлити улога актера догађаја из јула 1995. године, а њихова идентификација и расветљавање њихове улоге је кључно за разумевање оних елемената који су потребни ради доношења исправне и на истини засноване пресуде. Све што се догодило у Сребреници и Жепи јула 1995. године, све оно што се догодило након тога, је кумулативни ефекат једног дугог процеса, чији почети досежу и пре тзв. југословенске кризе.

46. Да је ово исправно становиште можда најбоље предочава проф. Амрамов: „сваки сегмент југословенске кризе крцат је противуречностима; њих је немогуће дешифровати уколико се проблеми посматрају изоловано или сведу у националне оквире. Постављени у шири контекст стичу неку своју логику.¹³“

47. Тужилаштво непрекидно врши фаворизацију муслиманске стране у сукобу, релативизацију или негирање злочина извршених над српским народом, што је битан елемент контекста у коме треба сагледати доказе ради утврђивања истине о Сребреници и Жепи.

48. У току суђења, како током извођења „случаја тужиоца“, тако и у току извођења „случаја одбране“ указаће се на основне одлике распада, како је рат започео, каква је била улога појединих земаља, пре свих САД, појединих чланица ЕУ и Организације исламске конференције и који је био њихов утицај у процесу разбијања Југославије и судбине сва три народа у БиХ. Међутим, највећи утицај на дешавања у БиХ имала је политика Муслиманског руководства на челу са Алијом Изетбеговићем, који је заступао преварну политику са циљевима које су формулисани још у Исламској декларацији. Можда једна од најзначајнијих основа политике муслиманског руководства у Босни и Херцеговини, што је потребно и ради разумевања свих догађаја

¹³ Avramov, Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije, Idi, verternik, 1997., str.9

везаних за Босну и Херцеговину, за разумевање политике Босанских муслимана, те разлога који су у самом корену оружаних сукоба на подручју БиХ, па и за разумевање догађаја око „заштићених зона“, је следећи концепт Алије Изетбеговића који је написао:

„Не може бити мира ни коегзистенције између исламске и неисламске вере, социјалних и политичких институција“,

49. За остваривање идеала за које се залагао, по Изетбеговићу, постоји само један пут, „пут рада, борбе и жртвовања“ (Алија Изетбеговић, *The Islamic Declaration*, str. 18, 22-23, 61.)¹⁴

50. Концепт Алије Изетбеговића подразумевао је следеће: „Полазећи од права да сам уређује свој свет, ислам јасно искључује право и сигурност деловања било које стране идеологије на свом подручју. Нема дакле лаичког принципа, а држава треба да буде израз и да подржава моралне концепте религије.“¹⁵

51. Основни проблем са којим се од оснивања суочавала ВРС је била управо политика босанских Муслимана предвођених Алијом Изетбеговићем. Не сама Исламска Декларација, већ спровођење сурове и превртљиве политике истребљења, уз непоштовање постигнутих споразума и нетолеранцију према било чему што не подржава стварање исламске државе на простору Европе.

52. У Директиви од 22.07.1992. године, генерал Ратко Младић, констатује: „И поред свих повољности по нас на међународном плану на простору БиХ смо суочени са суровом и неразумном политиком тзв. Председништва БиХ на челу са његовим председником Алијом Изетбеговићем. Његов поремећени ум види само ова решења кризе и то:

1. Свим расположивим средствима, углавном нарушавањем примирја, инцидентима, масакрима српског па и свог народа и најчешће лажима изазвати страну војну интервенцију у БиХ и
2. ако до те интервенције не дође, што је мало вероватно, онда, по методама „џихада“, погинути до последњег муслимана.

¹⁴ На српском језику текст Исламске декларације с еможе наћи на бројним интернет адресама http://www.hercegbosna.org/download-hr/Alija_Islamskadeklaracija.pdf (Алија Изетбеговић, *The Islamic Declaration*, str. 18, 22-23, 61.) Navedeno prema: Avramov, *Posterojski rat zapada protiv Jugoslavije*, Veternik, 1997, p. 216-217. Алија Изетбеговић је у предвечерје рата у Босни и Херцеговини издао ново издање ове књиге у коме није промењена ни једна једин реч.

¹⁵ Алија Изетбеговић- Исламска декларација.

Дакле, суочени смо са суровом концепцијом самоуништења једног од противника, што нас упозорава да морамо водити борбу са фанатичним противником, који према нама и нашем народу неће имати милости.¹⁶

53. Анализа из 1992 године се показала као истинита небројено много пута у току оружаних сукоба на подручју БиХ. Овакву политику Алије Изетбеговића, који је 1992. године узурпирао положај председника самопрокламоване сецесионистичке БиХ, прогласивши ратно стање и онемогућавајући било какву ротацију на месту председника Председништва, лажући и УН и Запад да жели мултиетничку Босну и Херцеговину, показала се на делу као најсуровији облик како политичких и дипломатских манипулација и начина ратовања.

54. Основна тежња Српског руководства, како војног тако и цивилног, у Босни и Херцеговини, била је очување Југославије, а не њено разарање по етничким границама како тврди тужилаштво. Власти Републике Српске за време рата, све до потписивања Дејтонског споразума, нису признавале распад Југославије са правне тачке гледишта, квалификујући територијалне захтеве и начин вршења власти од стране сепаратистичких влада као акт незаконите сецесије.

55. Можда догађаји са самог почетка „распада“ Југославије, најбоље указују на ток, готово да је установљен образац, по коме се одвијао даљи ток кризе. Примера ради, ако се у обзир не узму догађаји везани за преговоре о Кутиљеровом плану и Конференцији о Југославији, где је српска страна заступала тезу да је за Босну и Херцеговину важно да је прво сопствени грађани прихвате као независну државу, него да је одмах признају друге државе, док је Алија Изетбеговић инсистирао на моменталном признавању. Кутиљеров план, који је настојао да приближи ставове лидера три конститутивна народа предлажући неку врсту кантоналног уређења Босне и Херцеговине, а који је био парафиран од А. Изетбеговића, Р. Карацића и Мате Бобана, саботирале су САД. Наиме, одмах по доласку Изетбеговића из Брисела у Сарајево, у Сарајево је допутовао амбасадор САД Цимерман у циљу наговарања Изетбеговића да повуче потпис, што је Изетбеговић и учинио. Уз све јачу подршку САД и једног броја муслиманских земаља, муслиманска страна је постала све осонија, инсистирајући на моменталном признању, и поред чињенице да влада на челу са А. Изетбеговићем није вршила васт на већем делу територије данашње Босне и Хрцеговине. Сукоб се ширио и услед активности ОИК-а. На предлог Ирана формиране су прве јединице муџахедина за

¹⁶ ЕДС 0362-9109-0362-9112

БиХ у контексту подршке формирању БиХ засноване на начелима принципима које је прокламовало муслиманско руководство на челу са Алијом Изетбеговићем.

56. Можда најбоље политику САД према онима који затупају Цихад, укључујући и неразумевање начина борбе исламских фундаменталиста објашњава амерички професор Валид Фарес у својој књизи «Цихад у Будућности – терористичке стратегије против Америке»¹⁷ у којој између осталог каже:

„Срби имају посебан проблем: они имају посла са „исламским захтевима“, или конкретно „захтевима муслимана.“ Изјаве које дају амерички законодавци, који уверавају да би помоћ у образовању муслиманске државе у европи послала позитивну поруку муслиманском свету и била од користи за имиџ Америке у Рату против терора, инсистирају управо на томе. Такве тврдње, поред тога што су правно неосноване, такође су и опасне. Не постоји основ у савременом међународном праву за формирање државе у циљу задовољења религиозног блока држава. Ова чудна логика уместо слабљења визије света цихадиста, довела је до јачања Ал-Каиде и сличних организација»¹⁸

57. Историјат распада СФРЈ и почетак оружаних сукоба на подручју бивше Југославије, битно је обележен чињеницом да се српски народ по трећи пут у двадесетом веку нашао у позицији да над њим буде учињен геноцид, и извршени су страшни злочини и прогони српског становништва. Прогони које су вршиле власти у Хрватској и власти и оружане групације под вођством муслиманског фундаменталистичког вође Алије Изетбеговића имале су геноцидне размере. У првом светском рату, две трећине Срба мушкараца није доживело крај рата, у другом светском рату на подручју Босне и Херцеговине и Хрватске над Србима је учињен масакр геноцидних размера. Догађаји који су уследили у последњој деценији двадесетог века, по трећи пут у том веку, довели су до тога да су политиком етничког чишћења, уз страховите злочине геноцидних размера Срби више не живе на подручјима на којима су живели вековима. Циљ српског војног и политичког руководства никада није био етничко чишћење, већ заштита становништа. То потврђује, између осталог, и констатација у Директиви коју је издао генерал Ратко Младић 22.07.1992 у којој се каже

¹⁷

¹⁸ Валид Фарес, Джихад у Будућности, терористичке стратегије против Америке, Народна Књига, - АлФА, 2008.

„ујединили смо српски народ у БиХ и усмерили га ка основном циљу-борба за физички опстанак Срба на овом простору“¹⁹

58. Изношење целокупног историјата сукоба и процеса који су довели до распада Југославије, као и дешавања у периоду од 1990-1995 би заузели много простора, у овом поднеску је можда корисно цитирати једног од учесника догађаја, званичника земље која је подржала сецесију Словеније, Хрватске а затим и Босне и Херцеговине- Ибера Вредрина:

„У складу са Регановом доктрином (како се назива преиспитана спољнополитичка кенанова доктрина) била је разрађена стратегија искорењавања комунизма како у СССР-у тако и у Средњој и Јужној Европи. У том раздобљу стављен је акценат на рушење ових земаља коришћењем националних и других тензија које у њима постоје. И СФРЈ је била означена као комунистички реликт на Балкану кога треба елиминисати. Бивши генерални секретар француског председника Митерана и касније министар иностраних послова у влади Лионела Жспена, Ибетр Ведрин указује да је према тој западној идеји „југословенска федерација непријатељ, као мрски комунистички реликт, а у њој пре свега Србија“ (Хуберт Ведрине, Лес мондес де Францоис Миттерранд, Фазард, 1996, п. 602)И самом Ведрину се наметало питање због чега је такав став заузет према Србији када су и руководиоци у другим југословенским републикама били бивши комунисти. Ведрин објашњава ту чињеницу тежњом Срба да одрже Југославију као и симпатијама које постоје на Западу према мањим народима који теже својој слободи и остварењу права на самоопредељење. Сем тога, истиче Ведрин, том ставу према Србији посебан обод дао је аустроугарски сегмент Немачке и охрабрење Ватикана хрватским католицима на штету православних Срба. Како је још један део интелектуалаца који је остао потпуно пасиван у односу на страдања муслимана на Блиском истоку одлучио да умири своју савест одредељењем за босанске муслимане, „Бошњаке“, Срби су остали усамљени и унапред осуђени као кривци“ (Хуберт Ведрине, оп.цит., стр. 603)²⁰

¹⁹ЕРН 0362-9109-0362-9112 У истом акту, као показатељ борбе да се у БиХ установи једно регуларна војска која би радила под једном командом стоји „у већој мери смо разобличили и елиминисали већину ратних профитера. Корумпираних органа власти и паравојски.“

²⁰ Наведено из Проф. Будимир Кошутић, Правни систем републике Српске – жеље и могућности, у “Изградња И функционисање правног система Републике Српске, Бања Лука, Јун 1997, (35-46), str. 37.

59. У исто време када Алија Изетбеговић западу говори о мултиетничности, када се „зоне безбедности“ које је установиле УН наоружавају и регрупишу муслиманске оружане формације, у његовом партијском часопису Љиљан (дакле часопису под његовом строгом контролом) 23. фебруара 1994 пише у самом уводнику пише:

„У Угљевику има 500 српске сирочади. Масалах (Слава Алаху) Армија БиХ је до сада послала у цехеном (пакао) предесетак хиљада четника... Србин се приближава човеку само када је мртав.“ Исти аутор (Зилхад Кључанин) (уредник Љиљана а касније и листа Бошњак- оба под строгом контролом СДС) отворено је изјављивао „Сваки Муслиман треба да има свог Србина да га погуби.“

60. Само ових неколико напомена довољно говори о томе са чим се суочавала ВРС у својим настојањима да обезбеди да српско становништво опстане на подручју Босне и Херцеговине. Веза коју је влада на челу са Алијом Изетбеговићем формирала у оном делу муслиманског света који заговара цихад, јасно сведочи подршка коју је имао из Ирана, Авганистана, Саудијске Арабије, екстремистичких кругова у Египту и Турској и другим државама. Бројна су сведочанства и докази којима се ова тврдња може доказати ван разумне сумње.²¹

КРАТАК ОСВРТ НА СУКОБЕ НА ПОДРУЧЈУ СРЕБРЕНИЦЕ

61. Детаљно изношење свега онога што се дешавало у енклави Сребреница превазилази домет претпретресног поднеска било одбране било тужилаштва. Неколико кључних детаља међутим, завређује да буде издвојено и посебно обрађено, будући да неспорне или лако доказиве чињеничне тврдње које се овде износе представљају елемент који се мора узети у обзир приликом разматрања питања да ли је у

²¹ Поред тога, данас покојна ИВ ен Прентис, дугогодишњи британски извештач са простора бивше Југославије, сведочила је о томе да је у канцеларији Алије Изетбеговића видела Осаму Бин Ладена. ИВ Ен Прентис у интервјуу за Новости је, између осталог казала: Покушала сам да објасним чињенице. Када сам изнела како сам у Изетбеговићевој канцеларији видела Осаму Бин Ладена, одмах су ме прекинули и судија и тужилац Джефри Најс. „Вечерње новости“, 13. 05.2007, под насловом Бомбама по истини.

Сребреници, приликом извођења операције Криваја 95 и касније акцијом особађања Сребренице извршен напад на цивилно становништво, каква је била улога ВРС-а, каква Холандског батаљона, команде УНПРОФОР-а., Муслиманских оружаних групације и муслиманске владе на челу са Алијом Изетбеговићем.

Други светски рат

62. Према попису обављеном у Краљевини Југославији из 1931 године, сребренички срез је имао 35.274, од тога у градској општини Сребреница живело је 7.890 становника. Православно и муслиманско становништво је било измешано (као у осталом и скоро у целој БиХ). Срез Сребреница 1931. године имала је 17.766 православних становника, и 17.332 становника муслиманске вероисповести.

63. По отпочињању Другог светског рата, већи део муслимана су били припадници фашистичког усташког покрета. Влада Независне Државе Хрватске је користила Муслимане зарад остварења својих великохрватских циљева, и на подручјима на којима је то било изводиво, као што је био сребренички срез, наоружавала је муслимане који би вршили страховите масакре над Србима. Убиства су била и ритуалне природе, бацањем у јаме или у самој православној цркви. Један прогнаник из Братунца (Бранислав Беатовић) сведочи:

„У мом селу је било око 2000 Срба од којих су Усташе убиле око 100, нагонећи их у цркву, где им је неки Исмет, син хоџе Хамета Ефендића, гулио кожу, а затим са својим оцем хоџом убијао их. Мога рођака Ранка Беатовића су убили на месту коцем по глави. Међу овима истакао се у гоњењу и убијању Срба председник општине Јусуф Верлашевић, који је клао Србе...“²²

64. Можда писмо мајора Јездимировића од 30. октобра 1941. године Команданту Хрватске војске Мемећи, најбоље одсликава стање у Сребреници тога доба, у коме, између осталог каже:

„Убијали сте наш беспомоћан народ на најјезивије начине. Наишли смо на непокопана тела мученика и плакали. Ноге и руке су им пребијене, очи ископане ножем, језик, усне, нос и уши одсечени, кроз главу су им пробијане гвоздене

²² Navedeno prema Radovan Pilipović, Srebrenica i Okolina u Drugoms svetskom ratu.

шипке, а у лубање забијани клинови²³“ Исти сценарио је оживео у периоду 1992-1995.

65. Све у свему, сведочанства о покољима су бројна. И сами Немци су се згражавали над злочинима хрвата и муслимана који су били у редовима усташа и немачких СС формација. Злочини извршени за време II светског рата имали су за последицу промену етничке слике не само Сребренице и подручја око ње, већ и целокупне Босне и Херцеговине и подручје данашње Хрватске.

ПЕРИОД ДО УСПОСТАВЉАЊА „ЗАШТИЋЕНЕ ЗОНЕ“

66. Од повлачења Југословенске народне армије до формирања Дринског корпуса ВРС-а 01. новембра 1992. године одбрана српских села и територија зависила је искључиво од самих мештана који нису имали били у стању да се заштите од веома бројних и добро наоружаних муслиманских оружаних групација, које су готово искључиво биле састављене од становништва муслиманске вероисповести са тог подручја. Међутим, све до почетка 1993. године муслиманске оружане групације су изводиле борбене акције чији је циљ био протеривање српског становништва и то на начин који обезбеђује да се више никада не врате на своја огњишта, спроводећи приликом вршења масакара ритуалистичке методе цихада.

67. Према подацима АБиХ, односно тада 8 ОГ:

„Крајем јануара и почетком фебруара 1993. године у зони одговорности 8. ОГ створена је велика повезана слободна територија са центром у Сребреници која је обухватала 95% простора општине Сребреница, 90% простора општине Братунац, 60% простора општине Власеница и 50% простора општине Зворник“²⁴

68. Ова „војничке акције“ имале су за последицу да је само у сребреничкој и братуначкој општини, у којима су по попису из 1991. године живели и Срби уништено је њих 81, док је у општинама Милићи, Зворник и Власеница уништено између 20-25

²³ Isto delo, (Original u: VII, Vojni arhiv, ANDH, K.61, reg. Br.11/5-1)

²⁴ Команда 8.ОГ Сребреница, 07.03.1994. год, Одбрана Републике, Војна Тајна, Строго пов. Сектору за морал Другог корпуса, Прилог за водић хронике АБХ, доставља, ваша веза акт. Стр. Пов. Бр. 04-1-364-2.

српских села и засеока. Само у општини Сребреница, од 9390 мештана српске националности, остало је само њих 9% (или 860).

69. Начин на који су муслимани вршили територијална освајања био је следећи. После првих ешалона који су чинили добро наоружани борци, у освојено српско село би улазили тзв. цивили са најразноврснијим оруђима и алатима за обијање, пљачкање и уништавање кућа, радњи, здравствених објеката, магацина. Оно што нису могли да понесу уништавали би на лицу места. Уколико би се задесило да је у селу преостао неки Србин (углавном стари, болесни и немоћни, кадкад и рањеници) њихова судбина би била следећа. Хладним оружјем и разноврсним „алатима“ би их масакрирали, а неке спалили заједно са кућама.

70. У пролеће 1993. године, када су се Срби вратили својим кућама (будући да је ВРС успела да поврати одузете територије и савлада отпор муслиманских оружаних групација (првенствено 8.ОГ) видео се обим причињене штете. Стамбене зграде и помоћни објекти (за смештај намирница и домаћих животиња) били су потпуно уништени или спаљени до темеља, а у изгорелим кућама су нађена угљенисани остаци спаљених мештана.

71. До 1993. године на подручју општине Сребреница муслимански „војници“ и „цивили“ убили су огроман број цивила, а од тог броја више од две трећине жртава је страдало од хладног оружја. Према расположивим подацима број регистрованих српских жртава у зони одговорности 8. ОГ АБиХ износи 3.262, што није коначан број будући да судбина више стотина мештана српске националности још увек није позната. Према подацима којима располажем, а који су проверљиве природе, око 27%, односно око 880 страдалих су били проипадници војске или полиције, а осталих 73%, односно 2382 жртве били су цивили.²⁵

72. Само при откопавању масовних гробница српских жртава страдалих приликом муслиманског напада извршеног 06. новембра 1992. године на Глођанском брду и осталим локалитетима у суседној зворничкој општини хладним оружјем је масакрирано скоро 250 цивила и заробљеника из околних српских села. У времену од 16. фебруара до 15. марта 1993, откопано је 7 масовних гробница на локалитетима Глођанско брдо, Козјак, Трешњица, Масалића поток и Широки пут. Многа ископана тела нису могла да буду идентификована, а у јамама су пронађена тела без глава или појединих екстремитета, гвоздене шипке забијене и лобањама, тела са одсеченим

²⁵ Подаци центра за истраживање злочина над српским народом, Београд (наведено према Иванишевић, сстр. 19)

тестисима, ископаним очима, ланцима на зглобовима и угљенисана тела. Од укупног броја жртава само су три страдале од ватреног оружја.²⁶

73. Образац злочина је лако установити и лако документовати. Карактерисала их је окрутност и масакрирање цивила. Супротно доброустановљеним правилима ратног права, прво су нападана потпуно небрањена места, и то често за време интензивних преговора о успостављању мира и о начину организовања заједничког живора на просторима БиХ. Кључни догађаји који су довели до тога да енклава Сребреница почетком 1993 се распростире на 900 километара квадратних су

- 6 мај 1992, на Ђурђевдан, напад на Бљечеву и Гионе. Милошевић Радојко је на своју крсну славу жив запаљен у својој кући. Село Гиона је потпуно спаљено.

- 1 Јун 1992 – Опарци – напад су извршили муслимани из истог села који су били проипадници АБиХ. Све српске куће (22) су спаљене.

-10 Јун 1992- Рупово брдо – потпуно је спаљено и опљачкано, а у кућама су по особођењу места нађени угљенисани лешеви.

-21 Јун 1992- Ратковићи – ово село је данас трајно напуштено због тога што је потпуно уништено, а мештани су или спаљени у својим кућама или заклани.

- 21 Јун 1992-Лозничка Река - напад је извршен на Видовдан, један од најсветијих српских празника и крсна слава. Злочин су извршиле „Зелене беретке“ састављене искључиво од локалног муслиманског становништва. Међутим, најавећа страдања у овом селу су муслиманске оружане групације спровеле 14. децембра 1992.

- 30. јун 1992- Бежани - Ово село је више пута у историји страдало од својих комшија Муслимана. 30. јуна 1992, године то се поновило, и на најсуровији могући начин убијено је 19 мештана Срба. Масакриране су страдале су старије особе и жене, село је потпуно опљачкано од стране муслимана „цивила, жена и деце“ који су у село ушли након напада. Опљачкано је комплетно покућство, 4 трактора, 17 косачица, сточни фонд од 118 крава, 18 пари волова, 147 јунди, 236 оваца, 11 коња. А спаљено је 64 стамбена објекта и 84 помоћне зграде.

- 5 јул 1992 – Загоњи и овде су злочине извршили припадници АБиХ састављени од локалног становништва муслимана из села Загона и Поточари. 14 мештана је убијено и масакрирано.

-5 јул 1992 –Крњићи - убијено је и маскрирано 16 мештана. Цивили муслимани из суседних места (укључујући ту и жене и деца) активно су пљачкали стоку и покретну

²⁶ Ове податке је утврдио тим патолога који је поредводио др Зоран Станковић, патолог са Војномедицинске академије у Београду.

имовину и учествовали у разарању и паљењу објеката. Српска православна црква посвећена Светом Илији из 1921 године је потпуно разорена.

-12 Јул 1992 - Петровдан – извршени су масакри у селима Сасе, Залазје, Биљача, Загони. Мушкарци из чисто српског села Сасе су готово сви изгинули бранећи своје куће, центар села је потпуно опустошен и претворен у згариште, а манастирска црква Светих апостола Петра и Павла је знатно оштећена, а конак цркве је спаљен. Гробље је оскрнављено и у великој мери разорено. Ухваћени Срби, рањеници и старије особе никада нису нађени. Када су Срби из суседних села покушали да помогну одбрани села Залазје и Биљана постављена им је заседа у којој је страдало 14 младића. Истога дана поново се врши напад на село Загони.

–Магашићи 20 и 25 Јул 1992, Хранча – 25 Јул. Напад на Магашиће извршили су локални муслимани, припадници АБиХ. „Цивили“ из суседних муслиманских села, након напада су опљачкали сву имовину, а куће су разорили и спалили. Истог дана у селу Хранчани, око 13.30 нападнути су цивили мештани док су радили на пољима. Убијено је осам цивила, међу којима три жене, покретна имовина је опљачкана а непокретна уништена.

–Јежестица – 08 Август 1992 – злочин у овом селу надомак Братунца извршили су муслимани из суседног села Јаглићи, и то у време док су мештани радили на пољима уобичајене послове. Запаљено је 9 кућа и на веома свиреп начин је убијено девет мештана. Млађановић Анђелко је морао да буде сахрањен без главе, будући да су му комшије муслимани из суседног села одсекли главу која није нађена.

- На велику Госпојину -28 августа 1992. године – у селу Миланова воденица, заселак Живковићи свирепо је убијено четворо цивила који су који су пешице ишли из свог села у Скелане.

- 24 септембар 1992- Подравље у питању је село које је било настањено у потпуности српским становништвом и било је највеће у Сребреничком крајуи. И у I и у II светском рату забележена су велика страдања Срба мештана тог села. Није поштеђено ни у рату у БиХ 1992, када су јединице АБиХ из Сребренице, 24 септембра убиле 32 мештана од којих 6 жена. Међутим судбина великог броја жена и старијих особа је непозната и данас се за њима трага. Постоје индиције да су убијени. Жртве су убијене на следеће начине- одесцањем глава и појединих делова тела, разбијање лобање тупим предметима, расецањем стомака или клањем.

- Бранич – 24 септембар 1992- у питању је привредни објекат (површински коп рудника Боксита) У нападу , припадници АБиХ, масакрирали су седам чувара објекта тако што

су неки од њих згажени тенком, други су заклани или убијени ударцем у главу тупим предметом.

- Факовићи и Бољевићи – 05. октобар 1992. – Село Факовићи напале су АБиХ у време док су мештани брали кукуруз изван села. Убијено је 16 мештана, од тога 4 жене. Оскрнављена је српска православна црква тако што је опљачкана и демолирана, а велики број мештана је заробљен. У селу Бољевчићи, истог дана, убијено је осам старијих особа док су хранили стоку или скупљали летину.

–Каменица Доња и Каменица Горња- 06 Новембар 1992- Тог дана заробљен је и масакриран велики број цивила. Подаци који указују да је 109-250 жртава мучени и убијени на свиреп начин. Посмртно остаци су били у следећем стању – искасапљена тела, тела без главе, тела без појединих екстремитета, ексери и шипке забодени у лобањама и грудима, спаљена тела, одсечени тестиси – само три особе су убијене из ватреног оружја. Како је горе напоменуто, за овај злочин Насер Орић је награђен највишим одликовањем АБиХ за војне заслуге – Златним љиљаном.

-14 децембар 1992- Сикирић, Бјеловац. Лозничка Река- Брана Бачићи – злочине у овим местима извршиле су комшије муслимани сврстани у јединице АБиХ, Виновници су били бивши школски другови и познаници и пријатељи жртава. Образац убијања је исти као и у претходним случајевима.

-7 Јануар 1993 – На Божић – најрадоснији православни празник – нападнуто је цивилно становништво у селима Јежестица, Кравица и Шиљковићи. Злочини који су том приликом учињени непобитан су доказ да су муслимани водили верски рат у настојању да искорене српско православно становништво. У Јежестици убијено је 17 бранилаца својих домова, од стране муслимана из Јаглића, у Кравици – чисто српском селу- убијено је 15 бранилаца својих кућа, У Шиљковићима- такође српском селу, убијено је 14 бранилаца. Становништво је махом успело да побегне. Сва ова села су опљачкана и спаљена. Приликом ових страдања породице убијених дуго нису могле да дођу до тела убијених како би их сахранили. Тела су нађена и покопана тек када су ова села ослобођена.

-16 Јануар 1993 – Скелани- освајањем ових места енклава Сребреница је проширена на 900км². Многу нису успели да преко моста на Дрини побегну у Србију. Сви су убијани који су се затекли под нападом АБиХ. Убијен је 61 становник српске националности.

74. Ако се узму у обзир наведени примери зверстава АБиХ, да ли може и да се претпостави каква би ситуација била да су оружане формације удружени са такозваним цивилима наставили даље штитељње Сребреничке енклаве у настојању да то подручје споје са главниниоом територије коју је држава АБиХ. Контраофанзива ВРС-а је била нужна.

75. Није згорег напоменути, што доказују тврдње горе изречене у овом претпретресном поднеску, Насер Орић и још девет његових сабораца су за ове злочине одликовани највишим одликовањем АБиХ- Златним љиљаном, од стране тзв. Председника БиХ Алије Изетбеговића. Није згорег напоменути да се Насер Орић страним новинарима хвалио да су он и јединице којима је командовао учиниле злочине приказујући им видео снимке који показују како они који су били под његовом контролом и командом одсецају главе Србима.

КОНТРАОФАНЗИВА ВРС-А И УСВАЈАЊЕ РЕЗОЛУЦИЈА 819 САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ.

76. Поседње успешне оружане акције праћене масакрима цивилног становништва припадници 8.ОГ АБиХ су извршили на православни празник Божић нападима на Кравицу и околна српска села, и на Склане 16. јануара 1993. У борбеним дејствима ВРС је успео да војнички порази АБиХ на подручју средњег Подриња. Због учињених злочина у којим су виновници били како нелегални борци (због тога што при извођењу напада се нису придржавали правила међународног ратног права) тако и цивили уследио је страх, који није међутим био безразложан због страховитих злочина који су извршени у претходном периоду. Иако су босански муслимани изгубили највећи део раније освојене територије, нису изгубили људство које је те територије настањивало.

77. Међутим, од јануара 1993, одмах пошто су започела легална и легитима борбена дејства ВРС-а против муслимаснких оружаних формација, ВРС и Република Српска су се сада суочили са новим проблемом- интензивном медијском кампањом у којој су пласиране најгнусније лажи о страдању муслимана на подручју Сребренице, која је уследила и са новим одлукама Савета Безбедности и интензивном кампањом коју су водиле чланице НАТО- пре свега САД.

78. Услед најбезочнијих лажи о страдању муслимана Сребренице Савет безбедности је 16. априла 1993. године усвојио резолуцију 819 и Сребреницу прогласио „заштићеном зоном.“ На овај начин спречен је потпуни пораз АБиХ на подручју Сребренице. Истога дана Председник Републике Српске издао је наређење о обустави свих даљих дејстава ВРС-а у зони Сребренице осим у нужној одбрани. Нажалост, слично наређење којима се поштује резолуција којом је спашена АБиХ од војничког пораза никада није издао ни Алија Изетбеговић нити било који челник АБиХ.

„СПРОВОЂЕЊЕ“ РЕЗОЛУЦИЈА САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ 819 И 824 И ЗАКЉУЧЕЊЕ СПОРАЗУМА О ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЈИ СРЕБРЕНИЦЕ.

79. На захтев САД и неких западних држава, одлучено је да се Муслимани у Сребреници не разоружавају. Кофи Анан, тадашњи подсекретар за мировне операције, шведском генералу Валгрену упутио је поверљиву поруку у којој је, између осталог, навео“.. не видим потребу да УНПРОФОР учествује у потрази оружја од врата до врата. Вас ће несумњиво делегација Савета безбедности, која вам долази у посету, упознати са снажним осећајем које је присутно међу неколико земаља чланица да УНПРОФОР не сме превише активно да учествује у разоружању жртава.“²⁷

80. Ово је био само један у низу аката који је допринео разарању сваког смисла резолуција 819 и 824, очувању и јачању муслиманске војске која се у медијима и у органима УН и то на подручју које је светском јавном мњењу приказивано као „демитаризована“ и као „заштићена зона.“ Нажалост, под притисцима то су чинили и воисоки званичници и официри УНПРОФОР-а. Енклава Сребреница, као и енклава Жепа биле су заиста само оазе за несметану обуку и наоружавање АБиХ. Енклаве, Сребреница и Жепа могу се сматрати заштићеним зонама само у смислу заштите муслиманских оружаних формација које су се на том подручју одмарале, обучавале, јачале и са тог подручја изводиле извиђачке и диверзантско-терористичке акције кршећи не само резолуције Савета безбедности и споразум о демилитаризацији већ, превасходно, правила међународног права оружаних сукоба. Српске власти су

²⁷ Јан Вилем Хонинг и Ноберт Бот: „Сребреница – сведочанство о једном ратном злочину, Радио Б-92, београд 1997. Наведено према – Миливоје Иванишевић

безуспешно небројено много пута покретале питање демилитаризације Сребренице и поштовања споразума о успостављању демилитаризоване зоне. Међутим, сваки такав покушај је био неуспешан, док су се у исто време фабриковале лажи о томе да Срби врше злочине и крше режим заштићене зоне.

81. Јасуши Акаши, Шеф мисије УН у БиХ, у чланку за Вашингтон тајмс од 01. новембра 1995. године износи: „Чињеница је да су снаге босанске владе користиле „заштићене зоне“ не само у Сребреници бвећ и у Сарајеву, Тузли, Бихаћу и Горажду за обуку, опоравак и поновно снабдевање својих војника“

82. У извештају Холандског института за ратну документацију, који у једном делу открива и улогу САД у снабдевању муслиманских снага оружјем и другим материјалнотехничким средствима, о поступању оружаних формација унутар енклаве Сребреница каже:

„Наводна демилитаризација енклаве била је практично мртво слово на папиру. Босанска војска (АБиХ) је водила свесну стратегију ограничених војних напада ради везивања релативно великог дела армије босанских Срба (ВРС), са циљем да спречи њено премештање у пуној снази у главну зону Ратних дејстава око Сарајева. Ово се такође радило и из сребреничке енклаве. *Снаге АбиХ нису се уздржавале од кршења свих правила у окршајима са ВРС. Изазвали би ватру од стране босанских Срба а затим се повлачили под заштиту јединица Холандског батаљона, која би тиме ризиковала да буде ухваћена између две ватре*“

83. Користећи се заштитом УНПРОФОР-а, у временском периоду од успостављања режима заштићене зоне до њеног укидања, вршили су оружане нападе из зоне, не само провокативне и диверзантско-терористичке природе, већ и територијална освајања, те је зона знатно увећана. Ово је било потпуно супротно споразуму, о коме ће више речи бити касније, којим је било предвиђено да се зона може проширити само споразумом странака.

*

84. Тужилаштво у параграфу 18 наводи да „енклава никада није *потпуно* демилитаризована“ те да је 28. дивизија АБиХ под командом Насера Орића, редовно нападала оближња села босанских Срба, како би диошла до хране, залиха и оружја, а био је то и организовани покушај да се јединице ВРС-а вежу и одвоје од Сарајевског ратишта“

85. Управо је ово једна у низу тврдњи тужилаштва којом и након окончања сукоба на подручју БиХ стаје у заштиту владе Алије Изетбеговића и АБиХ. Наиме, не

да зона није „потпуно демилитаризована,“ већ је и наоружавана, за шта су се поред устаљених путева преко Жепе и ваздушним путевима, користили и конвојима УНПРОФОР-а и хуманитарних организација. При томе, напади са српска села нису вршени ради набавке оружја и хране, већ ради територијалног ширења енклаве у циљу спајања са главнином територије под контролом АБиХ, а пљачка хране је била само пропратни ефекат. На исти начин као и у претходном периоду, територијална освајања су била праћена пљачкама, паљењем имовине српских цивила и масакрирањем. Напади на ободу енклаве, поред тога, имале су за циљ да провицирају реакцију ВРС-а, као би услед узвраћања ватре ВРС била оптужена за кршење режима тзв. заштићене зоне, као и да онемогуће да ВРС снаге које је морала да ангажује у околини енклаве ради заштите становништа и спречавања даљег ширења енклаве, не само на сарајевском ратишту већ и на другим подручјима. Медијска пропаганда која је ВРС оптуживала да је кршила режим заштићене зоне а да је зона била демилитаризована је била до те мере јака да је чак и дуго после догађаја у Јуну 1995. године енклава Сребреница, као и енклава Жепа означавани са демилитаризована зона.

86. Што се тиче хуманитарне ситуације у енклави Сребреница, поред хуманитарних конвоја, храна и друга средства су у енлаву стизала и другим каналима (посебно из Жепе) или је обезбеђивана путем пљачке. У енлави Сребреница цветала је црна берза коју је контролисао Насер Орић лично. Хуманитарни конвоји, поред тога што су често злоупотребљавани ради шверцовања оружја, комуникационе опреме и материјалнотехничких сртедства, у крајњем исходу превозили су намирнице и опрему коју је пре свега користила АБиХ. Не спорећи да је велики број оних који су били у Сребреници живео у веома лошим условима, то није последица, како тужилаштво тврди, ускраћивања хуманитарних конвоја (о чему ће касније бити више речи) већ пре свега због начина расподеле хуманитарне помоћи.

87. Сами Сребреничани су сведочили о свађама, сукобима и нетрпељивостима поготово због махинација у расподели Хуманитарне помоћи која је стизала како копненим путем (конвојима) тако и из авиона. Цивили су се највише бунили због тога што су највише узимали они који су већ доста тога имали и који су највише донели из освојених српских села (дакле учесници у масакрима и оружаним дејствима). Већ у пролеће 1993 године Сребреницу напушта око 1200 особа што знатно смањује потребне количине хране. По тезгама на пијацама и на улици продавала се разна роба, међу којом је доминирала она их хуманитарне помоћи. То је проузроковало стално негодовање мештана, социјалне немире, пљачке, силовања, крађе. Проституција

је цветала, и у неким кућама једини новац је био онај који је зарађен проституцијом у којој су корисници „услуга“ били војници УНПРОФОР-а.

88. Долазило је и до немира нешто ширих размера. Тако је једном приликом у центру града опљачкана и затим запаљена бивша робна кућа у којој се налазио магацин хуманитарне помоћи. По устаљеној пракси, муслиманске власти су покушале да тај запаљени објекат прикажу као жртву српског гранатирања.

89. Бројна су сведочанства о бекствима као и о покушајима да се бекства на све могуће начине спрече. Бежали су и цивили и припадници АБиХ, који, уколико не би били послушни Насеру Орићу били би сместа ликвидирани. Индикативно је и сведочанство две муслиманске девојчице које су из Сребреничке „заштићене зоне“ побегле у Братунац (српску територију), и јавиле се надлежним органима МУП-а Републике Српске. Обе су имале по 15. година, обе у поодмаклом стадијуму трудноће, и обе жртве силовања Насерових војника.

90. Услови у енклави су били такви да су услед делатности Насера Орића муслимани из енклаве често бежали не само на подручје под контролом АБиХ, већ у Србију (нарочито почетком 1995). Сам Орић је живео на високој нози, спроводећи диктаторски стил управљања ког нису били поштеђени ни припадници (официри и војници) АБиХ који би се на било који начин супротставили, као и цивилно становништво. Рђав начин управе а не недостатак хуманитарних конвоја је довео до лошег стања становника Сребренице. Судаћи само по опљачканим количинама хране, те с обзиром да се у зони обављала пољопривредна производња (будући да је већина зоне рурално подручје погодно за обављање те делатности), није могло да буде говора о хуманитарној катастрофи, осим у случају рђаве управе. Ако се узму у обзир статистички подаци из 1991 о величини сточног фонда појединих српских села које су освојили босански муслимани, као и из изјава избеглих мештана, само током 1992 из тих села је опљачкано око 7.200 говеда, 16.200 оваца и 38.000 одрасле живине. Непознато је колико је опљачкано житарица, али је извесно да је било довољно не само за исхрану мештана током зиме (1992/1993) већ и за наредну сетву. У пролеће 1993. године значајне површине у енклави Сребреница су засејане пшеницом.²⁸ У периоду од 1993- јула 1995 АБиХ је честима нападима, односно диверзантско терористичким акцијама опљачкала многа српска села одневши велике количине хране и стоке.

91. С обзиром на количину хране која је допремана хуманитарним конвојима, од пљачке, прибављена из Жепе или преко Жепе, те другим каналима, да је расподела

²⁸ Види: Иванишевић, Сребреница Јул 1995- У трагању за истином, Београд 2007., стр.

добара била иоле правична у Сребреници не би било гладних. Цивилно становништво ни у једном моменту није било жртва поступака ВРС-а. Цивилно становништво је било жртва добро организоване групе на чијем челу је стајао Насер Орић. Медијска и друга настојања да се енклава прикаже да је демилитаризована и да у њој влада хуманитарна катастрофа нису престајали, а ситуацији у којој се нашло цивилно становништво енклаве од којих су око 80% чиниле избеглице из других места није последица било какве активности ВРС-а.

92. У прилог овим тврдњама довољно је позвати се на изјаву Ибре Мустафића, једног од оснивача СДА Сребренице и бившег председника СО Сребреница, који је за Јунге Велт изјавио (а пренео Дневни телеграф) да у Сребреници „влада права мафија... Ни један долар од силне помоћи која је допремљена у Сребреницу није добило цивилно становништво“²⁹ Чак и међусобни обрачуни муслимана из Сребренице нису били ретка појава.

93. Вашингтон Пост од 16. фебруатра 1994. године преноси у свом извештају из Сребренице запажања новинара очевица који обавештава западну јавност у време када САД пружају обилату помоћ муслиманској влади о следећем која већ планира извођење дејства ширих размера о следећем „Ратни трофеји Насера Орића нису окачени о зид његовог удобног стана. Они су на видео-касетама: спаљене Српске куће и безглави српски мушкарци, са њиховим патетично згрченим телима“ и затим преноси речи Насера Орића:

„Морали смо да употребимо хладно оружје те ноћи“ објашњава Орић док се сцене мртвих мушкараца искапаљених ножевима смењују на његовом Sony телевизору. Излежавајући се на удобном каучу, обучен од главе до пете у маскирну униформу, са грбом Армије САД поносно пришивеним преко срца... командант Орић је најжешћи момак у овом муслиманском граду тј. Сребреници, коју је Савет безбедности УН прогласио заштићеном зоном.“

*

94. Ако се ове чињенице које није тешко доказати узму у обзир, тврдња тужилаштва, из примера ради параграфа 21 Претпретресног поднеска тужилаштва, да је ВРС намерно ограничавала хуманитарну помоћ и другу помоћ становницима

²⁹ Дневни Телеграф Београд, 21.06.1996.

босанским Муслиманима Сребренице и Жепе у склопу организованих напора да се тамошњим муслиманима онемогући живот и да се они уклоне...“ јеноставно нема никакво упориште. С обзиором на стање у енклави Сребреница и Жепе, и собзиром да је хуманитарна помоћ завршавала у рукама АБиХ, а не код оних којима је била намењена – цивилима (ако им је уопште била и намењена пошто је UNPROFOR морао да буде упознат са ситуацијом у Сребреници) свако ограничавање хуманитарне помоћи је предствљало легалну меру дозвољену међународним ратним правом. Како ће се детаљније приказати у другим деловима овог поднеска, циљ ВРС-а никада није био да се цивилно становништво присилно исели из Сребренице, већ искључиво да се зона демилитаризује и да се снаге под командом Насера Орића војнички поразе и истисну са подручја.

ОПЕРАЦИЈА КРИВАЈА 95 И ЗАУЗИМАЊЕ СРЕБРЕНИЦЕ

95. Циљ операције криваја није био елиминација енклаве. Напротив, основни циљ је био свођење енклаве на границе које су првобитно биле предвиђене Споразумом о демилитаризацији. Циљ операције Криваја тужилаштво потпуно погрешно предствља у парграфу 25 Претпретресног поднеска тужилаштва. Циљ није био изгон муслиманске војске и њено повлачење на границе које су утврђене споразумом о демилитаризацији, а не прогон цивила. Ни у једном документу ГШВРС, нити Дринског корпуса не постоји наредба о заузимању Сребренице. Таква акција није ни планирана. Из ових чињеница, поготовио да циљ Криваје 95 није био елиминисање енклаве, једнино може да се извуче разуман закључак да цивили ни у ком случају нису били предмет напада, већ да је у питању легална и легитимна војна акција. Практично од формирања зоне, будући да ова није била демилитаризована нити се у вези са зоном поступало у складу са Споразумом о демилитаризацији и Резолуцијама Савета безбедности, ВРС није имао ни један разлог правне природе да се уздржи од напада на Сребреницу и да је војнички заузме.

96. Разлози за формулисање операције Криваја 95 су били првенствено чести муслимански напади на околна српска села и заседе које су постављали припадници 28. дивизије, што је доводило до страдања како цивила, тако и до значајних војних губитака. (Ово поготово што је због потреба на другим фронтима на одбрани од

напада из енклава често морала да се ангажује и млада и недовољно искусна војска). Стални апели да Сребреница треба да се демилитаризује и захтеви како УН тако и другим органима и институцијама једноставно су остајали без одјека, док је светској јавности зона приказивана као демилитаризована. Поред тога, муслимани су се припремали да покрену акцију ширих размера и да један део главнине напада буде управо из зоне Сребренице и Жепе.

97. Поред тога, акција ширих размера је планирана не само од стране муслимана, већ пре свега од стране САД и НАТО-а. Требало је претходно само добро припремити и узети још неку медијско манипулативни акцију којом би се српска страна приказала као агресорска, и поред чињенице да једино српско руководство није било сепаратистички оријентисано. До ког степена су медијске манипулације и злочиначка политика према не само Србима већ и муслиманском становништву вођена од стране политичког врха босанских муслимана на челу са Алијом Изетбеговићем, као и политиком САД-а, говори и сам извор идеје „жртвовања Сребренице.“ Наиме, према тврдњи Мехуљића

Алија Изетбеговић још 1993 пренео својим сарадницима следећу поруку: „Знате шта, Клинтон ми нуди да четници уђу у Сребреницу и покољу 5.000 муслимана и-бит ће војна интервенција.“³⁰ Хакија Мехуљић, један од блиских сарадника Алије Изетбеговића каже „То је све било врло мучно. Одмах ми је било јасно да се тражи да неко ко ће се жртвовати да би дошло до војне интервенције НАТО-а.“

98. Већ тада постојао је детаљан план разрађен од стране САД за коначни обрачун са ВРС-ом. Према тврдњама доброобавештених и виококоранжираних војних аналитичара Джордџа Кенија и Мајка Дагана, пензионисаног начелника штаба ваздухопловства САД – предвиђана је НАТО интервенција, план који је разрађен још 1992. године. Према овом плану, једна од фаза- трећа фаза, би се састојала у следећем „уништавање српских снага у Босни, и друго, коришћење концентрисане силе против саме Србије“ (Будући да Србија од 1994 године, тзв. болокаде на Дрини има потпуно уздржан став у погледу Републике Српске други део плана није могао политички да се оправда) Ова два веома угледна војна стручњака у листу Јеруслем пост, од 30. новембра 1992. године износе следеће

„...Трећи корак је активно ратно стање, у два дела, најпре уништавање српских снага у Босни, и друго, коришћење концентрисане снаге против саме Србије. У

³⁰ Хакија Мехуљић: Интервју листу „Валтер“, 2002. године- наведено према Ј. Блажановић, БХ чаша превршила, Бања Лука 2008, стр. 153.

првом делу, САД користе авионе АВАКС и ловце Ф-15 ради успостављања видљиве савезничке (НАТО-прим) надмоћи на читавом територијом бивше Југославије. При том су српска тешка артиљерија и оклопне јединице у Босни првенствене мете ваздушних напада. Британски и француски тимови за инфилтрацију размештају батеријске радаре да би лоцирали српске артиљеријске позиције у близини зона под опсадом. Из база у Италији и са носача авиона у Јадрану, амерички Ф-15, Ф-16., Ф-18 и Ф-111 систематски неутралишу српске артиљеријске јединице помоћу прецизно водећих бомби и ракета. Користећи заједнички радарски систем за надзирање напада или друге софистициране системе осматрања, САД проналазе српске оклопне јединице, а ловци их уништавају.³¹

99. Може се поставити питање како се све ово уклапа у догађаје у и око Сребренице. Одговор је једноставан, Сребреница је требало да послужи као изговор за предузимање акција широких размера против ВРС-а. То је и учињено, јер је одмах након Сребренице, уз помоћ НАТО-а, оличеном у Снагама за брзу интервенцију оживела ратишта широм Босне и Херцеговине – на Озрену, Возући, Сарајеву, Херцеговини, Босанској Крајини итд. Све информације које су стајале на располагању ВРС-у су говориле у прилог спровођења офанзивних акција босанских Муслимана и Хрвата на подручјима Републике Српске Крајине, и Босне и Херцеговине уз свесрдну помоћ НАТО-а оличеног у Снагама за брзе интервенције. Како је горе напоменуто, план је био да главнина снага крене управо из Сребренице.³² Међутим, 26 јула 1995, након ослобођења Сребренице, НАТО усваја план који омогућава Јединицама за брза дејства НАТО-а да предузимају оружане акције против ВРС-а.

100. Целокупну „сребреничку драму,“ да је у питању једна велика манипулација која је требало да произведе ефекат који обезбеђује подршку за даље нападе на ВРС показује и сусрет шведског дипломате Карла Билта и Мухамеда Шаћирбеја. Наиме, На дан када је заузета Сребреница Мухамед Шаћирбеј се задесио у Стразбуру због састанка са предствником ЕУ Карлом Билтом. Билт сведочи: да када је

³¹ Није изостао ни план, шта уколико „очајање ипак наведе Србе да у проверу одлучности коалиције слањем нових снага у Босну, ... обнављањем сукоба у Хрватској или започињањем диверзантског рата на Косову, или било коју комбинацију од наведеног. Оваква акција са друге стране би убрзала други део: амерички авиони и крстареће ракере Томаhawk уништавају важне центре у Србији“
Наведено према Иванишевић, оп.цит., п.35.

³² Сенат САД је 12 маја усвојио амандман на закон САД о одбрани којим је затражено скидање ембарга на увоз наоружања муслиманима у БиХ. (Није згорег напоменути да ембарго за муслиманске оружане групе никада није био спроведен). 9 Јуна 1994, Предствнички дом Конгреса САД усваја Закон о скидању Ембарга, 11 августа 1994 Клинтон обавештава конгрес да ће скидање ембарга затражити од Савета безбедности.

чуо за пад Сребренице, изгледало је као да нема шта да каже „Чинило се да је вест деловала више на мене и да сам ја био више узрујан него он...Његова мирна реакција и његово мирно резонување спадају у, за мене, још увек тајанствене мозаичке коцкице сребреничке драме“ био је био посебно узнемирен Шаћирбејовим хладним одговором н“На неки начин овај догађај ће поједноставити ствари“³³

101. Муслиманско руководство је дуго знало за могућност спровођења оружане акције ВРС-а. Пре опточињања операције Криваја у ишчекивању напада на енклаву доноси се друга одлука у Сарајеву- да се Насер Орић повуче у Сарајево (будући да им је официр тог кова и безобзирног карактера требао за значајне војне акције које су касније уследиле) а муслиманско цивилно становништво Сребренице „жртвује“. Постоје чврсти докази да је Сребреница жртвована на савет САД.

102. **Како је изведена операција Криваја и касније операција заузимања Сребренице и елиминисање енклаве најбоље говори податак да је у периоду од 6-12 Јула 1995. године јединице ВРС-а прошле кроз 43 муслиманска села, а да при томе није страдао ни један цивил.** То је крунски доказ да је акција изведена војнички коректно, уз пуно поштовање Женевских конвенција и других правила ратног права, и окончано без цивилних жртава, чак и без тзв. „колатералне штете.“ При томе, иако тужилаштво жели да прикаже да је предмет напада био УНПРОФОР- и јединице УНПРОФОР-а су сачуване. Једног војника УНПРОФОР-а су убиле муслиманске оружане групације. УНПРОФОР, је на ово узвратио претњама ВРС-у да ће употребити оружану силу, укључивањем у непосредна дејства АБиХ на ВРС и покушајем атентата на генерала Ратка Младића што је потврдио и сам Кареманс.

103. О осталим релевантним догађајима и тврдњама тужилаштва биће речи у трећем делу овог претпретресног поднеска.

НАВОДНИ ЗЛОЧИНИ ВРС-а и МУП-а И РАЗМЕРЕ НАВОДНИХ ЗЛОЧИНА ПОЧИЊЕНИХ НАКОН ЗАУЗИМАЊА СРЕБРЕНИЦЕ

104. Тужилаштво износи тврдње о 7.000 убистава извршених у више масовних погубљења. При томе докази које тужилаштво предочава у претпретресном поднеску

³³ Дани (Сарајево), 9. јул 1999.

су или непостојећи или не кредибилни. У сваком случају, у току поступка ће се доказати да у Сребреници, није могло да буде 7.000 жртава.

105. Природа доказа на које се позива тужилаштво отвара просторе за многа тумачења. Суочени са преобимном исказима сведока и сведока експерата који су сведочили у претходним поступцима, јасно се може закључити да је тужиочева теза о масовним погубљењима, броју жртава, начинима погубљења неодржива. Будући да Здравко Толимир у наведеном временском периоду није био на локација у питању, нити пак у њиховој близини, нити је обавештаван о дешавањима везаним за колону у релевантном временском периоду нити је био у могућност ида прати те догађаје, због ангажовања у на подручју Жепе, те не располаже личним сазнањима стеченим приликом обављања својих дужности официра ВРС-а, приликом испитивања доказа, заузимања ставова и сл. мора да се ослони једино на доказе који су кредибилни и логични.

106. Будући да наводна сведочења о погубљењима тужилаштво поткрепљује експертским извештајима, махом оним који су обухваћени Обавештењем тужилаштва-- одговор на ове експертске извештаје дат је У Одговору на 94бис захтев тужилаштва, те се аргументација која је тамо изнесена овде неће понављати. Поред тога, тужилаштво у недовољној мери аргументује своје наводе о масовним погубљењима, ексхумацијама и сл. Тако да се из претпретресног поднеска, а с обзиром на количину обелодањеног материјала не види којим све доказима има намеру да се служи у циљу доказивања тезе о наводних 7.000 жртава. Ова „игра бројки,“ коју прате обимни извештаји на које се троши на десетине сати само ради њиховог читања и анализе, а која се оспорава у многим чланцима у престижним часописима и књигама које су написала лица од лица неспорног кредибилитета је нажалост још увек основна теза тужилаштва, која се нажалост износи паушално, без јасних и конкретних доказа.

107. Тужилаштво у свом претпретресном поднеску, као ни у Оптужници, није објаснило на којим претпоставкама заснива своју тезу о 7.000 убијених.

108. У циљу усмеравања поступка у правцу који води правичном и експедитивном суђењу (свестан да ће за извођење доказа бити потребно доста времена и ресурса) износим следећу аргументацију, која се ни у ком смислу не може сматрати потпуном. Изношење аргумената којима се теза о наводних 7000 убијених мушкараца старости 16-65 година побија, и пре него се чују сви аргумент тужилаштва, обухвата, између осталог, и следеће.

109. Тужилаштво за основу узима списак несталих из Сребренице Међународне комисије за нестала лица који је по многим својим елементима веома споран, како у погледу прикупљања података тако и каснијих измена. Следеће нелогичности и недоследности се наводе примера ради да покажу потпуну неодрживост тезе тужилаштва. При томе, није на одбрани да доказује број мртвих изналажењем доказа којима би се супротстављали тези тужилаштва, већ је на тужилаштву да пружи доказе којима на начин који не оставља простора разумној сумњи доказује теза о новодно 7.000 убијених у масовним погубљењима која су наводно извршена јула 1995. Оптужба је толико тешка да је за њено доказивање потребан доказ који не оставља ни мало простора било каквој разумној сумњи. Тужилаштво такав доказ није предочило нити у 65тер списку доказа нити у свом претпретресном поднеску.

110. Неколико следећих разматрања треба посебно узети у обзир.

111. Прво, није јасно коју тезу заступа тужилаштво о броју настрадалих муслимана у борбеним дејствима приликом пробоја ка Тузли. Кредибилни докази говоре о жестокиим борбеним дејствима у зони одговорности Зворничке бригаде у којима је знатан број жртава био на обе стране. Кретање колоне, њен састав, догађаји у колони, сукоби између припадника колоне и ВРС-а су битан елемент који треба да буде расправљен током суђења.

112. Друго, међусобни сукоби муслиманских оружаних групација су проузроковали смрт великог броја муслимана који су били у саставу „колоне,“ као и број погинулих у међусобним обрачуима Муслимана. Само примера ради, у Извештају заснованом на дебрифингу о Сребреници, параграф 3.58 се говори о међуусобним сукобима Муслимана:

„У понедељак 10. јула, командир ОП-М је примио наређења од команданта С-Сотрану да координира са БиХ. Те вечери, борбе су избиле међу самим војницима БиХ која је резултирала мртвима и рањенима. Негде око поднева у четвртак 11. јула бројне гранате су пале у подручје близу оклопног возила. Напуштена ОМ је такође гранатирана. Хаос је завладао међу војницима БХ. Поново су почеле међусобне борбе. То вечери екипи из ОМ-а је дозвољено да се повуку јер су пристали да са собом поведу жене и децу локалног БиХ вође. Када су два војника БиХ са протиоклопним оружјем покушала да спрече њихов

одлазак АБиХ вођа им је пуцао у главу. Ово је поново довело до међусобних сукоба војника БиХ.³⁴

113. Треће, бројна су сведочанства о самоубиствима извршеним у колони, саморањавању и убиствима која су извршена ручним бомбама и другим оружјем у самој колони.

114. Четврто, само од укупно 2442 идентификоване особе које су покопане у Поточарима (спомен центру) у периоду 31. марта 2003-11 јул 2006, спорно је 914 имена, односно 37,42%, будући да су у питању имена лица која су се налазила на коначном бирачком списку за изборе који су одржани у БиХ 1996. године.

115. Наиме, први укоп посмртних остатака извршен је 31. марта 2003. године и садржи имена 600 особа која су наводно идентификована ДНК анализом. У коначном бирачком списку се нашло име 271 лица (одн. 45%) оних који су наводно убијени у вези са Сребреницом. Други укоп је извршен 11. јула 2003. и садржи имена 282 ДНК анализом наводно идентификоване особе. Од тог броја на изборном списку се нашло 85 лица (30%). Трећи укоп је извршен 20 септембра 2003. године и садржи имена 107 особа које су наводно идентификоване ДНК анализом, а од тог броја у бирачком списку је нашло своје место 31 лице (одн. укупно 29%) Четврти укоп је извршен 11. јула 2004. године, и садржи имена наводно 338 идентификованих путем ДНК анализе, од чега је се у изборном списку нашло име 140 лица (41%). Пети укоп извршен је 11 јула 2005, и садржи имена 610 особа чији је идентитет наводно утврђен ДНК анализом, од тога у бирачком списку је нашло своје место 251 лице (41%) Шести укоп извршен је 11. јула 2006, и садржи имена 505 наводно ДНК анализом идентификованих особа, од ког броја је у бирачком списку нашло своје место 135 лица (одн. 27%)

116. Пето, од оних који се воде као „жртве Сребреничког масакра“ један број је преминуо било пре догађаја у Сребреници било 1996. године. Матичне књиге умрлих које воде власти босанских муслимана крију податке великог броја људи чија смрт нема никакве везе са догађајима у Сребреници. Да ствар буде гора, све те особе су покопане у меморијалном центру Поточари. Такав начин поступања је својеврстан злочин.

117. Шесто, Увидом војну документацију АБиХ, велики број лица који фигурира као жртва стрељања је у ствари умро или погинуо пре 1995. године. Они су нажалост откопавани и сахрањени у Меморијалном центру Поточари. Подацима са којима располажемо говоре о 60так припадника 280. и 281. источнбосанске лаке

³⁴ ЕРН: 00349951-52.

бригаде Армије АбиХ који су умрли или погинули (свакако не у вези са догађајима у Сребреници) пре јула 1995.

118. Седмо, број становника енклаве Сребреница 6. јула 1995. године је константно био предмет манипулација. Тужилаштво у параграфу 16. Претпретресног поднеска, позивајући се на у овом делу потпуно непоуздан Извештај генералног секретара – Пад Сребренице – да је у марту 1993 број избеглица у Сребреници износио енормних 50-60.000 људи. Међутим, поуздани податак каже да је 11 Јануара 1994. године, дакле годину и по дана пре пада Сребренице у Сребреници живело 37.255 становника. У питању је акт Привременог председништва енклаве Сребреница, број 01-06/94, од 11 јануара 1994. године, којим је Статистички завод обавештен да:

„безбедоносна зона Сребреница има: - локалног становништва које живи у својим домовима 9.791 становника, - локалног становништва Сребренице дислоцираног са других простора предратне општине Сребреница 10.756 становника, - становника са осталих територија осталих општина 16.708.“

У овом акту се, како се види, не наводе оквирни већ прецизни подаци. Исти акт сведочи о манипулацијама бројевима у које су чак увучене и УН. Наиме, у њему се истиче:

„Тражене податке вам достављамо за статистику, а које ви не бисте требало давати међународним организацијама, јер ми са истим калкулишемо бројем од 45.000 становника“

119. Годину дана касније, 11. јануара 1995. године, Штаб цивилне заштите енклаве Сребреница у акту број 04-45/96 од 11 јануара 1995. године констатује да енклава Сребреница има **36.501** становника, од чега 16.639 жена, а мушкараца 19.412, од тог броја 11.455 између 18 и 60 година живорта. Дакле војноспособних.

120. У периоду од јануара до Јула 1995. године забележено је знатно напуштање енклаве Сребреница, било ради преласка у Жепу било ради бежања из енклаве на друга подручја, укључујући ту и подручје Србије, Републике Српске или подручја под контролом АБиХ. Према једном документу АБиХ (АРБих, Команда 28. дивизије стр. Пов. Бр. 01-132/95) од 21.06.1995. године, који носи потпис Рамиза Бећировића, се између осталог каже:

„Проблем одласка припадника Армије Р БиХ и цивилних лица из заштићених зона Сребренице и Жепе у правцима Тузле, Кралдања и Србије присутан је од првих дана демилитаризације ових простора. У целом том периоду војна и цивилна власт у Сребреници предузимали су низ мера за спречавање ових

одлазака али све мере нису дале резултате у пракси.... Свим лицима која се жале на недостатак хране и због тога намеравају кренути са ових простора изналазили смо могућност и пружили помоћ у том смислу. Међутим, у љетњим месецима као да неки непознат талас једноставно прође кроз народ и најједном се створи еуфоријада је најбоље решење кренути ка Тузли због чега се цијели простор буквално заталаса и велика већина народа је трада спремна за полазак.³⁵

121. Није потребно много математике да би се утврдило судбина коликог броја босанских мусулимана може да буде предмет истраживања – да ли су страдали у борбеним дејствима, у међусобним обрачунама мусулимана, да ли су извршили самоубиство или настрадали на било који други начин, или су још увек живи. Циљ ове анализе није да се утврди прецизан број, већ да се оспори теза тужилаштва као потпуно неразумна, и то на начин који не оставља просторе разумној сумњи о неоснованости тезе Тужилаштва.

122. Према извештају број 02/1-727/68 од 27 јула 1995 године, у којем команда 2.Корпуса АбиХ извештава ГШ АбиХ, да је из енклаве Сребреница укупно изашло **29.336** становника, што није био коначан број, будући, како се наводи у том акту „тај број није обухватао број оних који су се налазили „на лечењу у болницама и војнољекарским установама,“ а којих је с обзиром на руту којом су се пробијали ка Тузли борбена дејства у која су били укључени, те с обзиром на пређену дистанцу, може се претпоставити да је број који је прихваћен за лечење пре 04. августа поприличан. Тај број није обухватао ни 700 припадника АбиХ који су се из Сребренице упутили ка Жепи.³⁶ При томе, дакле број оних који су изашли из Сребренице није коначан будући да је „извлачење“ трајало месецима након ослобађања Сребренице.

123. **Са друге стране, према Извештају заснованом на Дебрифингу, који се може сматрати поузданим, у параграфу 5.38 каже се да је према подацима УН 35.632 избеглица и припадника АБиХ дошло до Тузле до 04 августа 1995.**³⁷

124. **Дакле, ако узмемо да је 6. јула енклава Сребреница бројала исто становника као и 11 јануара 1995 - 36.501 (што је немогуће због таласа напуштања Сребренице) и од тог броја одузмемо 35.632 који су стигли само у Тузлу према**

³⁵ У предмету Поповић и остали доказни предмет бр. 5Д15-620

³⁶ Oslobađanjem žepe 200 se vratilo prema Srebrenici a 500 je otišlo na teritoriju R. Srbije sa ostacima 2895.lbr АбиН.

³⁷ Report Based on Debriefing on Srebrenica, Assen, 4 October 1995, str 62- ERN 00349976. „It appears from UN sources that 35,632 refugees had reached Tuzla by 4. August 1995.

подацима УН наведеним у Извештају заснованом на дебрифингу о Сребреници , добијамо број од 869 лица чија судбина „није била јасна“ тог 04. августа 1995. године, односно која може да послужи као основ за даља истраживања.

125. Поред тога, од укупног броја оних који су боравили у Сребреници јануара 95 треба одузети – цивиле који су напустили Сребреницу у периоду 11 јануар -06 јул 1995, који није регистрован, број бораца 28. дивизије АБиХ који су дезертирала и напустили Сребреницу а нису регистровани, - број оних који су напустили Сребреницу на неки други начин као и број оних који су изашли из Сребренице заједно са Насером Орићем- страдали у првој половини 1995 у борбеним дејствима са ВРС-ом и међусобним обрачунима, затим број оних који су се упутили ка Жепи, број погинулих приликом пробијања ка Тузли, затим број оних који су као ратни заробљеници из Сребренице размењени новембра и децембра 1995 итд, итд.

126. При томе, бројна документа АБиХ говоре о томе да је у првој половини 95 проблем дезертерства и напуштања Сребренице за АБиХ био акутне природе. Само примера ради, Команда 2. Корпуса АБиХ наређењем 02/1-658/1 од 19.06.1995. године команди 28. дивизије КОВ и 285. лбр наређује: „Објасните свим борцима и старјешинама штетност напуштања територије, јер се слаби одбрамбена моћ, чињење кривичних дела дезертерства, опасности у које се упуштају при кретању и да четници намјерно дозвољавају излазак да би се елиминисалка слободна територија.“

127. Само ова разматрања доводе у питање било какву заснованост тврдњи тужилаштва које представљају централни део оптужнице и наводни разлог оптуживања. Индиције да су докази које тужилаштва у најмању руку крајње сумњиви су бројне: сведочанствима о догађајима у колони, први извештаји о ситуацији у Сребреници, медијска пропаганда која се водила док још Сребреница није освојена, лажне и никада потврђене изјаве сребреничана које су давале у склопу медијске кампање о сатанизацији Срба, у чему су манипулисали чак и са децом, итд, итд. Опасност од манипулација изјава сведока Муслимана препознано је чак и тужилаштво у случају *Расила Делића истакавши да „Претресно вече треба да изрази „екстремну опрезност“ када разматра сведочења сведок акоји су бивши припадници АБиХ. Оно тврди да њихова верзија догађаја... може да представља форму „историјског ревизиоонизма“ будући да ови сведоци могу да имају мотив да поричу билошта што може да доведе у питање „искреност циља /АБиХ/ о очувању секуларне и мултиетничке Босне.“ Нажалост, у случају Сребренице, Тужилаштво не испољава ни најмању опрезност.*

ДЕО III**ОСПОРАВАЊЕ НЕКИХ ОД КЉУЧНИХ ТЕЗА ТУЖИЛАШТВА
ВЕЗАНИХ ЗА ОПТУЖБЕ ПРОТИВ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА**

PRETHODNA NAPOMENA

128. Будући да изношење свих релевантних чињеница на које ће се истицати у току поступка није резервисано за претпретресни поднесак одбране, и немогуће их је изнети, у овом делу ћу се усредсредити на оспоравање оних које се чине кључним и на којима темељи оптужбе.

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ОП. ДИРЕКТИВА БР 4 И ОП. ДИРЕКТИВА БР. 7

129. Тужилаштва концепцију оптужбе у доброј мери гради на наводној Одлуци о стратешким циљевима.

130. Тужилаштво у парграфу 11 Претпретресног поднеска наводи :

„Дана 12. маја 1992., председник Народне скупштине РС Момчило Крајишник издао је следећу "Одлуку о стратешким циљевима српског народа у Босни и Херцеговини", која је објављена у Службеном гласнику Републике Српске 26. новембра 1993.:

Стратешки циљеви, односно приоритети српског народа у Босни и Херцеговини су:

1. Државно разграничење од друге две националне заједнице.
2. Коридор између Семберије и Крајине.
3. Успостављање коридора у долини реке Дрине, односно елиминисање Дрине као границе између српских држава.
4. Успостављање границе на рекама Уни и Неретви.
5. Подела града Сарајева на српски и муслимански део и успостављање у сваком од делова ефективне државне власти.
6. Излаз Републике Српске на море.“

131. Непримереност тумачења стратешких циљева на начин на који то чини тужилаштво Претресно веће у случају *Крајишник* је протумачило на следећи начин:

„Анахроно тумачење циљева из мјесеца маја не само да није препоручљиво, него се њиме не може схватити њихова поента,“ указујући да им је недостајао садржај и употребљивост³⁸.

132. Прво, ови стратешки циљеви су грешком објављени у Службеном гласнику, будући, како показује и записник са седнице Скупштине на којој су били расправљани, нису усвојени од стране Скупштине, а на истој седници се као посебан проблем поставило питање граница. Другим речима „Одлука о стратешким циљевима“ није правно валидан документ, будући да није усвојен на Скупштини, а у Службеном гласилу је објављен грешком. Међутим, чак и да се овај документ сматра званичном политиком, што је тешко изводиво, у њему нема ничег што би указивало да су они „одраз политике уклањања становника босанских Муслимана с подручја долине Дрине“

133. Друго, овај документ је за разматрање догађаја из 1995. године ирелевантан, прво, због тога што је формулација овог документа одраз општих идеја политичког руководства те 1992 године. Већ 1994. године, тзв. блокадом на Дрини, која је проузрокована енормним притисцима на Републику Србију, било је јасно да ће Дрина и даље остати граница између Српских држава. Сам циљ који су заговарали у Републици Српској о формирању јединствене државе, односно опстанку Југославије у једном или другом облику, није противправан, већ је напротив у свим својим елементима легалан и легитиман.

134. Треће, циљеве које садржи су у потпуности у складу са међународним правом, и одражавају легитимне тежње. Прво, државно разграничење од друге две националне заједнице се ни на који начин не може тумачити као спровођење политике етничког чишћења. Државно разграничење, није исто што и формирање етнички чисте националне државе.³⁹ Формирање етнички чисте државе никад није био циљ ни једног дела српског било војног било политичког руководства. Државно разграничење, подразумева стварање држава у којима у којима, у свакој од њих, је један народ примарни носилац суверенитета, а не као циљ стварања етнички чисте државе. Овај циљ је практично био испуњен самим формирањем Републике Српске (односно Републике Српске Босне и Херцеговине).

³⁸ Тужилац против Крајишника, Претресно веће, Пресуда, параграф. 995.

³⁹ Супротно ПТБ пара 12 *Strateški ciljevi 1 i 3 bili su odraz politike uklanjanja stanovnika bosanskih Muslimana s područja doline Drine. Ti ciljevi su u velikoj mjeri bili ispunjeni kada su u julu 1995. stanovnici, bosanski Muslimani uklonjeni iz enklava Srebrenica i Žepa. Jedino je enklava Goražde ostala netaknuta do kraja rata.*

135. Четврто, да је овај документ, иако није никада усвојен у Скупштини показује између осталог, да је река Дрина и те 1992 године, и 1993-1995, па и данас, остала граница између српских држава. На неспровођење ове легитимне тежње не само политичког руководства већ и целокупног народа Републике Српске утицали су бројни фактори политичке, војнополитичке и друге природе.

136. Један од основних одлика политике која је спровођена на нивоу Р Српске у моменту расправе, а што је истакнуто и у Декларацији о проглашењу републике Српске, посебно је предвиђено да ће сва питања решавати мирним путем. Ово искључује, на било који начин да је циљ био стварање етнички чисте државе. Ово можда најбоље говоре речи команданта генерала Ратка Младића који је био присутан и узео учешће у расправи о стратешким циљевима. Као кандидат за првог официра војске Републике Српске и начелника ГШ ВРС, Ратко Младић је био децидиран и јасан: **„Ми нећемо рат против Муслимана као народа, ни против Хрвата као народа, већ против оних који су тај народ повели и хушкали на нас.“**⁴⁰

137. У вези са спровођењем циљева Ратко Младић је нагласио: „и свако има неке процене, ја сам видио и овдје неке захтеве и неке захтеве и циљеве и нека олака гледања јуче у Херцеговини када сам био у Невесињу, то сам отворено рекао а морам речи данас и овдје па те циљеве што сам данас чуо овдје и захтеве, да имамо у овом тренутку армију као Кина питање да ли би и она могла то да изврши.“⁴¹

138. Да није био циљ никакво убијање или протеривање муслиманског становништва јасно је изнео генерал Ратко Младић : „... ми не можемо очистити нити можемо имати решето да просејемо само да остану Срби а остали да оду. Па то је, то неће, ја не знам како ће господин Крајишник и господин Карацић објаснити то свету. То је људи геноцид. **Ми морамо да позовемо сваког човека који је челом пољубио ове просторе и територију државе коју хоћемо да направимо. И њему је место са нама и поред нас.“**, у свом иступању посебно је нагласио **„ми морамо поштовати ратно право“**⁴²

139. Генерал Ратко Младић је убрзо након седнице постављен за Команданта ГШ новоформиране војске. Током целог рата на подручју Босне и Херцеговине јединице којима је командовао Ратко Младић, а чији је потчињени официр био и ЗДРАВКО ТОЛИМИР имала је основни задатак – да спаси Српски народ од уништења.

⁴⁰ ЕРН: 00847742

⁴¹ ЕРН:00847743

⁴² ЕРН: 00849950

Примарни циљ Војске Републике Српске је био да се избори за физички опстанак Срба. Да је ово заиста био примаран и основни циљ јано потврђује Директиви коју је издао генерал Ратко Младић 22.07.1992 у којој се каже „**ујединили смо српски народ у БиХ и усмерили га ка основном циљу-борба за физички опстанак Срба на овом простору**“⁴³ Спровођење овог циља је имало следећи постулат ког се ВРС држала од свог формирања до окончања рата „**Ми нећемо рат против Муслимана као народа, ни против Хрвата као народа, већ против оних који су тај народ повели и хушкали на нас.**“⁴⁴ Управо је ово био основни стратешки циљ ког се држала ВРС све време оружаних сукоба.

140. Директиве бр 4 из 1992. године и Оперативна директива бр. 7 коју је издао Радован Караџић 08. марта 1995. године су ирелевантне за разматрање оптужби против Здравка Толимира, будући да се прва тиче догађаја из 1992. године, као је горе објашњено, а што се тиче Оп. Директиве бр. 7 она у делу на који се позива тужилаштво, у ком је „*неспретно формулисана*“ потпуно неприменљива и неоснована. Конкретна наређења која су уследила у току 1995 године приликом извођења операција Криваја 95 и заузимања Сребренице и касније Жепе јасно сведоче да није била намера протеривање муслиманског становништва из енклава Сребреница и Жепа.

141. Другим речима, како ће каснија излагања јасно показати, ове два документа су потпуно ирелевантна за разматрање питања кривичне одговорности Здравка Толимира.

⁴³ЕРН 0362-9109-0362-9112 У истом акту, као показатељ борбе да се у БиХ установи једно регуларна војска која би радила под једном командом стоји „у већој мери смо разобличили и елиминисали већину ратних профитера. Корумпираних органа власти и паравојски.“

⁴⁴ ЕРН: 00847742

**ОСПОРАВАЊЕ ТЕЗА ТУЖИЛАШТВА О ОДГОВОРНОСТИ
ЗДРАВКА ТОЛИМИРА У ВЕЗИ СА ДОГАЂАЈИМА У СРЕБРЕНИЦИ
ЈУЛА 1995**

142. Да циљ напада на енклаву Сребреница није било цивилно становништво, нити да постоји било који разлог да се сматра да су дејства имала за циљ ширење терора над цивилним становништвом, јасно говори чињеница да током целокупне акције било Криваје 95 било касније ослобођења Сребренице није страдало цивилно становништво.

143. Како разлози за заузимање енклаве Сребреница, тако и каснији догађаји, ни у ком случају не могу да послуже да се поткрепи теза тужилаштва да је напад на енклаву био део кампање етничког чишћења. Посебно, нема ни једног доказа или кредибилног одоказа који би могао да послужи као основ за тврдњу да је постојао некакав удружени злочиначки подухват.

144. Из разлога економије простора, и ради концентрисања на кључне теме које треба да буду предмет расправе у току поступка, даље излагање ће бити усмерено на оповргавање навода тужилаштва о наводном учешћу Здравка Толимира у два непостојећа удружена злочиначка подухвата.

145. Супротно тези тужилаштва да ће „доказима предоченим на суђењу ће се ван разумне сумње доказати да Здравко Толимир сноси индивидуалну кривичну одговорност према члану 7(1) Статута за злочине описане у делу III“ претпретресног поднеска, на суђењу ће се јасно показати. Што ће јасно бити демонстрирано и овим претпретресним поднеском, да не постоји ни један једини основ за кривичну одговорност Здравка Толимира.

146. Прво, у парграфу 205 Тужилаштво наводи да је „Толимир блиско сарађивао са високим руководством РС-а и ВРС-а и често је присуствовао седницама Скупштине босанких Срба.“ Блиска сарадња са руководством ВРС-а је била дужност Здравка Толимира, као помоћника команданта за обавештајно безбедоносне послове Главног Штаба ВРС, и у склопу те сарадње обављао је послове из делокруга својих надлежности. Одбрана сопственог народа је врхунска дужност официра војске и као такву Здравко Толимир ју је обављао предано и одговорно, што показује и беспрекоран војни досије.

147. Међутим теза тужилаштва о честим присуствима Здравка Толира је проблематична. Тужилаштво наводи у фус-ноти две седнице на којој је присуствовао Здравко Толимир. При томе излагања Здравка Толимира су била такве садржине и такве природе да се не могу користити за извлачење било каквих закључака о наводној криминалној намери или о било чему што би на Здравка Толимира свалило терет било кривичне било моралне одговорности.

148. Супротно тези тужилаштва, намера Здравка Толимира никада није била принудно исељавање ма ког становништва са било којих простора.

ПРОСЛЕЂИВАЊЕ САГЛАСНОСТИ ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ О ЗАУЗИМАЊУ СРЕБРЕНИЦЕ И ПРИРОДА ВОЈНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ЗАУЗИМАЊА СРЕБРЕНИЦЕ - ЗАУЗИМАЊЕ СРЕБРЕНИЦЕ НИЈЕ БИО НАПАД УСМЕРЕН ПРОТИВ ЦИВЛНОГ СТАНОВНИШТВА.

149. Тужилаштво у параграфу 60 Оптужнице, оптужује Здравка Толимира, да је учествовао у удруженом злочиначком подухвату на тај начин што је дао свој допринос војном поражавању муслиманских снага, на тај начин што је : контактирао је с Истуреним командним мјестом Дринског корпуса и предсједником РС Радованом Карацићем у вези с борбеним операцијама око Сребренице и одлуком о заузимању Сребренице“

150. Поступци Здравка Толимира којима се даје допринос поражавању муслиманских војних снага не испуњавају су били у потпуности у складу са правилима међународног ратног и међународног хуманитарног права, у потпуно легалној војној операцији заузимања Сребренице.

151. Генерал Здравко Толимир је 09. јула 1995. године, пренео сагласност председника Републике о наставку борби у Сребреници и упутио генерале Гверу и Крстића за издавање одговарајућих наређења. Документ којим се ова сагласност за заузимање Сребренице прослеђује јасно говори о намери која је постојала у вези са Сребреницом. Није у питању документ чија би сврха била предочавање јавности, већ документ који је носио ознаку „строго поверљиво.“ Стога нема шпекулација да је садржина овог документа издата у друге сврхе сем да се строго поштује при извођењу даљих борбених дејстава, и поступања у односу на УНПРОФОР и цивилно становништво. У акту се децидирано наводи:

„Упознат је председник Републике Српске да јединице Дринског корпуса изводе б/д око Сребренице и да су оствариле резултате који их доводе у позицију да могу заузети и сам град Сребреницу“

152. У другом пасосу се јасно наглашава који је циљ заузимања Сребренице, и који, ни на који начин нема никакве везе са нападом на цивилно становништво. Наиме у овом документу се каже

„Председник Републике је Задовољан резултатима б/д око Сребренице и сагласан је да се наставе дејства *ради заузимања Сребренице, разоружања муслиманских терористичких банди и потпуне демилитаризације енклаве Сребреница*“

153. Дакле, циљ ВРС-а са којим се сагласио председник РС Радован Караџић је била:

-заузимање Сребренице ради разоружања муслиманских терористичких банди и потпуне демилитаризације. Дакле, демилитаризација, односно разоружавање муслиманских оружаних групација је била примарни циљ заузимања енклаве Сребреница.

154. При томе, у истом акту преноси се наређење и формулише на начин који не оставља простор за било какве шпекулације или тумачења у смислу које врши тужилаштво.

„Председник Републике је наредио да се у наставку б/д обезбеди пуна заштита припадника УНПРОФОР-а и муслиманског цивилног становништва и да им се гарантује сигурност уколико пређу на територију Републике Српске.“

155. Дакле, наредба је јасна и говори потпуно супротно тези тужилаштва да је напад на енклаву имао за циљ етничко чишћење територије. Да је напад био уперен на цивилно становништво, или да је била намера да се цивилно становништво протера из Сребренице, одредница о заштити цивилног становништва би изостала.

156. Здравко Толимир је следећи пасос *интонирао у форми наређења*:

„У складу са наређењем Председника Републике Српске издајте наређење свим борбеним саставима који учествују у борбеним дејствима око Сребренице да пруже максималну заштиту и сигурност свим припадницима УНПРОФОР-а и цивилном муслиманском становништву. Потчињеним јединицама наредите да се уздржавају од разарања цивилних циљева уколико на то не буду принуђени услед јаког отпора непријатеља. Забрањено паљење стамбених објеката, а према цивилном становништву и

ратним заробљеницима поступајте у складу са Женевским конвенцијама од 12 августа 1949. године.“

157. Нема никакве сумње да је реч о наредби (односно прослеђивању наредбе) да се изврши војна акција која је у свему у складу са Женевским конвенцијама. Истог дана (09.07.1995) Здравко Толимир, под ознаком хитно, команди Дринског корпуса на личност генерала Крстића (примљено у 20.25) шаље акт у коме се између осталог каже следеће: *Шаљите сваки сат извештај о стању на ратишту да би могао водити комуникације са УНПРОФОРМ која вам обезбеђује да радите и даље по плану. Посебну пажњу посветите заштити припадника УНПРОФОР-а и цивилног становништва*⁴⁵

158. Поред тога 12. јула 1995. године Здравко Толимир издаје акт који се надовезује на управо цитирани акт – у коме се налазе конкретни предлози, као што ће доле бити наведено, и мере за даљу имплементацију Женевских конвенција. У том акту Толимир наводи:

„Муслимани желе приказати да је Сребреница била демилитаризована и да се у њој налазило само цивилно становништво и због тога су наредили свим наоружаним војно способним лицима да се илегално извуку преко територије РС на територију под муслиманском контролом да би оптужили ВРС да је извршила напад на цивилно становништво у заштићеној зони без повода.

Имајући у виду [да је] веома важно да се похапси што више разбијених муслиманских формација или ликвидира уколико пружи отпор, такође, је потребно евидентирати све војно способне који се евакуишу из базе УНПРОФОР-а из Поточара.“

159. У питању је акт од 12 Јула (Обавештајни извештај), који садржи јасно дефинисану намеру муслиманског руководства Сребренице – и која се показала као потпуно исправна. Овај акт је још један у низу доказа да цивилно становништво није било предмет напада.

160. Међутим, тужилаштво, у параграфу 208. Претпретресног поднеска каже да „Толимир, у тренутку када је слао саопштење није знао за план да се убију сви војно способни мушкарци и дечаци из Сребренице, који су генерал Младић и Крстић и други формулисали 11. на 12 јули 1995“ При томе тужилаштво у погледу ових тврдњи не износи никакве доказе. Супротно тврдњи Тужилаштва, да намера није била ни убиство ни прогон цивила из Сребренице, нити вршење убистава војно способних лица, јасно показује и наредба Председника Републике Српске Радована Карацића од 11.07 1995 године, у коме се између осталог НАРЕЂУЈЕ-Министарству унутрашњих послова да се

⁴⁵ ЕРН:04258626

- „1. након успостављања власти Републике Српске на подручју општине Српска Сребреница формирати Станицу Јавне безбедности Српска Сребреница
2. Посебну пажњу посветити заштити јавног реда и мира, личној и имовинској безбедности *грађана*...“

У то време у Сребреници није било ни једног грађанина српске националности, те се стога ова наредба може једино тумачити као заштита имовинске, личне и правне сигурности муслиманског цивилног становништва. Следећи став наведене наредбе то јасно показује:

- „4. Све грађане коју су учествовали у борбама против српске војске третирају као ратне заробљенике и са њима поступати у духу закона и међународних конвенција, а осталим омогућити слободан избор места живљења и преселења“⁴⁶ (Наредба председника Републике Српске, Стр.пов. 01:1351/95 од 11.07.1995, ЕРН 0084-5439-0084-5440)

161. 12.07. 1995. године наредба је у целости прослеђена, између осталих, Центру Јавне безбедности Зворник.⁴⁷ Већ 11. и 12. Јула 1995. Ратко Младић и још неколицина официра ВРС се састаје у Хотелу Фонтана са, између осталих, представницима УНПРОФОР-а и муслиманског цивилног становништва о чему ће речи бити касније, посебно наглашавајући да ни цивили ни УНПРОФОР нису предмет напада те да имају пуну слободу избора места боравка.

*

ОДНОСИ СА ПРЕДСТАВНИЦИМА УНПРОФОРА

162. У параграфу 244. Претпретресног поднеска и параграфу 60 (ц) Оптужнице Тужилаштво износи тврдњу да је „ТОЛИМИР учествовао у спречавању и контролисању међународне заштите енклава споља, укључујући ваздушне нападе и међународне посматраче. Толимир је осим тога, својим комуникацијама са УНПРОФОР-ом помогао да се приликом напада на Сребреницу, снаге УНПРОФОР-а

⁴⁶ Наредба председника Републике Српске, Стр.пов. 01:1351/95 од 11.07.1995, ЕРН 0084-5439-0084-5440)

⁴⁷ ЕРН:1134170

онеспособе, и то конкретно лажући УНПРОФОР и координирајући лажи подређеним јединицама“

163. Ова тврдња тужилаштва је потпуно беспредметна. Потпуно је беспредметно да је Толимир допринео онеспособљавању УНПРОФОР-а који је већ био онеспособљен и под јаким претњама АБиХ. Положај УНПРОФОР-а за време заузимања Сребренице је био незавидан, али не због било ког акта Здравка Толимира или ВРС-а већ због активности Муслимасних оружаних групација и настојања команде УНПРОФОР-а да пружи подршку Муслиманима и поред тога што им је као официрима било веома јасно да је освајање енклаве легитиман војни циљ. Међутим, да Толимир није прослеђивао лажи УНПРОФОР-у, већ да је са УНПРОФОР-ом имао коректан и отворен однос показује најмање неколицина докумената међу којима је и Део Извештаја о Сребреници Холандског института за ратну документацију у коме се, у релевантном делу каже:

„Петнаест минута касније Жанвије је такође сазнао у телефонском разговору са генералом ВРС Толимиром да је ВРС одобрила слободно повлачење и особља УН-а и становништва. Жанвије је укратко одбацио предложено повлачење УН-а48[16] и одбацио обе опције (повлачење Холандског батаљона и становништва). По инструкцијама Сарајева, Кареманс је такође одбио повлачење обе групе. Потпуковник Де Руитер у Сарајеву обавестио је Кризни штаб Холандске краљевске војске да се ултиматум неће поштовати. Рамиз Бећировић је такође саветовао Кареманса да не прихвати ултиматум након што га је Холандски батаљон проследио њему, ратном председнику Осману Суљићу, и другим члановима Општине. Уместо тога, Холандски батаљон је одговорио ВРС-у да се повуче иза 'Мориллон линије и да се уздржи од даљих напада. Повлачење је требало да ступи на снагу у 06.00 сати следећег дана, у супротном ће уследити непосредна подршка из ваздуха.

Увече 10. јула било је неколико телефонских позива између Жанвијеа и генерала ВРС Толимира. АБиХ је прислушкивала три таква разговора. Транскрипти су важни пошто никакви подаци о разговорима нису били доступни у архиви команданта снага. У транскриптима нема никаквих података о неком разговору о “слободном” повлачењу. Разговоре је покренуо Жанвије, који је хтео да разговара са Младићем о нападима ВРС-а на Холандски батаљон; међутим, генерал ВРС је у то време био на терену. Жанвијеа су упутили на генерала Толимира, који је негирао да зна било шта о нападима ВРС-а на УН. Он је додао да не верује у то, јер је ВРС непрекидно настојала да избегне такве ситуације. Он је обећао да ће проверити Жанвијеове тврдње, али се није обазирао на Жанвијеово упозорење да прекину нападе и повуку се. Жанвије је могао поново да назове 20 до 30 минута након што Толимир изда наређење да се успостави веза између ВРС и Холандског батаљона.

У наредном разговору Толимир је известио да је Холандски батаљон одбио да успостави радио комуникацију са радио станицом ВРС-а. Такође је утврдио да је

са једног од ОМ-а пуцано на ВРС након што су добили инструкције да то ураде путем радио мреже АБиХ-а. По Толмировом мишљењу то је значило да је Холандски батаљон пренео своју команду на АБиХ. Жанвије је реаговао у неверици и довео у питање истинитост тврдњи да је УН пуцао на ВРС. Толмир је то потврдио, али је изјавио да је ипак наредио ВРС да се уздржи од отварања ватре на положаје УН-а. Према Толмировим речима, локални командант ВРС-а је тврдио да је Холандски батаљон био под притиском да пуца на ВРС.

У другом разговору Толмир је такође рекао да је ВРС пристала да се повуче на положаје заузете 9. јула; међутим, то је могло да се догоди само након престанка тренутних сукоба. Толмир је подсетио Жанвијеа да 'људи умиру тамо', након чега је Жанвије рекао да је потпуно свестан тога. Жанвије је онда додао да би, ако се ВРС не повуче, ствари могле да постану много горе по њих и да је то Толмиров сопствени избор. Толмир је рекао да ће учинити све што је у његовој моћи да се спречи сукоб између ВРС-а и УНПРОФОР-а. Замолио је Жанвијеа да учини све и искористи свој утицај да спречи УНПРОФОР да пуца на ВРС. Жанвије је додао да не жели да ВРС заплени оружје Холандског батаљона. Ако се то догоди, снаге УН-а ће бити дужне да се бране као прави војници. Толмир је обећао да ће наредити ВРС да се уздржи од одузимања оружја Холандског батаљона; међутим, потребно је неко време да информација стигне до ровова. Толмир је истакао да су босански Муслимани ширили много неоснованих гласина. Толмир је рекао да је покушавао два дана да спречи жртве и губитке, и да је ВРС до сада успевала у томе. Толмир је хтео да поново провери ситуацију и рекао Жанвијеу да га опет позове за сат времена.⁴⁹[20]

У следећем разговору (само Толмирова страна разговора је снимљена), Жанвијеу је опет речено да не може да разговара са Младићем и да то једино може да буде организовано за 11. јул између 10 и 11 сати. Толмир је поновно нагласио да је ВРС заузела одговарајући став према УНПРОФОР-у и становништву. Он претпоставља да је Жанвије је био упознат са чињеницом да је АБиХ вршила нападе из демилитаризоване зоне како би је повезали са Жепом. Детаљи тих акција већ су били пренети генералу Николају у Сарајеву, а Толмир претпоставља да је Жанвије информисан по том питању. Толмир је даље прекорео АБиХ због коришћења оружја УНПРОФОР-а.

Толмир је такође потврдио да људство Холандског батаљона није било заробљено нити узето за таоце на територији Републике Српске, већ је добровољно приступило ВРС-у како би избегли да се нађу у унакрсној ватри. Војници Холандског батаљона су отворено изјавили да им је АБиХ претила смрћу ако се повуку са ОМ-а. Жанвије мора да схвати да АБиХ искоришћава ситуацију како би појачала борбе. АБиХ је запленила сво тешко оружје које је оставио Холандски батаљон. Што се тиче повлачења на страни ВРС-а, Толмир је овом приликом само рекао да би то било тешко све док ратни циљеви не буду испуњени, те да је посебно тешко док АБиХ лансира нападе из целе енклаве. Према Толмировим речима, ВРС ради све што је у њеној моћи да стабилизује ситуацију.

... Жанвије није поставио чврсте услове за повлачење нити је запретио употребом ваздушне силе. Они такође нису разговарали о судбини становништва. Николај је заузео чврћи став у својим разговорима са Толмиром. Жанвијеови разговори су били усмерени на спречавање ВРС-а да

пуца на УНПРОФОР. То је, међутим, заобишло питање какве је то везе имало са Жанвијевим наређењима у погледу блокаде положаја, односно ради провокарања ватре ВРС-а. Иако то повлачи за собом ризик од размене паљбе са ВРС-ом, Жанвије је то сматрао делотворним средством да оправда употребу ваздушне силе. ВРС јесте испаливала спорадичне хице на Холандски батаљон, али чини се да је ватра пре била усмерена на положаје које је заузимала АБиХ у близини Холандског батаљона него на сам Холандски батаљон. Да би поткрепио свој став, Толимир је поновно подсетио Жанвијеа да је Холандски батаљон нашао сигурност код ВРС-а, док им је АБиХ претила смрћу. „

164. Нема подређивања никаквих лажи, нити је УНПРОФОР, без обзира што је био отворено на страни АБиХ и захтевао бомбардовање положаја ВРС-а, био предмет напада од стране ВРС-а. Да УНПРОФОР није био предмет напада јасно говори не само ситуација „на терену“ за време извођења борбених дејстава око Сребренице, већ и наредбе које су у то време издате. 08.07.1995. Миланко Живановић је потписао следеће наређење које је хитно достављено генерала Крстића и на знање, на личност генерала Здравка Толимира:

„Главни штаб је наредио да недејствујете по УНПРОФОР-у, а спречите сва могућа изненађења и намере муслимана да повежу Сребрениц и Жепу“⁵⁰

165. Генерал Толимир, под ознаком Хитно, 09. 07. 1995. године шаље допис генералу Крстићу у коме се каже:

„начелник Штаба команде УНПРОФОР-а Генерал Николај доставља поруку следећег садржаја: „Зовем због велике забринутости за енклаву Сребреницу. Ваше снаге су продрле у демилитаризовану зону⁵¹ за више од 4. КМ

Ваше јединице се налазе на 1КМ од самог града Сребренице. Ми сматрамо да је то напад на безбедно подручје и то ће нас приморати да вршимо одбрану безбедног подручја свим средствима које имамо. То није ни у вашем ни у нашем интересу. Молим Вас за образложење таквог понашања и захтевам повлачење ваших снага 4 км према југу. Пошто смо успели да БХ спречимо да узму тешко наоружање из сабирног центра ми смо принуђени да бранимо заштићену зону. Генерал Жанвијер је оставио следећу поруку за генерала Толимира: Молим вас да ваше снаге повучете из Сребренице сутра до 08.00.

Одговорио сам команданту УНПРОФОР-а да вршим проверу података о стању у Сребреници и да су њихове снаге безбедне. Очекујем с њима разговор за 40. минута.

⁵⁰ ЕРН:00917867

⁵¹ Дакле, генерал Николај зону назива демилитаризованом, супротно свакој логици и стању на терену са којим је морао да буде упознат

Шаљите сваки сат извештај о стању на ратишту да би могао водити комуникацију са УНПРОФОРМ која вам обезбеђује да радите и даље по плану. Посебну пажњу посветите заштити припадника УНПРОФОР-а и цивилног становништва“

166. Генерал Толимир је Николају пренео јасан разлог због ког се врши војна операција ослобађања Сребренице и ни у једном моменту није лагао УНПРОФОР, већ је поступао на начин који штити припаднике УНПРОФОР-а обезбеђујући им заштиту од Муслиманских оружаних групација које су више пута током војне операције нападале припаднике УНПРОФОР-а. Посебно, генерал Толимир није лагао УНПРОФОР када је рекао:

„Ваши војници отворено изјављују да им муслимани прете ликвидацијом уколико се повуку са посматрачких позиција. Генерал Николај је је данас рекао да пренесем вашим војницима да се врате у вашу базу у Поточарима. .. Ја сам пренео поруку генерала Николаја али ваши војници изражавају страх од муслиманске одмазде и не желе да се тренутно враћате у Поточаре у овој ситуацији. .. Ми смо им у том смислу обезбедили све потребне услове и сигурност на нашој територији. Ја не би имао више шта да кажем ген. Жанвијеру, али га молим да схвати да муслимани желе искористити ову ситуацију за даљу ескалацију.. Вероватно вам је познато да су ваши војници на појединим пунктовима оставили наоружање које су узели муслимани, а да су код нас дошли само са личним наоружањем.“

167. Дакле нема координације лажи подређеним јединицама, нема онеспособљавања већ онеспособљеног УНПРОФОР-а. У случајевима у којима је УНПРОФОР отварао ватру на ВРС предствљао је легалан предмет напада, међутим до тога није дошло. Генерал Крстић је потчињеним јединицама издао наређење да се УНПРОФОР не напада без обзира на начин на који поступа.

168. Интонација параграфа 244 Претпретресног поднеска и одговарајућег параграфа Оптужнице, је у толикој мери неразумна да оптужује официра ВРС због тога што је спречавао нападе УНПРОФОР-а и НАТО авиона на положаје војске чији је официр – још генерал. Свако поступање које би омогућило да се положаји ВРС-а нападну било из ваздуха било са копна предствљало би акт издајства, несавесног и непрофесионалног обављања дужности. Стога је то још један у низу разлога потпуне непосованости оптужбе изнесене у парагрфу 244 Претпретресног поднеска. Посебно, поступање Здравка Толимира се ни у ком случају не може сматрати доприносом ма ком

удруженом злочиначком подухвату. Напротив, поступци су јасно били усмерени ка заштити УНПРОФОРa и цивилног становништва и обезбеђивању вршења борбених дејстава на начин на који се АБиХ војнички поражавала уз пуну заштиту цивилног становништва и УНПРОФОР-а.

ОСПОРАВАЊЕ ТЕЗЕ ТУЖИЛАШТВА О ДОПРИНОСУ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА НАВОДНОМ ПРИСЛИНОМ ПРЕСЕЛЕЊУ СТАНОВНИШТВА СРЕБРЕНИЦЕ

169. Тужилаштво наводи да је ЗДРАВКО ТОЛИМИР помогао и омогућио присилно премештање и депортацију муслиманског становништва Сребренице како се наводи у параграфима 47-50 Оптужнице. У параграфим 47-50 Оптужнице није ни споменуто име ЗДРАВКА ТОЛИМИР-а. У претпретресном поднеску не наводе се радње које би могле да се тумаче као допринос извршењу или извршење плана погубљења по преком поступку Муслимана из Сребренице.

170. У претпретресном поднеску, параграф 225, Тужилаштво, за разлику од Оптужнице у којој, у вези са Сребреницим, наводи да је ТОЛИМИР „издавао је наређења и координирао присилно премјештање мушкараца, укључујући цивиле, из енклава Сребреница и Жепа; помагао је у координацији притварања заробљеника из Сребренице“ наводи само да је „Више ТОЛИМИРОВИХ непосредно подређених и подређених по служби одиграли кључну улогу у присилном истеривању становника босанских Муслимана из Сребренице“ наводећи као једини пример учешће извесних официра ВРС на састанцима у Хотелу Фонтана.

171. Прво, Тужилаштво износи паушалне и ничим поткрепљене тврдње о наводном учешћу Здравка Толимира у наводној операцији присилног пресељења становника Сребренице. Здравко Толимир се у датом временском периоду није налазио у Сребреници, није контролисао нити координирао транспорт, исељење или било шта друго становника Сребренице нити је био у прилици да тако нешто учини, будући да је,

како и само Тужилаштво наглашава, био задужен од генерала Ратка Младића да обавља своје дужности у вези са Жепом.

172. Тужилаштво се не позива ни на једно наређење Здравка Толимира које се тиче присилног пресељавања становника Сребренице, нити било којих мушкараца из Жепе. У вези са Толимировим дописима који се тичу колоне муслимана клоји су се пробијали према Тузли биће речи касније.

173. Треће, Здравко Толимир није присуствовао у хотелу Фонтана, ни на једном од три састанака. Учешће припадника обавештајно-безбедоносних органа ВРС-а на том састанку се не може ни на који начин третирати као учешће Здравка Толимира у наводном и непостојећем удруженом злочиначком подухвату присилног премештања становништва.

174. Четврто, састанци у Хотелу Фонтана, не предствљају ни на који начин, састанке чија би садржина, изговорене речи, поступци, гестови или било шта друго послужили као основ за веровање да је посреди било какав удружени злочиначки подухват. Састанци у Хотелу Фонтана су снимљени камером, и представљају јасан доказ који се накнадним интерпретацијама не може мењати.

Састанци у хотелу Фонтана

175. Прво, на првом састанку пуковник Кареманс је признао да су снаге УНПРОФОР-а дејствовале по јединицама ВРС-а, те да су позивале НАТО да дејствује по положајима ВРС-а. Такође Кареманс се захвалио Младићу на добром третману војника УНПРОФОР-а, који су били смештени као заробљеници у хотелским собама хотела Фонтана.

176. Разговор који је Младић водио са Каремансом је био више него искрен. Део разговора завређује пажњу, и сваки од његових делова се може лако доказати:

Младић: Помагали сте ви њима (АБиХ-прим) и више него што сте требали.

Кареманс: Ја сам ту да помажем цивилном становништву, не војсци. Младић: Јесте,

јесте, сви сте ви да помажете Муслиманима и Хрватима, а нас Србе сте

изоловали, нарочито онај ваш Van der Broek. Он један од оних људи који је

уништио сан и државу и нама и Муслиманима. Били смо ми, господине, срећна

држава и срећни народи фино смо живели и у Сребреници и овде, све док нису

Муслимани почели да слушају шта им каже Ван дер Брок, Зиммерман и

њихова... Кохл и слична западна мафија. ...Ја био испред општине у Сребреници. Са Вашег пункта је гађано митраљезом и то сам уз'о да Вам покажем. Ваше трупе су мене лично гађале. Кареманс: Не знам, заиста. Жао ми је. У том случају желио бих да Вам се извинем и као човјек и као војник. У нормалним околностима не пуцамо на генерале.

177. Међутим у погледу намера јасно говори чињеница да је генерал Младић захтевао да се што је пре могуће састане и са цивилним представницима и стога затражио од пуковника Кареманса да доведе представнике цивилног становништва, а уколико је могуће и представника АБиХ. У погледу односа са УНПРОФОР-ом и у вези са положајем цивилног становништва генерал Ратко Младић је тражио апсолутну сарадњу, и поручио Каремасу да пренесе генералу Николају следеће /ради избегавања да се речи тумаче, као што то има обичај Тужилаштво када разматра питање састанака у Хотелу Фонтана наводи се целокупан цитат:

Али, ако већ инсистирате да му кажете, пренесите му следеће: *Снаге УНПРОФОР-а и поред дејства а вијације НА ТО пакта и дејства Ваших снага по мојим снагама и даље нису циљ мога дејства. Сваки од Ваших официра и војника, као и Ви, имате само по један живот и не верујем да желите да га оставите овде. Зато тражим апсолутну сарадњу. Нису... није циљ дејства ни цивилно муслиманско становништво. Желим да Вам помогнем мада то не заслужујете, ни као човек, ни као официр, али то ћу учинити ради оне деце, УНПРОФОР-а јер не желим да их њихове мајке дочекују у мртвачким сандуцима. Желим да помогнем и том муслиманском цивилном становништву које није криво за о во што се десило. И зато бих ја желио Вас да питам следеће: Јесте ли у стању овде да доведете икад сте у стању да доведете представнике цивилног становништва? Ја би' се са њима договорио. Одавде можете изаћи сви, остати сви или умрети сви. Ја не желим да умрете. Ако муслиманска војска у Сребреници жели да разго вара, можете по вести и неког од њихових представника. Ако је могуће да дође и господин Зулфо ТУРСУНОВИЋ или онај које по Вашој оцени код њих гла вни ауторитет. Знам да Насер ОРИЋ није ту. ... На састанку кога очекујем ми ћемо се дого ворити да се заустави ово све и да се на миран начин разреши проблем цивилног становништва, Ваших војника и муслиманске војске. Имате моје гаранције за организацију таквог састанка и гаранције људи које ћете довести овде. Јесте ли у стању то ноћас да учините?*

178. Захтевати састанак са представницима цивилног становништва као и највишим ауторитетом ради разрешења настале ситуације није и не може да се спочитава као злочин или као наводно учешће у УЗП-у.

179. Други и трећи састанак у Хотелу Фонтана не дају повода никаквим тумачењима о било каквој злочиначкој намери прогона цивилног становништва. Када о њима говори, говори о „недужном цивилном становништву.“ Ради избегавања полемика, и ради јасности, те погрешног приказа другог састанка у Хотелу Фонтана који је дало Тужилаштво у параграфу 149-150, речи Ратка Младића треба навести у целоисти:

Под број један, требате да положите оружје, и свима који положе оружје гарантујем живот. И имате моју реч, као човека и генерала да ћу искористити свој утицај да помогнем недужном муслиманском становништву које није циљ дејства Војске Републике Српске. Циљ нашег дејства нису ни хуманитарне организације, међународне нити снаге УНПРОФОРА. Иако су снаге НАТО пакта, по захтеву УНПРОФОР-а, као и снаге УНПРОФОР-а данас тукле наш, не само положај Војске Републике Српске већ и цивилно становништво. Да бих мог'о да одлучим и као човеки као командант, требам да добијем јасан став представника/множина/ вашег народа: да ли желите да опстанете, останете или нестанете. И спреман сам сутра примити делегацију одговорних људи муслиманске стране у 10 сати на овоме месту, са којима могу разговарати о спасу избављења вашег народа, из енклаве, бивше енклаве Сребреница. До 10сати наредићу сутра, обуставу операција. Уколико ваш.... Према борцима који, вашим борцима, који положе оружје, поступаћемо у духу међународних конвенција и свакоме гарантујемо живот. Чак и онима који су починили злочине према нашем народу. Да ли сте ме разумели? Несибе, и у Вашим је рукама судбина вашег народа. Не само на овом простору.

180. Речи, Несибе у вашим рукама је судбимна вашег народа није била претња већ наглашавање одговорности предствника Муслимана за разрешење настале ситуације, уз понављање захтева да се доведу они који могу да одлучују. (О улози Несиба Маднджилћа биоће речи касније.) Ситуација на састанку се ни на који начин не може окарактерисати као претећа, што чини Тужилаштво у параграфу 149. Тврдња Тужилаштва да се „на почетку састанка отворио прозор кјако би могли да чују скичање свиње коју су клали“ је потпуно погрешна и претенциозна, и са њоме хоће да нагласи

некакву симболику погубљења, иако се на снимку види, по изразу лица ген. Младића да негодује због онога што се дешавало ван просторије у којој је одржан састанак. Реторика којом се служио, имала је за једини циљ да укаже на озбиљност питања која су била предмет састанка и да представницима Муслимана јасно укаже на одговорност коју носе за разрешење ситуације.

181. Трећи, можда кључни, састанак у хотелу Фонтана, је почео око 10. сати 12 Јула. Учесника састанка наводи тужилаштво у параграфу 151 Претпретресног поднеска. Тужилаштво константно извлачи из контекста речи генерала Младића. Међутим, једино правилно тумачење његових речи на том састанку је да жели да се ситуација реши на најбезболнији начин, да се изврши предаја оружја, а да цивилно становништво може да изврши избор места боравка. Нема никакве претеће атмосфере. Кључне речи генерала Младића на том састанку су јасне и не остављају простора за другачије тумачење онога што је изречено:

„Ви можете, ако је спремно преостали део ваше војске да се разоружа, и да преда оружје мојим официрима у присуству официра из УНПРОФОР-а да **бирате да останете или ако желите да одете**. Ако желите да одете, изразите вашу жељу на четири стране света. Након предаје оружја, куд каже - било који појединац - отићи ће. Зато је потребно да се обезбеди само гориво, ја ћу обезбедити возила. Гориво не можете обезбедити ви. Можете га платити, ако имате чим. Ако не можете да га платите онда УНПРОФОР да дотера четири-пет цистерни горива да се попуњавају камиони јер то је велики број популације и требало би се то решити. **У вашем избору да одете, на што ја не утичем – мени не смета, невини и недужни ми не сметају**, можете бирати: ако хоћете да идете на исток, преко Србије или у њу - немам ништа против. Ако хоћете према западу, можете да се изјасните где желите.

182. Међутим, изгледа да и овај пут, и након што је генерал Младић учино све да се ситуација у Сребреници стабилизује, војна дејства окончају и цивилно становништво изврши избор да ли хоће да остане у Сребреници или да организовано напусти Сребреницу, на шта није утицао нити у било ком моменту приморавао, при чему је инсистирао да се поштује жељ сваког појединачно, ипак извесни учесници састанка, односно њихова улога је била проблематична. И поред тога што није дошло

до предаје оружја, организован је транспорт свих цивила који су желели да напусте Сребреницу.

183. При томе, ни један од ових састанака се не може користити као аргумент у прилог тезе о протеривању муслимана, напротив, он служи као јасан доказ о добрим намерама генерала Младића да се ситуација настала заузимањем Сребренице реши на најбезболнији начин, више пута понављајући да му цивили не сметају, да сви оно који хоће да остану могу да остану а који хоће да напусте Сребреницу да могу да ће то бити учињено на организован начин. Услов, да се преда оружје је био легалан и легитиман услов.

184. Поред тога, генерал Младић је јасно ставио до знања коју одговорност на себи носе представници муслиманских власти. Да Несиб Манџић није био само „случајни пролазник“ како се представљао, сведочи да је он био члан СДС-а, директор средње школе у Сребреници (а лица на том полажју у мањим местима у БиХ уживали су изузетан ауторитет и народ их је слушао, а по правилу су били и високу представници владајуће политичке гарнитуре на локалном нивоу) а касније чак и председник општине Сребреница. Његова позиција као случајног пролазника је неприхватљива, прво због тога што је неспорно да на састанак овог типа дође случајно изабрано лице, поготово што је у енклави у то време било мало оних који би могли да воде преговоре на начин на који је то чинио Манџић, као и из разлога што су власти у Сарајеву по правилу играле игру (давања недавања овлашћења или неприхватања или непотврђивања договора како би на тај начин или купиле време или оствариле другу корист- нпр. одговарајући медијски учинак). Стога се не може прихватити теза да Манџић није био истински представник муслиманских власти (питање његових овлашћења и инструкција је сасвим друго питање), а сасвим сигурно својим утицајем је могао да допринесе да се ситуација разреши на најповољнији начин. Да Несиб Манџић није оно за шта се представљао да јесте на разговорима у Фонтани јасно сведочи и Ибрахим Мустафић, указујући на њега као на послушника Власти.⁵²

⁵² Како преноси Информативни лист ДАН оу рубрици БОСАНСКИ БАРОМЕТАР 2. ЈУЛИ / СРПАЊ 1999 "Владајућој олигархији је стало да амнестира себе од одговорности за сребреничку трагедију. Због тога свим силама настоје на најодговорнија мјеста поставити своје послушнике. Класици примјер је Несиб Манџић, председник Скупштине општине Сребреница..." Овим ријечима Ибран Мустафић, председник Управног одбора Удружења мајке и сестре Сребренице и Подриња, отворио је још један непотребни вербални рат унутар несретне сребреничке популације у прогонству. Повезујући прање нецисте савјести босњачке власти са лицном нетрпељивости спрам Манџића, који је, према његовим ријечима, у Сребреници 1995. усао у УН-ов транспортер и "као паса изасао у Загребу", Мустафић је изазвао једнако нетрпељив Манџићев одговор. "Ако је ствар век дотле досла, ја бих поставио питање цијене Ибрановог изласка, и уопће његовог деветомјесебног боравка у српском затвору на Палама", узвратио је нови председник Скупштине општине Сребреница, окривљујући за ово препуцавање по

Наступи Несиба Манджића након догађаја у Сребреници јасно говори о његовој улози као човека СДС у Сребреници Јула 1995.

185. Тужилаштво у параграфу 151 Несиба Манџића и Ћамилу Омановић представља као представнике избеглих босанских Муслимана, иако за то нема никаквог основа, будући да су и једно и друго били становници Сребренице, а са друге стране, нису били само представници избеглица из Сребренице (или интерно расељених лица) већ и становника Сребренице који тада нису имали статус избеглица.

Основна аргументација којом се оповргава теза тужилаштва да је у Сребреници извршено принудно премештање цивилног становништва

186. Исељавање муслиманског цивилног становништва из Сребренице није акт принудног премештања или депортације становника како тужилаштво наводи у Оптужници и свом претпретресном поднеску. Приликом оцене да ли се ради о принудном исељавању, односно да ли је цивилном становништву Сребренице остављен стварни избор останка или напуштања Сребренице, мора се водити рачуна о најмање о следећем:

187. 1) Одлуке о организовању војне колоне и организованом кретању цивила из места у којима су становали до Поточара донесена је на нивоу војних и цивилних власти у Сребреници. Ова одлука муслимана је подржана од стране УНПРОФОР-а који политичким и војним властима Сребренице у томе помогао.⁵³ Бројна су сведочанства да је одлука о исељавању свих становника Сребренице и пробоју припадника АБиХ донесена имплементирана на нивоу војних и цивилних власти у Сребреници, по наређењу или по одобрењу муслиманских власти у Сарајеву.

188. 2). Од успостављања „заштићене зоне“ тежња цивилног становништва у Сребреници је била да напусти Сребреницу. Према акту АБиХ, стр. Пов. Број 01-132/95, од 21.06.1995. године, који је потписао Рамиз Бећировић каже се „Проблем одласка припадника Армије Р БиХ и цивилних лица из заштићених зона Сребреница и Жепа присутан је од првих дана демилитаризације ових простора. У

новицама "Мустафицев болесни ум". <http://www.bhdani.com/arhiva/109/bar.htm#bar3> (posećen 19. sept 2009 u 08:39)

⁵³ Примера ради, Муниновић Бехрудин говори о томе да припадници УНПРОФОР-а „позивају жене децу и старије да иду према њиховој бази у Поточарима, а војноспособним саветују да се сналазе како знају.“

целом том периоду војна и цивилна власт у Сребреници предузимали су низ мера за спречавање ових одлазака али све мере нису дале веће резултате у пракси.“ Према истом документу „Свим лицима која се жале на недостатак хране и због тога намеравају кренути са ових простора изналазили смо могућностио и пружали помоћ у том смислу. Међутим у љетњим месецима као да неки непознат талас једноствено прође кроз народ и наједном се створи еуфорија да је најбоље решење кренути према Тузли због чега се цијели простор буквално заталаса и велика већина народа је тада спремна за полазак. Такав случај се управо десио ових дана.

189. 2) Током састанака у хотелу Фонтана генерал Ратко Младић је био изричит да му цивили не сметају, те да могу слободно да изаберу да ли хоће да остану у Сребреници или да напусте Сребреницу у било ком правцу, и да ће се воља сваког цивила појединачно поштовати.

190. 3) Организовање превоза муслимана из Сребренице до Кладнја је била мера помоћи муслиманском становништву које је желело да напусти Сребреницу. Организација је подржана од стране холандске владе и УНПРОФОР-а.

191. 4) Одвајање војноспособних мушкараца у циљу провере да ли међу њима има оних који су током рата на том подручју извршили ратне злочине и њихово заробљавање, давање статуса ратног заробљеника је легална и легитимна активност. Издвајање дела војноспособних мушкараца у маси у Поточарима се не може сматрати елементом акта прогона, будући да су својим окупљањем у Поточарима окупљени јасно изразили жељу да напусте Сребреницу. Издвајање је вршено, дакле, по опредељивању појединца да напусти Сребреницу, и стога се не може сматрати да је на тај начин извршен акт принудног преселења, нити да је он утицао на одлуку о останку у Сребреници или напуштању Сребренице.

192. 5) Приликом оцене да ли се ради о принудном исељавању, односно да ли је цивилном становништву Сребренице остављен стварни избор останка у Сребреници или напуштања Сребренице није од мањег значаја ни положај муслимана цивила на подручју Сребренице. Прво велики број цивила, као и припадника АБиХ је хтео да напусти Сребреницу не због било какве активности ВРС-а, већ због услова који су владали у Сребреници а које је наметнуло тадашње војно и политичко руководство средбреничких муслимана на челу са Насером Орићем. Хуманитарна помоћ није служила за задовољавање основних потреба цивилног становништва већ за богаћење локалних моћника (на чијем челу је био Насер Орић) и за потребе АБиХ (чије присуство у енклави је било илегално.) Систем управе је подразумевао апсолутну

послушност према Орићу и њему де јуре или де факто подређенима, јер би у супротном били лишени живота на лицу места. Чести су били случајеви терорисања локалног становништва од стране припадника 28. дивизије и других оружаних групација.

193. 6) Може се основано претпоставити да је велики број Муслимана, било цивила било припадника 28. дивизије и других оружаних формација, као и бивших војника, био принуђен да напусти Сребреницу не због активности ВРС-а већ због злочина које су извршили или учествовали у њиховом извршењу у периоду 1992-1995. У извршењу тих злочина, нарочито у активностима палења српских кућа, уништавање друге имовине и пљачканја често су учествовали и деца и жене. Уколико учесници таквих догађаја настоје да напусте одређено подручје пре или пошто власти друге ратујуће стране успоставе контролу на подручју на коме живе, не може се сматрати да им није остављен стваран избор места боравка.

194. 7) Такође, не треба сметнути са ума ни послушност коју је локално становништво било принуђено да исполјава према политичким и војним властима Муслимана. У случају непослушности, било цивила било припадника оружаних формација командандири одн. вође оружаних групација су имали овлашћења да врше убиства на лицу места. На тај начин је сопственом становништву уливан страх и обезбеђивана апсолутна послушност. Становницима Сребренице је било веома јасно да уколико остану на том подручју противно наредбама Муслиманских цивилних и војних власти, уколико би то подручје било поново освојено од Муслимана или на било који начин да се установи Муслиманска власт дошли би на мету освете односно њихов акт би највероватније био квалификован као издаја (због признавања власти Републике Српске) и повлачио би за собом смртну казну која би се извршила без пресуде суда.

195. 8) Такође, не треба сметнути са ума ни чињеницу да су војноспособни по правилу били стални или „повремени“ припадници АБиХ, имали су или радну или војну обавезу у зависности од распореда које би саставили војне и цивилне власти босанских муслимана, те су таква лица у највећем броју наређено да врше пробој из Сребренице ка Тузли, Кладњу и Жепи, а да за собом остављају своје породице – старе, жене и децу. Цивилима је пружен од стране ВРС-а ствара избор да ли да остану у Сребреници или да се организовано превезу на подручје под контролом АБиХ, међутим њихов избор је да иду тамо где су кренули мушки чланови њихових породица који су узимали активно учешће у непријатељствима. У срединама каква је била Сребреница живети под влашћу једне стране у сукобу (макар и најмирније и у благостању) док чланови породица учествују у борбеним дејствима или на други начин дају допринос

њиховом извођењу против друге ратујуће стране сматрало се чином издаје. Овај разлог, као један од кључних разлога напуштања Сребренице не може се сматрати за разлог који муслиманском цивилном становништву не даје основа да изврши стваран избор места боравка. Остављање одређене територије под контролом друге ратујуће стране због тога што се може догодити да цивилно становништво не жели да живи под влашћу органа власти друге ратујуће стране није разлог за одустанак од војничког освајања одређене територије, поготово уколико за то постоје јасни војнички разлози.

196. 9) Да су се муслимани цивили више плашили сопствене власти (за коју је било општепознато да је била корумпирана, верско фундаменсталистички настројена, окрутна према сопственом становништву) показује да је један добар број муслимана цивила се определио не да иде на територију под контролом АБиХ и владе Алије Изетбеговића, већ у Србију (која је, узгрд речено, у муслиманским медијима и пропагандним активностима једнако сатанизована колико и ВРС и сама Република Српска)

Конвоји хуманитарне помоћи и конвоји за снабдевање УНПРОФОР-а у енклавама Сребреница и Жепа.

197. Тужилаштво износи да је ограничавање хуманитарне помоћи и позадинског снабдевања УНПРОФОР-а било усмерено ка стварању услова за елиминацију енклава и прогона цивилног становништва. (параграфи 218-221)

198. „Проблеми“ који се везују за снабдевање УНПРОФОР-а и „проблеми“ везани за хуманитарне конвоје никада нису, поготово не у првој половини 1995. године били тако једноставни како износи тужилаштво. Поред тога, хуманитарни конвоји су често служили не за превоз хране, лекова и средства неопходних за живот већ ради дотура оружја и материјалнотехничких средстава припадницима АБиХ. У контролама конвоја „хуманитарне помоћи“ могло се наћи доста тога што није било на пропратном списку- често су се у конвојима налазили, сакривени у брашно, у „дуплом дну“ превозног средства итд. значајне количине оружја и муниције, укључујући ту и противтенковско наоружање, комуникациона опрема и друга материјалнотехничка средства која једино могу служити у војне сврхе . О „хуманитарним проблемима“ у енклави Сребреница и њиховим узроцима горе је било више речи тако да се овде неће вршити непотребна понављања. У сваком случају, решавање питања коноја, њихово

одобравање или неодобравање, није имало за циљ нити за последицу да се „живот учини неподношљивим и да се они иселе из енклава.“

199. Не улазећи у анализе чињеница, будући да је документација о „конвојима“ обимна и још је увек предмет истраге одбране, ограничавање снабдевања оружјем УНПРОФОР-а, ни на који начин се не може сматрати актом који доприноси принудном исељавању становништва. Количине оружја које су само током операције заузимања Сребренице од УНПРОФОР-а у Сребреници и Жепи одузеле муслиманске оружане групације чине довољним не само да поступају у самозаштити, већ и да успешно изводе борбена дејства.

200. Поред тога, ситуација са „конвојима“ се не може сагледати изоловано од војнополитичке ситуације која је владала у то време, а коју је битно карактерисало наоружавање припадника АбиХ, хрватскох оружаных групација, сталне претње НАТО бомбардовањем по положајима ВРС итд.

201. Поред тога, и можда најзначајније, пролаз конвоја се одвјао по систему дозвола. Сваки разлог одбијања давања дозволе за неки конвој је образложен, а разлог за одбијање је био једино уколико конвој не садржи оно што је уговорено на Заједничкој комисији коју су чинили предствници ратујућих страна и предствник УНПРОФОР-а.

ОПОВРГАВАЊЕ ТЕЗА ТУЖИЛАШТВА О НАВОДНОМ УЧЕШЋУ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА У НАВОДНОМ И НЕПОСТОЈЕЋЕМ УДРУЖЕНОМ ЗЛОЧИНАЧКОМ ПОДУХВАТУ УБИЈАЊА ВОЈНОСПОСОБНИХ МУШКАРАЦА СРЕБРЕНИЦЕ

202. Тврдње тужилаштва да је Толимир био учесник наводног и непостојећег удруженог злочиначког подухвата убијања војноспособних мушкараца из Сребренице заснивају се на шпекулативној и крајње неразумној анализи неколоцине његових дописа упућених командантима Корпуса и одељењима за ОБ послове, као и неразумним закључком тужилаштва о надзору над 65. Змпт и 10. диверзантским одредом.

203. Тврдњи тужилаштва да је Толимир помно пратио кретање колоне из параграфа 208. Претпретресног поднеска је претерана сувише уопштена и нетачна. Прво, како показује и садржина акта на који се позива тужилаштво, тог 12. јула 1995. године није било могуће помно праћење контроле, поготово не са места на коме се налазио. И поред тога, ради отклањања сумње и указивања на потпуну неаргументованост тезе тужилаштва, само праћење колоне, предлагање мера за заробљавање припадника колоне и предузимање мера за откривање локација на којима се налазе припадници колоне је легална делатност. Ваља напоменути да је колона имала у потпуности војну природу, и стога је могла да буде легалан предмет напада, а њени припадници у случају да су заточени стаус ратних заробљеника.

204. У акту на који се позива тужилаштво каже се да је пресретнута комуникација- односно активирање радио везе, откривено у рејону Буљина, дакле на посју братуначке и милићке бригаде, а информације које се преносе имају природу обавештења. При томе се јединице за електронско извиђање саветују да тежиште свог рада усмере на праћењу радио веза на фреквенцији 164 800.

205. Да не постоји никаква намера нелегалног убијања припадника колоне јасно сведочи део тог акта у коме се каже:

„органи за обп команди бригада предложиће командантима јединица на правцу извлачења дјелова разбијене 28.муслимаске дивизије из Сребренице да предузму све мјере за спречавање, извлачење и заробљавање непријатељских војника. Посебну пажњу посветити контроли међупростора на п/к наше одбране на могућим правцима извлачења илегалним коридорима, као и могућим изненадним препадним дејствима на насељена места, елемента б/р у поздмни као и дијелове одбране.““

206. Из овога се јасно види да Толимир у том моменту и не зна где се налази колона, већ предлаже да се предузму мере на могућим, дакле претпостављеним правцима кретања колоне.

207. Након тога у акту се јасно каже :

„Муслимани желе приказати да је Сребреница била демилитаризована и да се у њој налазило само цивилно становништво и због тога су наредили свим наоружаним војно способним лицима да се илегално извуку преко територије РС на територију под муслиманском контролом да би оптужили ВРС да је извршила напад на цивилно становништво у заштићеној зони без повода.

Имајући у виду [да је] веома важно да се похапси што више разбијених муслиманских формација или ликвидира уколико пружи отпор, такође, је потребно евидентирати све војно способне који се евакуишу из базе УНПРОФОР-а из Поточара.“

208. Овај акт је већ био предмет коментарисања на другом месту у овом Поднеску. На овом месту ваља истаћи да управо овај допис Здравка Толимира јасно говори о непостојању ма каквог плана убијања заробљених муслимана, будући да из њега јасно произилази да их је потребно зтаробити, не само ради размене, већ ради осујећења настојања Муслимана да прикажу да је зона била демилитаризована и да се у њој налазило само цивилно становништво, што су у то време било широко пласирано у светској јавности. Управо због тога, Толимир у овом делу и не помиње ликвидацију, већ да је битно да се похапси што већи број припадника колоне, будући да тиме сва медијска пропаганда која се у то време водила пада у воду. Не треба посебно напомињати да је заробљавање припадника колоне био легалан и легитиман војни циљ. Стога Толимир предлаже, „органи за обп команди бригада предложити командантима јединица на правцу извлачења дјелова разбијене 28.муслимаске дивизије из Сребренице да предузму све мјере за спречавање, *извлачења и заробљавање непријатељских војника*.“

209. Основана је била претпоставка да је колона састављена искључиво од непријатељских војника.

210. Овај допис је јасан показатељ да није постојао никакав паралелни конандни ланац о коме тужилаштво износи тврдњу, у коме се изричито каже да ће „органи за обп (обавештајно-безбедоносне послове) команди бригада предложити командантима јединица...“ одговарајуће мере. Ни једним својим актом Здравко Толимир није пореметио правило да се обавештења и предлози упућују командантима јединица који затим доносе одговарајуће одлуке, и да су слободни након што размотре предлоге обавештајних и безбедоносних органа прихвате или не прихвате или примене другачије мере.

*

211. Тужилаштво, у претпретресном поднеску погрешно тимачи и допис, коме су посвећени параграфи 209. и 210. Претпретресног поднеска тужилаштва. У питању је Обавјештајни извјештај Команде Дринског корпуса 17/896 од 12. јула 1995. У питању је акт који јасно говори да Толимир није био у прилици да помно и правовремено прати развој догађаја у Поточарима и Сребреници, будћи да тог 12. Јула 1995. године. Наиме,

у том акту Толимир износи податак о ситуацији у Поточарима која је већ била добро позната и генералу Младићу и другим официорима ВРС-а, будући да је већ обављен састанак у Хотелу Фонтана, а официри Дринског корпуса, међу којима и припадници органа безбедности присуствовали састанку и били упознати са ситуацијом у Поточарима, а генерал Младић и други официри ВРС-а су већ обишли Поточаре и били упознати са саставом лица окупљених у Поточарима.

212. Наведени акт – обавештајна информација- је преношћење информација добијених од једне особе извесног Бекић Изнудина, и преноси његову процену да у групи зулфе Турсуновића броји око 500 наоружаних муслимана међу којима „међу којима и жена и деце које су неудате и војно способне.“

213. Толимир Закључује „на основу обављеног разговора може се закључити да се цивилно становништво организовано упутило ка бази унпрофора у поточарима — првенствено зене, дјеца, старци и рањеници— док је војно способно ,оружане формације кренуле у илегално пробијање ка Тузли, највероватније преко равног буљина—кравице—пурковица—куслета— И даље преко удрца —козјака—каменице— црни врх—незук.“

214. Да је Толимир могао помно да прати ситуацију у Поточарима и у вези са Колоном, његов допис би био знатно другачије садржине.

215. У наведеном акту, како цитираним тако и деловима који овде нису итирани, не може се извући никакв закључак о тзв. „помном праћењу колоне“ као ни било каква намера у погледу било убијња заробљених муслимана било прогона цивилног становништва. Напротив, циљ је јасно дефинисан, а наводи га и тужилаштво у свом претпретресном поднеску

„спречавању илегално[г] извлачењ[а] оружани[х] Муслимана ка Тузли и Кладњу, постављању засједа на могућим правцима извлачења ради њиховог хапшења и спречавања евентуалних изненађења, која могу починити према цивилном становништву и ратним јединицама на правцу кретања.

216. Даље шпекулације тужилаштва, из параграфа 211 -217 су такве природе да их не би могла усвојити ни једна разумана особа. Као сажет одговор, који се не може сматрати потпуним, али се може сматрати да у довољној мери оспорава све инференције тужилаштва о наводном УЗП-у и доприносу Здравла Толимира УЗП-у може се навести следеће:

217. У парграфу 215 тужилаштво наводи следећу неразумну тезу :

218. Дана 13. јула 1995., око 22:30, **ТОЛИМИР** је послао још један допис, на личност генерала Гвере, у вези са смјештајем заробљеника из Сребренице.⁵⁴ **ТОЛИМИР** је Гвери, за случај да овај није у могућности да адекватно смјести све ратне заробљенике из Сребренице, предложио простор који је уређен за 800 заробљеника на подручју 1. подрињске лаке пјевадијске бригаде. **ТОЛИМИР** је такође рекао да би "[н]ајпогодније [...] било да то буде нова група, која није била у контакту са осталим р/з [ратним заробљеницима]".⁵⁵ У том документу, **ТОЛИМИР** предлаже да се, од хиљада Муслимана заробљених 13. јула, њих 800 искористи за пољопривредне радове. Индикативно је то да **ТОЛИМИР** инсистира да тих 800 изабраних за пољопривредне радове буду заробљеници који нису били у контакту са стотинама других заробљеника. Једини логички закључак који се може извести из овог приједлога јесте да је **ТОЛИМИР** хтио спријечити да тих 800 заробљеника изабраних за рад нешто кажу о постојању стотина других заробљеника који су убрзо требали бити погубљени и тако открију операцију убијања.

219. Толимир у свом допису допису који је предат око 22:30, дакле када тужилаштво износи неосновану тврдњу да је постојао а Толимир био упознат са планом убијања, инсистира на **адекватном смештају р/з из Сребренице**. Он у том допису каже „уколико нисте у могућности да адекватно сместите све р/з из Сребренице, обавештавамо Вас да на Сјеменцу у објектима 1.ПЛПБР има уређени смештај са палатама за 80 ратних заробљеника“

220. Да је постојао план убијања ратних заробљеника, не би инсистирао на потреби **адекватног смештаја ратних заробљеника**. Друго, да је постојао план убијања или да је Толимир био учесник или да је хтео да да такав допринос, не би се изразио у кондиционалу „уколико нисте у могућности да адекватно сместите..... “ а треће не би поставио питање „уколико нисте у могућности да адекватно сместите СВЕ ратне заробљенике из Сребренице.“ Дакле, предмет Толимировог интересовања је **АДЕКВАТАН СМЕШТАЈ СВИХ РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА ИЗ СРЕБРЕНИЦЕ**. Под адекватним смештајем, може се подразумевати само онај који је прописан Женевском конвенцијом о поступању са ратним заробљеницима од 12. августа 1949. године.

221. Под „адекватним смештајем“ о коме говори Толимир у свом допису може се подразумевати једино онај који подразумева нарочито: 1. евакуацију у логоре

⁵⁴ Poruka general-majora **TOLIMIRA** iz Komande 1. Plpbr 04-520-51/95 od 13. jula 1995. (ERN: [0293-5555-0293-5556](#) (BHS); [0308-3803-0308-3804](#) (eng.)).

⁵⁵ *Id.*

довољно удаљене од борбене зоне како би били ван опасности (члан 19 Конвенције) 2. онај који је у складу са Главом III Женевске конвенције о поступању са ратним заробљеницима.

222. Чињеница да Толимир наглашава како би ти ратни заробљеници били упошљени за рад на прецизно наведеним пословима „пољопривредни радови и одржавање фарми коња, свиња и оваца“ говори о намери обезбеђења адекватних услова у складу са правилима Женевске конвенције којима се регулише смештај ратних заробљеника – односно да одговарају „обичајима и навикама ратних заробљеника“, као и из Главе VII одеска III, у коме се кеже да „Сила која држи ратне заробљенике може употребљавати здраве ратне заробљенике као раднике, водећи рачуна о њиховим годинама, њиховом полу, њиховом чину као и о њиховим физичким способностима, а нарочито у циљу да их одржи у добром стању физичког и душевног здравља.“

223. У погледу одреднице „најбоље би било да то буде нова група, која није била у контакту са осталим ратним заробљеницима“ тужилаштво извлачи потпуно неразуман закључак да је „**ТОЛИМИР** хтео спријечити да тих 80(0) заробљеника изабраних за рад нешто кажу о постојању стотина других заробљеника који су убрзо требали бити погубљени и тако открију операцију убијања.“ Неразумност овог закључка је очигледна. Прво, Толимир не инсистира већ каже да би било најбоље да то буде нова група. Да је постојао план убијања ратних заробљеника тражили би се искључиво они који нису били у контакту са осталим разним заробљеницима. Друго, није у питању никава завера или спровођење јавног плана, већ омогућавање контаката међу разним групама ратних заробљеника врши се, у свим војскама па у у ВРС обавештајно обезбеђење војске, примера ради, ради заштите података о бројности, обучености и моралу војске, стању материјалнотехничких средстава, изгледу и локацији војних објеката, инфраструктурних објеката, мера обезбеђења тих објеката, затим правац кретања јединица са којима су ратни заробљеници доклазики у контакт итд. Није у питању никаква посебна маре која је примењивана у односу на ратне заробљенике из Сребренице, већ је у питању уобичајена мера обавештајног обезбеђења оружаних снага, која се примењује увек када је то изводиво. Није потребно да одређено лице буде посебно обучено за прикупљање таквих података, готово свако лице чак и са слабијим опажајним способностима може да послужи као извор тих информација. Ово посебно ваља нагласити будући да се са сваким ратним заробљеником пошто буде размењен стручно лице води разговор у циљу прикупљања информација.

224. Постојање великог броја ратних заробљеника није могуће сакрити будући да свака војска води прецизну евиденцију о свом људству, и примети се недостатак једног војника, а камоли десетима или стотина. Поред тога, у том временском периоду забележене су интензивне извиђачке активности НАТО-а, те кретање толиког броја ратних заробљеника није могло да остане непримећено. То је још један разлог што је резонување тужилаштва потпуно неразумно.

225. Документ на који се позива Тужилаштво у параграфу 211 свог поднеска, иако не садржи информације које се могу третирати као информације које иду у прилог (потпуно неоснованој) тези тужилаштва о наводној улози Здравка Толимира у удруженом злочиначком подухвату, не одговара ни по својој форми ни по садржини документима ВРС-а. Другим речима документ није аутентичан. Прво, документ није заведен под одговарајућим бројем, што је било обавезно за сва документа овакве природе, а није ни потписан. Друго, упућен је Команданту ГШВРС-на знање, као и помоћнику команданта за морал, верске и правне послове – на знање- а команданту батаљона војне полиције као наређење 65.ЗМП, уз наредбу да треба да провери да ли је оно што је „предложено“ и „наређено“ односно одобрено, и то одмах по пријему наређења????!! Да је писац документа прослеђивао предлог Здравка Толимира у том случају би предлог био упућен Команданту ГШВРС- генералу Младићу, у форми предлога, те би Командант, уколико прихвати предлог издао одговарајуће наредбе. Треће, противно је свакој логици да онај ко је добио „наредбу,“ не само да треба да провери да ли је „одобрена“ већ још и да у вези са њом добије додатне инструкције, те да се те инструкције у формулацији наређења стављају на прво место, а тек на друго место да ли је наређење одобрено.⁵⁶

226. Као што се из дописа од истоог дана види, Здравко Толимир, будући да је био ангажован на дужностима везаним за Жепу, није имао информације које би му омогућиле да даје конкретне предлоге о размештању ратних заробљеника. Можда најзначајније, Толимитр је тога дана у 12:00 на преговорима са представницима УНПРОФОР-а и босанских Муслимана из Жепе, тако да чини немогућим давање оваквог предлога. Прво, овај предлог би морао да буде дат пре преговора који су започели око 12:00, те би допис морао да буд прослеђен најкасније до тог момента. Међутим, он је, како на њему стоји примљен тек у 14:00.

⁵⁶ Формулација из наведеног документа гласи „Командант батаљона Војнеполиције по пријему наређења ступиће у везу са генералом Милетићем и од /1/ њега добити допуса наређења и /2/ тражити провјеру да ли је оно што је предложено и одобрено од стране команданта ГШ ВРС“

227. Дакле, постоје јасни разлози који недвосмислено указују да документ није аутентичан.

228. Међутим, и поред његове неаутентичности, он не садржи информације које би могле да дају повод за разматрања питања да ли је постојала намера убијања ратних заробљеника. Прво, нелогично је да се једно лице заробљава да би после тога било погубљено. Друго, није могуће сакрити веома велики број заробљених Муслимана, већ је могуће само учинити неизвесним локацију на којој су смештени, што би био у околностима које су владале у то време, разуман корак у циљу избегавања евентуалних ваздушних удара (бомбардовања), или прикупљања информација које би могле да буду употребљене у информативно пропагандне сврхе. Треће, смештај великог броја заробљеника у за то прикладне објекте је мера којом се обезбеђује да мањи број људства буде ангажован на обезбеђењу ратних заробљеника.

229. Поред тога, аргументација тужилаштва из параграфа 213 да је Толимир „Младићу предложио да их "ставе у затворене просторије или на просторе који су заштићени од осматрања са земље и ваздуха" како би онемогућио да копнене снаге УНПРОФОР-а и снаге НАТО-а, које су једине могле несметано учествовати у дневном ваздушном саобраћају, сазнају за постојање заробљеника. Једини логични разлог из којег би се спречавало да међународне снаге сазнају за постојање заробљеника јесте да би се омогућило убиство тих заробљеника тако да за њега нико не сазна.“ је без икавог основа. Прикривање толиког броја заробљеника је немогуће., поготово због станих обавештајних активности НАТО-а, који је посебно био активан у том временском периоду. Међутим, у случају када су смештени у адекватне објекте, одређење њихове локације се чини непоузданим и на тај начин ствара препрека за у том временском периоду очекиване ваздушне нападе НАТО-а.

230. Само из овог, веома сумарног прегледа, може се поуздано закључити да Здравко Толимир није био припадник нити је дао било какв допринос било каквом удруженом злочиначком подухвату убијања војноспособних мушкараца из Сребренице.

231. Тужилаштво није пружио ни један доказ који би могао да поислужи као основ за извођење инференција о томе да је „учествовао у хапшењу и заточењу хиљада босанских Муслимана заробљених након пада Сребренице, нити да је на било који начин учествовао у њиховом наводном убијању, покопавању или поновном покопавању.

232. С обзоиром да се у временском периоду за који тужилаштво истиче тврдњу да је Здравко Толимир био обавештен о (стварно непостојећем) плану убијања

док се налазио на локацији која му није омогућавала да врши надзор ни над једном јединицом ВРС-а, нити се из његових дописа може извести закључак да је вршио било какву контролу, стручан надзор или било шта друго над 65. заштитним пуком или 10. диверзантским одредом, те да је одмах након што су цивили из Жепе евакуисани, прешао на подручје Крајине ради обављања дужности везаних за офанзивна дејства хрватских оружаних снага, то се у погледу оптужби за наводна убиства, нехумане поступке према цивилима и заробљеницима у Сребреници, наводној операцији покопавања и поновног покопавања истиче одбрана алибијем.

О ДРУГИМ УЧЕСНИЦИМА НАВОДНОГ И НЕПОСТОЈЕЋЕГ УДРЖЕНОГ ЗЛОЧИНАЧКОГ ПОДУХВАТА

233. С обзиром на горе изнесену аргументацију не налазим за потребно да у Претпретресном поднеску посебно образлажем позицију, држање, чињења и нечињења других официра ВРС у вези са догађајима у Сребреници јула 1995. године. При томе напомињем да оспиравам тезу тужилаштва о постојању ма каквог удруженог злочиначког подухвата.

IV ДЕО - ЖЕПА

234. Тужилац у свом претпретресном поднеску, параграфи 177-198 погрешно прикаује чињенице у вези са догађајима у Жепи Јула 1995. године, и изводи погрешне закључке. Тужиочева теза о присилном исељавању становника босанских муслимана из Жепе нема никаво упориште, и ради поткрепљења своје тезе тужилаштво не износи доказе или не износи кредибилне доказе подесне да се усвоје закључци ван разумне сумње о одговорности било Здравка Толимира било другог официра ВРС због догађаја у Жепи Јула 1995. године. Овим поднеском се оспорава целокупна верзија догађаја и квалификације које износи тужилаштво у вези са догађајима у Жепи у јулу 1995. године.

ЕЛИМИНАСАЊЕ ЕНКЛАВЕ ЖЕПА КАО ЛЕГАЛНА И ЛЕГИТИМНА ВОЈНА ОПЕРАЦИЈА

235. Историјат злочина снага лојалних влади Алије Изетвбеговића у рејону Жепе дели судбину историјата злочина босанских муслимана извршених у Сребреници над Српским становништвом. Један од момената који показује окрутност и безобзирност поступања догодио се 4. јула 1992. при достави хране гарнизону у Жепи, (радио релејни објекат на Злом Врху) када је конвој под командом мајора Драгана Шуке упао је у заседу коју су поставили локалне „Зелене беретке“ и „Патриотска лига“ на путу ка Жепи. 45 припадника ЈНА је погинуло и 31 је рањен. Гарнизон ЈНА у Жепи је том приликом. 20. маја 1994. подигнута је оптужница против 14 чланова „Зелених беретки“ и „Патриотске лиге“ у Жепи, укључујући Авда Палића, Рама Тардаковића и Хурема Сахића „за убијање многих рањених и заробљених припадника ВРС“.

236. У септембру 1992. оружане групације АБиХ из Сребренице су се повезале са онима из Жепе. Оружана дејства АБиХ из Жепе су имала за последицу етничко чишћење тог простора. Убрзо након што су Муслимани извршили масакр у Кравици 7. јануара 1993, покренута је контраофанзива ВРС-а у којој су муслиманске снаге из Сребренице одвојене од муслиманских оружаних групација у Жепи, чиме је Жепа постала изолована енклава, одвојена уским коридором који је био под контролом ВРС-а.

237. Под притиском САД, Савет безбедности УН је 6. маја 1993 резолуцијом 824 којом су Жепа и околна подручја (као и Сребреница) проглашена „безбедном

зоном“, што је подразумевало да се у тој области не могу изводити борбена дејства и да на том подручју не смеју боравити никакве војне или паравојне формације. Штавише, резолуција је захтевала „слободан и неометан приступ“ за УНПРОФОР и хуманитарне организације. У резолуцији 836 (1993) од 4. јуна 1993. Савет безбедности продужио је мандат УНПРОФОР-у.

238. 8. маја 1993. генерал Младић и генерал Халиловић потписали су споразум у присуству команданта снага УН генерала Мориона о демилитаризацији Сребренице и Жепе. Демилитаризоване области би обухватиле и област унутар актуелних линија сукоба.

239. Међутим, демилитаризација Жепе, која је тревало да се оконча до 12. маја 1993. године до 17- часова, како је било предвиђено Споразумом никада није била демилитаризована што је УНПРОФОР је толерисао. У енклави Жепа је све време била присутна, супротно резолуцијама Савета Безбедности и Споразуму о демилитаризацији 285. бригада Армије БиХ под командом пуковника Авда Палића. Ова бригада је била у саставу 28. дивизији у Сребреници којом је командовао Насера Орића.

240. Коришћењем предности неприступачног терена и присуством УНПРОФОР-а муслиманске оружане групације су често вршиле диверзантско-терористичке акције. УНПРОФОР је све време толерисао војне активности муслиманских оружаних групација. Према подацима АБиХ, који јасно говоре о томе да енклава никада није била демилитаризована и да је АБиХ на то м подручју свесно и намерно кршила и злоупотребавала резим „заштићене зоне“ јано говори податак да је од почетка рата до 21. новембра 1994. 285. бригада имала 108 погинулих и 126 рањених војника. Стога је поступање АБиХ у Жепи, на исти начин као и у Сребреници, активирало примену члана 60(7) Протокола И уз Женевске конвенције, према коме „Ако једна страна у сукобу учини материјалну повреду одредаба ст. 3 и 6, друга страна ће бити ослобођена својих обавеза из споразума којима се зони даје статус демилитаризоване зоне.“

241. Главни канал војног снабдевања за 285. бригаду је био ваздушним путем или коришћењем односно злоупотребом конвоја хуманитарне помоћи. До тренутка када је безбедна зона пала у јулу 1995. хеликоптери Армије БиХ су доставили у Жепу више од 17 тона разног товара. Допремљено оружје и муниција билоп је намењено АБиХ у Сребреници и Жепи.

242. Од 1994. стратегија Армије БиХ у вези са енклавама Сребреница и Жепа фокусира се на повезивање ових енклава. Концепт такве операције дат је у документу под називом „Основни концепт имплементације задатака, мишљење“ који је потписао командант 8. Оперативне групе Насер Орић 15. новембра 1994. У документу се налази план за прављење коридора између енклава кроз координисане нападе 281, 282, 283, 284. и 285. бригаде. Изношење целокупне хронологије догађаја везаних за Жепу превазилази домет претпретресног поднеска. Међутим, неколико догађаја, забележених у документацији АБиХ, јасно показују да је покретање војне операције ослобођења Жепе била војнички нужна, и са правне тачке гледишта потпуно легална.

243. 15. јуна 1995. Армија БиХ започела је масовну офанзивну операцију за деблокаду Сарајева. Да би се помогло нападачким снагама у подручју Сарајева притисак је пребачен на ВРС на другим фронтovima. 20. јуна 1995. Шеф штаба 28. дивизије Рамиз Бећировић послао је наређење свим бригаама 28. дивизије да покрену саботажне акције из Жепе. У те сврхе саботажна и извиђачка група под командом мајора Зулфа Турсуновића требало је да пређе територију под контролом ВРС од Сребренице до Жепе, и користећи Жепу као одскочну даску, да нападне ВРС на подручју између Мекоте и Мркаљија. Логистичку подршку је требало да пружи 285. бригада.

244. 285. бригада је одмах почела са применом наређења. Према извештају Палића између 20. и 28. јуна 1995. девет саботажних и извиђачких група из Жепе ушло је у позадину ВРС. Ове групе су убиле око 40 војника ВРС и раниле десетине, једног заробили као и важна документа, али и много оружја. Конкретно 22/23. јуна 1995. диверзиона група БиХ уништила је возило ВРС и убила 4 војника. 23. јуна друга група је убила 2 војника у подручју Бијела Стена. Према другом извештају пуковника Палића између 20. и 28. јуна 1995. већина диверзионих акција догодила се у зони одговорности 285. бригаде.

245. 5. јула 1995. генерал М. Живановић је издао наредбу 1. и 5. Подрињској лакој пешадијској бригади наложивши им „ да одмах заврше све припреме и 6. јула 1995 у раним јутрањим часовима започну активне борбене активности према енклави Жепа.“ Према поузданом извештају, 6. јула командант УНПРОФОР-а у Жепи потпуковник Дудник упозорио је помоћника команданта 285. бригаде за безбедност Салиха Хасановића да се ВРС спрема да започне снажне нападе на Сребреницу и Жепу. Хасановић је пренео информацију о нападу команди 2. корпуса БиХ у Тузли и команди 28. дивизије у Сребреници.

246. Од одпочињања напада на Жепу, до дефинитивног поражавања АБиХ у Жепи, оружана акција ВРС-а је вођена на начин који је био у потпуности у складу са правилима међународног права оружаних сукоба. Догађаји у вези са извођењем борбених дејстава у Жепи није тешко установити на основу документације како ВРС-а, тако и АБиХ и УН. Напад на енклаву Жепа није био усмерен на цивилно становништво, нити је у Жепи дошло до страдања цивилног становништва. Слика коју приказује тужилаштво је потпунопогрешна.

247. Будући да би изношење хронологије догађаја у Жепи однело превише простора, и захтева више времена за истрагу него што стоји на располагању, у даљем тексту овог Претпретресног поднеска усмериће се на оповргавање основних теза оптужби које Тужилаштво износи против Здравка Толимира у вези са наводним учешћем у нападу на енклаву и исељавања цивилног становништва из Жепе. Наведено је довољно да покаже потпуну неоснованост теза тужилаштва о било каквом удруженом злочиначком подухвату.

*

248. Преговоре о демилитаризацији Жепе је још 08. јула 1995. године иницирао и организовао Генерални секретар Уједињених нација, преко свог специјалног изасланика г. Јасуши Акашија и особља надлежног за цивилне послове, које је тога дана било у Женеви. Организацију тог пројекта водили су Хасан Муратовић у име владе Федерације Босне и Херцеговине, Никола Кољевић задужен у Републици Српској за цивилне послове и везе са цивилним сектором УНПРОФОР-а и Слободан Милошевић у име Србије, који је прихватио предлог Муслиманна да муслимански војници са оружјем пређу у Србију што је и реализовано. Међутим муслиманско цивилно становништво је одбијало да у „демилитаризованој заштићеној зони“ остану без наоружаних војника и захтевали су да им се споразумно омогући да из Жепе преко територије Републике Српске пређу на територију по муслиманском контролом, што им је омогућено споразумом, чију је имплементацију надгледао цивилни сектор УНПРОФОР-а, Међународни Црвени Крст и Баталјон из састава снага за брзу интервенцију у којем су били француски официри и војници, који су се распоредили у рејону жепе. Здравко Толимир је испред ВРС био задужен за имплементацију споразума и евакуацију муислиманскогф цивилног становништва у рејон Кладња. Евакуација је извршена без иједне жртве међу муслиманским војницима и цивилима.

*

249. Као предствник ГШ ВРС, и по наређењу команданта Ратка Младића, Здравко Толимир је боравио у Жепи од 12. јула 1995. године. Операција ослобађања Жепе је вођена у свему у складу са правилима међународног ратног и међународног хуманитарног права, без цивилних жртава, уз пружање неопходне помоћи УНПРОФОР-у и уз настојање да се борбена дејства што пре окончају на тај начин што ће оружане формације из Жепе предати оружје, и уз регистравање код МКЦК и УНПРОФОР-а стећи статус ратних заробљеника и у најкраћем периоду размењени. Не види се ни на који начин због чега тужилаштво овај акт наводи акао акт доприноса наводном удруженом злочиноначком подухвату у спровођењу легалне војне операције која је била пропраћена настојањем да се интензивно воде преговори са другом страном у циљу заштите цивилног становништва и брзог окончања борбених дејстава без људских жртава са било које стране.

250. Прво, Тужилаштво наводи да је „ВРС настојала да присили становништво да оде из енклаве претећи војним нападом.“ Ова тврдња тужилаштва је неоснована. Претња војним нападом никада није била усмерена на цивилно становништво, већ само против припадника АБиХ.

251. Друго, ВРС износи нетачну тврдњу да је Толимир предствницима босанских муслимана из Жепе понудио две могућности „евакуацију целокупног становништва као што је извршено у Сребрениоци или војну акцију босанских Срба.“ Супротно овој тврдњи тужилаштва више поузданих извора показује другачију слику ствари.

252. У свом извештају „Стање у енклави Жепа“ од 13.07.1995. године, којим обавештава ГШВРС, Команду Дринског Корпуса – Одељење за ОБ послове и Ген. Крстића, наводи се следеће, да је „дана 13.07.1995. године у 12.00 часова, одржали смо контакт са Торлак хамдиојом Пио Жепа и Омановић Мујом, чланком ратног предствништва Жепе, о демилитаризацији енклаве и слободи кретања цивилног становништва у складу са Женевским конвенцијама од 12.08.1949. године.... Гарантовали смо им евакуацију цивилног становништва и војно способног које преда оружје, као и безбедност за цивилно становништво које се одлучи да прихвати власт РС и остане на њеној територији.“

253. Ово потврђује и извор УН, наиме у документу ЕРН: 596669-0596670 (mediation Ukr, pur que Zepa tombe sans combats) , у параграфу 8 наводи се „Команда рогатичке бригаде заједноса генералом Толимиром и локалним босанским властима

састали су се на Ук СР2 данас у 12:00. Срби су тражили од Босанаца и Жепском цепу да положе оружје, након чега цивилно становништво може да оде или остане“

254. У оригиналу стоји:

8. **The CO of the Rogatica brigade accompanied by Gen Tolimir and local Bosnian authorities met at Ukr CP 2 at 12h00 today. The Serbs asked the Bosnians in the Zepa pocket to drop their weapons, after which the civilian population may either leave or stay. The Bosnian authorities were due to meet immediately after in the village to discuss their options. The Serbs gave them until 15h30 to decide. At 18h30 an answer was still awaited. The Bosnians indicated they needed until 12h00 tomorrow.**

255. Торлак и Омановић су водили преговоре и поствљали услове ради куповине времена, будући да им је из Сарајева обећана НАТО подршка и да ће се ситуација разрешити. У исто време, на страни АБиХ највежу пажњу Жепи посвећује Одељење за морал АБиХ које је радило на инструкцијама за психолошке операције у вези са Жепом. Стратегија БиХ била је да ускрати присуство јединица АБиХ у Жепи, Сребреници и Горажду, да припише ВРС-у да су војне операције изведене против ненаоружаног становништва и да не призна било какве разговоре о евакуацији. Шеф овог одељења Фикрет Муслимовић је послао своје предлоге за „интервјуе са страним новинарима,“ како би привукао пажњу светске јавности.

256. Ни на једном састанку ВРС није одступио од свог става да гарантује безбедност цивилног становништва као и припадника АБиХ који положе оружје. Жепско муслиманско руководство је било суочено са захтевима из Сарајева да се ни под каквим условима не предаје оружје, а у тиоку оружаных дејстава су заробили и предствнике УНПРОФОР-а одузевши им комплетно наоружање.

257. На састанку 24. јула 1995. године , ген. Толимир, ген. Младић и Рајко Кусић састали су се са Хамдијом Торлаком са којим је потписан споразум који је , између осталог предвишђао демилитаризацију Жепе и евакуацију цивилног становништва, будући да је изразило жељу да напусти Жепу. Реализација споразума, у чијој имплементацији је учествовао Здравко Толимир (задужен испред ГШВРС-а), и која је изведена без иједне жртве или инцидента са Српске стране.

258. Учествовање у спровођењу споразума о евакуацији цивилног становништва, коме је јасно и недвосмислено предочено да им се гарантује безбедност

и избор места боравка не може, ни у ком случају да се третира као присилно премештање становништва. Поред тога, чак и у току преговора, муслимаснки предствници су се жалили да веома мали број породица разматра могућност останка на територији Жепе.⁵⁷

259. У параграфу 233 Претпретресног поднеска Тужилаштва, потпуно погрешно и ван икаквог реалног контекста тумачи допис који је Здравко Толимир 21.07.1995. године упутио генералу Милетићу. У допису се каже следеће:

Муслимани организују одбрану на правцима Брезова Раван и Пуретићи. Користе панцире и борбена средства УНПРОФОР-а, иселавају становништво из Жепе и околних села према Злом Врху, блићу и Сјемачу. Гађају базу УНПРОФОР-а, с циљем да изазову реакцију НАТО-а, у време одржаванја министарске конференције са члановима контакт групе (21.07) Очекују поново преговоре уз посредство УНПРОФОР-а, ради избегавања наших борбених дејстава и услова под којима се трабају предати. Предлажем да се не дозволи долазак представника УНПРОФОР-а и међународних организација у зону извођења борбених дејстава ради посредовања у преговорима. Мишљења смо да је повољније обављање директних преговора након доношења губитака непријатељској живој сили. Молимо да нам се доделе средства за разбијање непријатељске одбране у рејону Брезова Раван и Пуртићи. Најпогодније би било њихово уништење употребом хемијских средстава, или аеросолних мина и бомби. Употребом ових средстава убтрзалои би смо пад жепе и предају Муслимана. Наставићемо борбена дејства уз употребу оруђша за непосредна гађања ради продора на наведеним правцима. Мишљења смо да би се уништавањем збегова муслиманског становништва из правца Стублића, Радаве и Брлошке планине, муслимани принудили на брзу пртедају.

⁵⁷ Цивили су стално тражили прилику да напусте Жепу у Тузлу, Кладањ или Србију, међутим лиокалне ивласти и власти у Сарајевиу никад анису дозвољавале да избеглице и становници Жепе добровољно напиусте ово пидручје. Са друге стране, велики број избеглица из Сребренице је хтео да пређе у жепу. Ситуација је била таква да је Авдо Палић проценио да ће бити потребно да ухапси 300-400 људи дневно да би спречио „илегалне доласке“. У једном тренутку шеф полиције у Жепи затражио је помоћ од УНПРОФОР-а да заустави навалу људи из Сребренице у Жепу, јер је око 100 људи прелазило из енклаве сваке недеље.

260. Тужилаштво овај акт наводи као у параграфу 60(б) Оптужнице као допринос наводном удруженом злочиначком подухвату путем доприноса војном поражавању муслиманских снага. Прво, војно поражавање муслиманских снага није био акт уперен против цивилног становништва, и као такав не може да се тумачи као основ учешћа у било каквом удруженом злочиначком подухвату. Друго, да се овај акт ни на који начин не тиче напада на цивилно становништво, јасно говори чињеница да у подручју у ком се предлаже употреба хемијских средстава није било цивила, нити су збегови у том подручју били формирано од цивилног становништва. Предлог се односио само на припаднике оружаних групација. Треће, овај предлог никада није примењен, тако да је беспредметно говорити о учешћу у удруженом злочиначком подухвату путем давања предлога који није усвојен. Четврто, предлог се односио на хемијска средства која се користе ради сузбијања јавних нереда (загушљивци, аеросолне бомбе, димне бомбе..)које доводе до привременог онеспособљавања непријатељске живе силе, и то на начин који омогућава њихову предају без проузроковања људских жртава. Пето, с обзиром на начин на које су муслиманске оружане групације изводиле дејства у подручју у ком се предлаже употреба хемијских средстава, употреба ових средстава је била дозвољена, и у сваком случају не представља тешку повреду правила међународног ратног права.

**V DEO- ОБАВЕШТЕЊЕ О ИЗНОШЕЊУ ОДБРАНЕ АЛИБИЈЕМ И
ЗАХТЕВИ**

ОБАВЕШТЕЊЕ О ОДБРАНИ АЛИБИЈЕМ

261. С обзиром на наводе из параграфа 35-43, те с обзиром да се у временском периоду за који тужилаштво истиче тврдњу да је Здравко Толимир био наводно обавештен о (стварно непостојећем) плану убијања (од 13. јула 1995)- до Новембра 1995, налазио на локацијама и вршио дужностима које су онемогућавале да врши надзор, стручан надзор контролу или има било какав утицај над јединицама ВРС-а које су биле ангазоване у Сребреници и на правцима кретања колоне муслимана, посебно да није био у позицији да врши стручан надзор или било шта друго над 65. заштитним пуком или 10. диверзантским одредом, будући да није имао, није могао да има нити је био у прилици да има контролу, надзор или било шта друго над јединицама МУП-а, те да је одмах након што су цивили из Жепе евакуисани, прешао на подручје Крајине ради обављања дужности везаних за одбрану од офанзивних дејстава хрватских оружаних снага, то се у погледу оптужби за наводна убиства, нехумане поступке према цивилима и заробљеницима у вези са Сребреницом, наводној операцији покопавања и поновног покопавања истиче одбрана алибијем. Другим речима, ЗДРАВКО ТОЛИМИР не само да није извршио злочин, него није био ни у прилици да предузима радње којима се наводни злочин извршава, подупирте, подржава, подстиче или на било који начин доприноси његовом извршењу.

262. Одбрана алибијем се истиче у односиу на оптужбе за наводна убиства из парграфа 21.1 -21-16 Измењене оптужнице, за ситуационо условљена убиства из парграфа 22, 22.1-22-4, за оптужбе за покопавања и поновна покопавања из парграфа 23 Измењене оптужнице.

263. Истицање одбране алибијем ни на који начин не може да се тумачи као одрицање од права да се било која чињенична или правна тврдња коју истиче тужилаштво оспорава у предтојећем поступку.

ЗАХТЕВИ

264. Из разлога наведених у параграфима 12-24 од Вежћа тражим да, у складу са правилом **65тер(Е)** наложи Тужилаштву да :

1. да промени оптужницу брисањем делова у којима се износе оптужбе о наводној одговорности по основу члана 7(1) планирање, потицање, наређивање, помагање и подржавање планирања, припреме и извршења злочина; или,
2. да поднесе нови претпретресни поднесак, или допуну претпретресног поднеска, у коме ће на јасан начин изнети разлоге позивања на видове одговорности предвиђене чланом 7(1) Оптужнице.

265. Такође од Већу предлажем

-да наложи Тужилаштву да предузме и друге измене претпретресног поднеска којима се он доводи у склад са правилом 65тер (Е) Правилника о поступку и доказима.

266. Будући да је тужилаштво наговестило могућност да ће поднети захтев за изменом Оптужнице задржавам право да у случају измене Оптужнице доставим измене и допуне овог Претпретресног поднеска или његову нову верзију. Задржавам право да након што тужилаштво поднесе коначну верзију претпретресног поднеска у допуни Претпретресног поднеска изнесем становишта о појединим правним питањима која се поствљају у овом случају.

ЗАКЉУЧАК

267. На основу доказа које је тужилаштво предочило у свом претпретресном поднеску и аргументације коју је изнело, не може се закључити да је Здравко Толимир кривично одговоран по било којој тачки оптужнице. На предстојећем суђењу ће се јасно показати, а што је само у једном веома малом делу приказано овим Претпретресним поднеском, да је једина разумна пресуда коју Веће може да донесе – ослобађајућа пресуда.

С вером у Бога

Број речи: 27.436

ЗДРАВКО ТОЛИМИР

Оптужени који се сам брани